

ECONOMIE

Methodologie

FEBRUARI 2021

INHOUDSTAFEL

1. Economische activiteit.....	5
1.1. Bronnen	5
Regionale boekhouding.....	5
1.1.1. Context	5
1.1.2. Gebiedsafbakening.....	6
1.1.3. Verdeling volgens institutionele sector	7
1.1.4. Verdeling volgens bedrijfstak.....	8
1.1.5. Het repertorium van productie-eenheden.....	10
1.1.6. Methoden voor regionale verdeling	10
Statistiek buitenlandse handel.....	12
1.1.1. Context	12
1.1.2. Belangrijkste bronnen: extrastat en intrastat	12
1.1.3. Nationaal en communautair concept.....	13
1.1.4. Eenheden	14
1.2. Bruto binnenlands product (bbp)	14
1.3. Bruto toegevoegde waarde	16
1.3.1. Inleiding	16
1.3.2. Berekeningswijze van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen.....	16
1.3.3. Niet-financiële vennootschappen (S.11) en Huishoudens (S.14)	16
1.3.4. Financiële instellingen (S.12)	20
1.3.5. Overheid (S.13)	21
1.3.6. Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15).....	21
1.3.7. Raming laatste jaar.....	22
1.3.8. Volume.....	23
1.4. Bruto-investeringen in vaste activa	24
1.4.1. Inleiding	24
1.4.2. Berekeningswijze.....	25
1.5. Invoer en uitvoer.....	35
Volgens de statistiek uit de buitenlandse handel	35
1.5.1. Inleiding	35
1.5.2. Berekeningswijze.....	36

1.5.3.	<i>Presentatie</i>	39
	<i>Volgens de statistiek uit de regionale boekhouding</i>	40
1.5.4.	<i>Inleiding</i>	40
1.5.5.	<i>Berekeningswijze</i>	40
	<i>Verschillen tussen de beide statistieken</i>	49
2.	Ondernemingen	52
2.1.	<i>Inleiding</i>	52
2.2.	<i>Btw-plichtige ondernemingen</i>	52
2.2.1.	<i>Voorstelling van de gegevensbronnen</i>	52
2.2.2.	<i>Inhoud van de tabellen</i>	53
2.2.3.	<i>Classificatiecriteria</i>	54
2.2.4.	<i>Publicatieperiode en -frequentie</i>	59
2.2.5.	<i>Interpretatie van de gegevens</i>	59
2.3.	<i>Lokale vestigingseenheden</i>	60
2.3.1.	<i>Voorstelling van de gegevensbronnen</i>	60
2.3.2.	<i>Inhoud van de tabellen</i>	61
2.3.3.	<i>Classificatiecriteria</i>	62
2.3.4.	<i>Publicatieperiode en -frequentie</i>	65
2.3.5.	<i>Interpretatie van de gegevens</i>	65
2.4.	<i>Demografische bewegingen van de ondernemingen</i>	66
2.4.1.	<i>Oprichtingen van ondernemingen</i>	67
2.4.2.	<i>Stopzettingen van ondernemingen</i>	72
2.4.3.	<i>Migraties van ondernemingen</i>	76
2.4.4.	<i>Faillissementen van ondernemingen</i>	81
2.5.	<i>Overleving van ondernemingen</i>	85
2.5.1.	<i>Voorstelling van de gegevensbron</i>	85
2.5.2.	<i>Inhoud van de tabellen</i>	85
2.5.3.	<i>Classificatiecriteria</i>	86
2.5.4.	<i>Publicatieperiode en -frequentie</i>	89
2.5.5.	<i>Interpretatie van de gegevens</i>	90
3.	Conjunctuur	94
3.1.	<i>Inleiding</i>	94
3.2.	<i>Gegevensverzameling</i>	95

3.2.1.	<i>Context</i>	95
3.2.2.	<i>Enquête bij de ondernemingen</i>	95
3.2.3.	<i>Enquête bij de consumenten</i>	96
3.3.	Berekening van het saldo van de antwoorden op de vragen	96
3.3.1.	<i>Enquête bij de ondernemingen</i>	97
3.3.2.	<i>Enquête bij de consumenten</i>	97
3.4.	Verwerking van de gegevens door de nbb	98
3.4.1.	<i>Correctie voor seizoensinvloeden</i>	98
3.5.	Uitwerken van de vertrouwensindicatoren	99
3.5.1.	<i>Vertrouwensindicator van de ondernemingen</i>	99
3.5.2.	<i>Vertrouwensindicator van de consumenten</i>	99
3.6.	Verwerking van de gegevens door het BiSA	100
3.6.1.	<i>Standaardisatie</i>	100
3.6.2.	<i>Afvlakking</i>	101
3.7.	Interpretatie van de grafieken	101

COLOFON

Auteur

perspective.brussels
 Naamsestraat 59 – 1000 Brussel

Datum realisatie

februari 2021

Contact

BISA – bisa@perspective.brussels

1. ECONOMISCHE ACTIVITEIT

1.1. BRONNEN

De meeste gegevens uit het sub thema "Economische activiteit" zijn afkomstig uit de **regionale boekhouding**, opgesteld door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR). Het gaat meer bepaald om de tabellen over het bruto binnenlands product (8.1.1), de bruto toegevoegde waarde (8.1.2), de investeringen (8.1.3), de uitvoer (8.1.4.1 en 8.1.4.2) en de invoer (8.1.5.1 en 8.1.5.2).

De topics uitvoer en invoer worden verder aangevuld met statistieken van de **buitenlandse handel**, die in een verdeling per productgroep (8.1.4.3 en 8.1.5.3) en per partnerland (8.1.4.4 en 8.1.5.4) beschikbaar zijn.

REGIONALE BOEKHOUDING

1.1.1. Context¹

De nationale rekeningen geven een gestructureerd en gedetailleerd beeld van de economische activiteit van een land en de relaties met het buitenland. Ze vormen een coherent kader voor macro-economische analyses. Concreet bevat de nationale boekhouding aggregaten betreffende de productie, de inkomensvorming, de inkomensverdeling, de bestedingen en de financiering. Ze worden berekend aan de hand van administratieve bronnen, zoals de jaarrekeningen van de ondernemingen.

De nationale rekeningen zijn gebaseerd op het Europese systeem van rekeningen (ESR) 2010. Naast normen, definities, classificaties en registratieregels, bevat het ESR 2010 ook een programma waarin de termijnen worden vastgelegd binnen welke de lidstaten van de Europese Unie hun rekeningen moeten indienen bij de Commissie (Eurostat).

Het genoemde Europese referentiekader gaat op zijn beurt terug op het System of National Accounts (SNA) 2008, dat in februari 2009 door de Statistische Commissie van de Verenigde Naties is vastgesteld. Om vergelijkingen tussen groepen van landen, landen en regio's mogelijk te maken, worden de rekeningen opgesteld volgens dezelfde, ondubbelzinnige beginselen. De systemische vernieuwingen trachten in te spelen op veranderingen in de economie, methodologische vooruitgang en nieuwe behoeften van gebruikers.

De **regionale rekeningen** splitsen de statistieken van de nationale rekeningen uit op het niveau van de gewesten, provincies en arrondissementen. Voor ieder aggregaat moet de som van de gewesten, provincies of arrondissementen in de regionale rekeningen dus steeds gelijk zijn aan het overeenstemmende cijfer voor het Rijk in de nationale rekeningen. Dat is een essentieel axioma van de regionale rekeningen.

---

¹ Basé sur : Règlement (UE) n° 549/2013 (SEC 2010), p. 1-4.

De regionale rekeningen zijn minder uitgebreid dan de nationale:

- > In tegenstelling tot de nationale rekeningen bevatten de regionale rekeningen bijvoorbeeld geen kwartaalrekeningen.
- > Evenmin worden de drie optieken van het bbp opgesplitst in hun onderliggende componenten gepubliceerd. Onder meer de output, het intermediair verbruik, het bruto-exploitatieoverschot en het verbruik van vaste activa ontbreken.
- > Ook de toegevoegde waarde per institutionele sector per bedrijfstak wordt niet gepubliceerd in de regionale rekeningen.

De publicatie van het leeuwendeel van de regionale rekeningen volgt in België enkele maanden na de nationale. Eind december van het jaar t worden de belangrijkste resultaten van de regionale rekeningen gepubliceerd van het jaar t-1. De regionale verdeling van de Belgische invoer en uitvoer van goederen en volgt het daaropvolgende jaar begin juli.

De gegevens voor het laatste jaar (t-1) zijn steeds voorlopig van aard, aangezien ze worden geschat op basis van minder gedetailleerd bronnenmateriaal. Het jaar nadien worden ze bij de publicatie van de regionale rekeningen herzien met de definitieve methode. Bij de jaarlijkse publicatie worden er daarnaast meestal ook nog andere wijzigingen aangebracht aan de cijfers van vorige jaren, ten gevolge van verbeteringen in de methodologie en van correcties in de inputdata.

1.1.2. Gebiedsafbakening

Om vanuit de nationale rekeningen de regionale te realiseren, moet men komen tot totalen voor de eenheden die in een bepaald regionaal gebied zijn gevestigd. Vooreerst moet dit gebied duidelijk worden afgebakend.

NUTS-nomenclatuur

De afbakening van het bestudeerde gebied is gebaseerd op de NUTS-nomenclatuur (Nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek). Die volgt de bestaande administratieve indeling en omvat drie niveaus. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest behoort tegelijk tot de drie.

NUTS 1	3 gewesten
NUTS 2	10 provincies + Brussels Hoofdstedelijk Gewest
NUTS 3	43 arrondissementen

Economisch versus geografisch gebied²

Het geografisch gebied van een land stemt niet volledig overeen met het economisch gebied. Het geografisch gebied moet volgens de definitie van het ESR 2010 worden aangevuld met:

- a) de vrijhandelszones, entrepots en bedrijven onder douanecontrole;
- b) het nationale luchtruim, de territoriale wateren en het continentaal plat in de internationale wateren waarover het land exclusieve rechten kan doen gelden;

² Gebaseerd op INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 7-8 en Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 56 e.v.

- c) de territoriale enclaves, d.w.z. de gebiedsdelen in het buitenland die, krachtens internationale verdragen en overeenkomsten tussen staten, door overheidsinstellingen van het land worden gebruikt voor diplomatieke, militaire, wetenschappelijke of andere doelstellingen; voorbeelden hiervan zijn onder meer ambassades, consulaten, militaire basissen en wetenschappelijke stations.
- d) vindplaatsen van aardolie, aardgas en dergelijke, gelegen in de internationale wateren buiten het continentaal plat van het land, die worden geëxploiteerd door ingezeten eenheden.

Omgekeerd sluit het ESR een aantal delen van het geografische gebied uit van het economische gebied, meer bepaald de delen die door de volgende organisaties worden gebruikt:

- e) overheidsinstellingen van andere landen;
- f) instellingen en organen van de Europese Unie, en
- g) uit hoofde van internationale verdragen tussen staten: internationale organisaties.

Regionaal economisch gebied³

Het regionale gebied omvat het deel van het economische gebied van een land dat rechtstreeks tot een regio behoort, met inbegrip van eventuele vrije zones, douane-entrepots en fabrieken onder douanecontrole (de elementen hierboven vernoemd onder punt a). De punten b, c en d slaan op delen die niet aan een bepaalde regio kunnen worden toegewezen. Hiervoor werd het concept "extraregionaal gebied" in het leven geroepen, dat deze elementen groepeerd.

Het economische gebied van een land wordt aldus verdeeld in meerdere regionale gebieden en een extraregionaal gebied. Dat laatste wordt steeds expliciet opgenomen in NUTS 1, 2 en 3. Er worden door het INR-gegevens toegevoegd voor de Duitstalige gemeenschap aan de tabellen opgesteld volgens NUTS 2.

Wat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreft, wordt een deel van de internationale functie die het vervult dus niet opgenomen in de cijfers van de economische activiteit van het Gewest. Zo worden de ambassades van andere landen in België (punt e), die zich voornamelijk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevinden⁴, uitgesloten van het gewestelijk economisch gebied. Omgekeerd worden de Belgische ambassades in het buitenland wel opgenomen in de economische ruimte van België, maar niet aan de gewesten toegewezen. Een tweede impact gaat uit van de uitsluiting van de Europese instellingen (punt f), die zich in het geografisch gebied van het Gewest bevinden, uit het economisch gebied.

1.1.3. Verdeling volgens institutionele sector⁵

In de regionale rekeningen worden een aantal aggregaten waaronder de bruto toegevoegde waarde en de bruto investeringen in vaste activa gepubliceerd per institutionele sector.

Institutionele eenheden zijn economische entiteiten die transacties kunnen verrichten met andere eenheden, goederen en activa kunnen bezitten en verplichtingen kunnen aangaan. Ze worden gekenmerkt door zelfstandige beslissingsbevoegdheid in het uitoefenen van hun hoofdfunctie. Op basis van hun hoofdfunctie, gedrag en doelstellingen worden ze ingedeeld in sectoren.

³ Gebaseerd op Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 362.

⁴ Zie lijst van de adressen van de buitenlandse ambassades en (ere)consulaten in België, beschikbaar via: http://diplomatie.belgium.be/nl/Diensten/ambassades_en_consulaten.

⁵ Gebaseerd op Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 44 e.v.

De vijf hoofdgroepen zijn onderstaande. Samen vormen ze de totale economie (S.1).

S.11	Niet-financiële vennootschappen
S.12	Financiële instellingen
S.13	Overheid
S.14	Huishoudens
S.15	Instellingen zonder winstoogmerk t.b.v. huishoudens (IZW's)

De sectoren worden opgesplitst tot sub sectoren met maximum 5 cijfers.

1.1.4. Verdeling volgens bedrijfstak

De lokale EEA versus de lokale eenheid⁶

Aggregaten zoals de bruto toegevoegde waarde en de bruto investeringen in vaste activa zijn tevens beschikbaar opgesplitst naar bedrijfstak. Om deze verdeling te maken geldt in het ESR 2010 een andere statistische eenheid dan de institutionele eenheid. Aangezien ondernemingen dikwijls belangrijke nevenactiviteiten hebben en dit een heterogene output oplevert, schrijft het ESR 2010 voor op het niveau van de nationale rekeningen verder op te splitsen tot eenheden van economische activiteit (EEA's)⁷ en op het niveau van de regionale rekeningen tot lokale eenheden van economische activiteit (lokale EEA's)⁸, onderdelen van de onderneming die zich op verschillende locaties bevinden en bijdragen aan de uitvoering van verschillende activiteiten. Op die manier bekomt men meer homogene bedrijfstakken. Een bedrijfstak op het niveau van een regio bestaat dan uit een groep lokale EEA's die dezelfde of overeenstemmende activiteiten uitvoeren.

In de praktijk van de nationale rekeningen in België is de basiseenheid van de gegevensinzameling echter niet de EEA maar de juridische eenheid, de onderneming. In de regionale rekeningen wordt er gewerkt op het niveau van de lokale eenheid⁹, de vestiging in plaats van de lokale EEA.

De bedrijfstak waaraan de waarden worden toegekend in de nationale rekeningen, is die van de hoofdactiviteit van de onderneming. Wat de regionale verdeling betreft worden ze proportioneel toegerekend aan de regio waar de lokale eenheden gevestigd zijn. Alle lokale eenheden die deel uitmaken van een onderneming worden dus ook in het geval van heterogene ondernemingen¹⁰

⁶ Gebaseerd op Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 45, 363 e.v. en INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 10 e.v.

⁷ Definitie: "Tot een EEA behoren alle delen van een institutionele eenheid in haar hoedanigheid van producent die bijdragen tot de uitoefening van een activiteit op viercijferniveau (klassen) van de NACE Rev. 2." Verordening (EU) nr. 549/2013 ibidem. Een EEA is dus een onderdeel van een onderneming dat een bepaalde activiteit groepeert.

⁸ Definitie: "De eenheid van economische activiteit op lokaal niveau (lokale EEA) is het deel van een eenheid van economische activiteit (EEA) dat overeenkomt met een lokale eenheid." Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 82 (2.148). Zie ook "Verdeling volgens bedrijfstak" op p. 6.

⁹ Definitie: "De lokale eenheid is een goederen of diensten producerende institutionele eenheid of een deel daarvan, gelegen op een geografisch bepaalde plaats." Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010) ibidem.

¹⁰ Dit zijn ondernemingen die bestaan uit meerdere EEA's.

verondersteld dezelfde activiteit te hebben, namelijk de hoofdactiviteit¹¹. Concreet heeft dit tot gevolg dat de waarden van een lokale eenheid die deel uitmaakt van een heterogene onderneming onder een andere bedrijfstak kunnen terechtkomen dan degene die ze werkelijk uitvoert.

De aggregaten van de verschillende bedrijfstakken worden per institutionele sector berekend. Het totale aggregaat is dan de som van alle bedrijfstakken van alle sectoren.

Het criterium van de regionale verdeling is dus de werkplaats, wars van de nationaliteit van de eenheid en van de oorsprong van de productiefactoren die er worden aangewend.

NACE-bel 2008¹²

Als classificatie van de bedrijfstakken wordt NACE-bel 2008 gebruikt. NACE staat voor "Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne"¹³.

De nomenclatuur bevat 21 secties, 38 subsecties, 88 afdelingen, 272 groepen, 615 klassen en 943 subklassen. De afdelingen worden samengenomen tot secties en subsecties.

Zo staat bijvoorbeeld de code 71.122 voor activiteiten van landmeters.

Sectie	M	Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten
Subsectie	MA	Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening, hoofdkantoren, adviesbureaus, architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen
Afdeling	71	Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen
Groep	71.1	Architecten, ingenieurs en aanverwante technische adviseurs
Klasse	71.12	Ingenieurs en aanverwante technische adviseurs
Subklasse	71.122	Landmeters

In de bedrijfstakuitsplitsingen van de nationale en regionale rekeningen wordt er gegroepeerd naar A3 (3 bedrijfstakken), A10 (10 bedrijfstakken), A21 (21 bedrijfstakken, overeenstemmend met de secties), A38 (38 bedrijfstakken, overeenstemmend met de subsecties) en A64 (64 bedrijfstakken).

¹¹ Deze vereenvoudiging is nodig om per bedrijfstak de coherentie tussen de nationale en de regionale resultaten te bewaren.

¹² Gebaseerd op FOD Economie, Algemene directie statistiek en economische informatie (2011). NACE-BEL 2008 Economische activiteitennomenclatuur met toelichtingen en INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 10-12.

¹³ Dit is de Belgische vertaling van de NACE Rev.2 (Europees niveau), die op haar beurt afgeleid is van de ISIC-classificatie (mondiaal niveau). ISIC staat voor "International Standard Classification of All Economic Activities".

1.1.5. Het repertorium van productie-eenheden¹⁴

De centrale spil in de berekeningen in de nationale en regionale boekhouding is het repertorium van productie-eenheden dat wordt afgeleid van het ondernemingsregister van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie (ADS)¹⁵. Het repertorium bevat per jaar alle ondernemingen, hun identificatiegegevens en een aantal kenmerken.

De identificatiegegevens van de onderneming zijn het BTW-nummer, het RSZ-nummer, het RSZPPO-nummer, het nummer uit de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO). Deze zijn afkomstig van verschillende administraties die deze gegevens partieel voor hun eigen doeleinden beheren.

Het repertorium bevat daarnaast nog een aantal karakteristieken. Dat zijn onder meer de NACE-code die de bedrijfstak weergeeft, de code van de institutionele sector waarin de eenheid geklasseerd is, de categorie die de gegevensbron van voorkeur bepaalt¹⁶, de grootteklasse volgens het aantal werknemers, de gemeentecode en een code uni- of multi-arrondissementele onderneming).

Voor het eigenlijke cijfermateriaal wordt er vooral een beroep gedaan op administratieve gegevensbronnen. Voor de berekening van het bbp (volgens de productie-optiek) gaat het vooral om jaarrekeningen, overheidsrekeningen en schema's A (financiële instellingen), BTW-aangiften, RSZ-aangiften en structurenquêtegegevens. Voor de invoer en de uitvoer wordt ook informatie gebruikt afkomstig van de buitenlandse handel en de betalingsbalans die uiteindelijk teruggaat tot de Intrastat- en Extrastat-aangiften¹⁷.

1.1.6. Methoden voor regionale verdeling¹⁸

Zoals gesteld worden de nationale bedragen regionaal verdeeld. Hiervoor bestaan er vier methoden. De keuze van de methode hangt af van de beschikbare bronnen. Het is volgens het INR voornamelijk de kwaliteit van de basisgegevens die bepalend is voor de kwaliteit van de regionale verdeling, veeleer dan de keuze van de methode.

Bottom-up methode

Het regionale aggregaat wordt berekend door de gegevens van de individuele in de regio ingezetene¹⁹ of gevestigde eenheden rechtstreeks te verzamelen.

¹⁴ Gebaseerd op INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 12-13.

¹⁵ De naam van het register is DBRIS: "Database pour les redevables d'informations statistiques".

¹⁶ Zie 3.2 in het kader van de toegevoegde waarde en 4.2 in het kader van de investeringen. Er worden categorieën gemaakt van alle eenheden waarvoor de berekeningen per (sub)sector op dezelfde wijze dienen te gebeuren. De keuze van de berekeningswijze hangt daarbij af van de beschikbare bronnen.

¹⁷ Intrastat betreft de intracommunautaire handel (tussen landen van de EU), extrastat de extracommunautaire handel (tussen de EU en derde landen).

¹⁸ Gebaseerd op INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 8-9. en Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 363 e.v.

¹⁹ Personen en ondernemingen worden beschouwd als ingezetene van het land waar hun economisch belangencentrum ligt. Voor particulieren is dit de plaats waar ze gedurende minstens een jaar verblijven, wars van hun nationaliteit. Voor ondernemingen hangt het af van de plaats van vestiging, ook als ze geen afzonderlijk wettelijk statuut hebben, zoals voor een bijkantoor van een buitenlandse onderneming het geval kan zijn.

De zuivere bottom-up methode blijft beperkt tot uni-arrondissementele ondernemingen²⁰.

Pseudo-bottom-up methode

Wanneer er geen directe gegevens voorhanden zijn op het niveau van de vestiging, worden de bedragen van het ondernemingsniveau opgesplitst met een verdeelsleutel. In de regel is deze verdeelsleutel in de regionale rekeningen het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ.

Deze methode is van toepassing op multi-arrondissementele ondernemingen²¹.

Top-down methode

Deze methode identificeert de individuele statistische eenheden niet, maar verdeelt slechts het nationale totaal over de regio's. Daarvoor wordt dan een verdeelsleutel gebruikt die qua verdeling over de regio's gelijk is aan of zo dicht mogelijk aansluit bij de te splitsen variabele.

Gemengde methoden

In de praktijk wordt vaak een combinatie van bovenstaande methoden gebruikt.

De kwaliteit van de regionale verdeling is dus enerzijds afhankelijk van de kwaliteit en de beschikbaarheid van het bronnenmateriaal²². Immers, er wordt gebruik gemaakt van administratieve bronnen, die niet zijn opgeemaakt voor statistische doeleinden. Anderzijds hangt de kwaliteit ook af van de gebruikte verdeelsleutels. Indien het aantal jobs als verdeelsleutel wordt gebruikt, houdt dit bijvoorbeeld geen rekening met eventuele verschillen in productiviteit tussen de verschillende geografische gebieden. Er wordt van uitgegaan dat voor elke bedrijfstak de bruto toegevoegde waarde per werknemer tussen de verschillende geografische gebieden gelijk is. Bovendien wordt met het aantal jobs als verdeelsleutel het aandeel van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de toegevoegde waarde van het Rijk vermoedelijk onderschat aangezien er relatief veel hoogopgeleide jobs zijn in Brussel²³. Het lijkt erop dat de totale loonmassa per vestiging een correctere verdeelsleutel zou zijn, maar deze informatie is momenteel nog niet beschikbaar.

---

²⁰ Dit zijn ondernemingen waarvan de eventuele vestigingen beperkt zijn tot één arrondissement.

²¹ Dit zijn ondernemingen met vestigingen verspreid over meerdere arrondissementen.

²² Zie 1.1. D voor de problematiek van de vestiging versus de lokale EEA.

²³ Zie: BISA/BOW (2014) Overheveling van de bevoegdheden werkgelegenheid en Opleiding: Verslag van de deskundigengroep, p. 14. Zo blijkt uit figuur 2 dat het aandeel van de hooggekwalificeerde banen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hoger is dan in heel België, en dit zelfs in iedere bedrijfstak. <https://www.actiris.brussels/media/bl5p1ts3/rapport-du-groupe-d-experts-nl-h-D9266E79.pdf> (geraadpleegd op 23/08/2017).

STATISTIEK BUITENLANDSE HANDEL²⁴

De tweede bron in het sub thema "Economische activiteit" is de statistiek van de buitenlandse handel.

1.1.1. Context

De statistieken van de buitenlandse handel van België worden opgesteld door de Nationale Bank van België voor het Instituut voor de Nationale Rekeningen. De statistieken beschrijven de uitwisseling van goederen met het buitenland.

De publicatie gebeurt in meerdere fasen. In het midden van de maand m wordt een eerste snelle raming van de grote totalen van de maand m-2 gepubliceerd. De daaropvolgende maand wordt deze snelle raming vervangen door een voorlopige versie van de gedetailleerde maandresultaten (m-3). Nog eens zes maanden later worden de resultaten opnieuw berekend met de late antwoorden en eventuele verbeteringen (m-9). Naast deze maandelijkse statistieken gepubliceerd in de maandberichten zijn er ook de statistieken per kwartaal. De kwartaalberichten worden gepubliceerd zes maanden na het einde van het kwartaal. Bij de jaarlijkse publicatie van de gegevens van de betalingsbalans, midden september, tot slot, worden de in de maand juli herrekenende resultaten van de voorbije drie jaren gepubliceerd. De jaartotalen die worden gepubliceerd, zijn de sommen van de twaalf betreffende maanden.

1.1.2. Belangrijkste bronnen: extrastat en intrastat

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de intracommunautaire handel, i.e. de handel tussen de lidstaten van de Europese Unie, enerzijds en de extracommunautaire handel, i.e. de handel tussen een lidstaat van de Europese Unie en een land dat niet tot de Unie behoort, anderzijds.

Voor de extracommunautaire in- en uitvoer worden douanedocumenten gebruikt (Extrastat-stelsel). De douane stuurt op dagelijkse basis een rapportering door naar de Nationale Bank van België.

Om de intracommunautaire in- en uitvoer te kennen, doet men beroep op het Intrastat-stelsel. De Belgische btw-plichtige ondernemingen met aankomsten en/of verzendingen boven bepaalde jaarlijkse drempelwaarden²⁵ zijn verplicht deze te rapporteren aan de hand van Intrastat.

Intrastat en Extrastat leveren door grote vormgelijkheid dezelfde variabelen op. De te verstrekken gegevens zijn de code van het partnerland, de transactiecode²⁶, de gewestcode, de goederencode, het nettogewicht, eventuele aanvullende eenheden en de waarde in euro. In de uitgebreide aangifte moeten ook de vervoerswijze en de leveringsvoorwaarden opgegeven worden.

²⁴ Gebaseerd op: INR (2010) Statistiek buitenlandse handel. Maandbericht 2010-09, p. 27-34 (Methodologische nota), INR (2016) De betalingsbalans uitgelegd in niet-technische taal, beschikbaar via: https://www.nbb.be/doc/dq/n_pdf_bb/bop_non-technical_nl.pdf, geraadpleegd op 1/6/2016, (INR) Aanpassingen in de berekeningswijze van de statistieken van de in- en uitvoer van goederen volgens het zogenaamde "nationaal concept", beschikbaar via https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/m_enm0911a.pdf, geraadpleegd op 1/6/2016 en INR (2016) Handleiding Intrastat 2016. Deel I - basis.

²⁵ Namelijk 1.500.000 euro aankomsten (laatst gewijzigd op 1/1/2015) en/of 1.000.000 euro verzendingen (laatst gewijzigd op 1/1/2006). In 2016 zijn 3 % van de intracommunautaire uitvoer en 7 % van de intracommunautaire invoer niet gedekt door de drempelwaarden.

²⁶ Deze code weerspiegelt de aard van de transactie: gewone zending, retourzending, herstelling, gift enz.

1.1.3. Nationaal en communautair concept

Het communautair concept registreert alle goederen die de grens overschrijden, met uitsluiting van de transithandel²⁷. Maakloonwerk²⁸ wordt wel opgenomen. Het criterium van de grensoverschrijding sluit de driehoek handel²⁹ per definitie uit.

Het nationaal concept beperkt zich tot dat deel van de handel volgens het communautair concept waarbij minstens één ingezetene betrokken is.

Bij de overgang van het communautaire naar het nationale concept komt het er op aan de handel tussen niet-ingezetenen correct uit te sluiten. Het verschil tussen de twee concepten wordt aangeduid als de "quasi-transit": invoer gevolgd door wederuitvoer gerealiseerd door niet-ingezetenen die in België een beroep doen op zogenaamde fiscale vertegenwoordigers³⁰. Ondernemingen uit de Europese Unie mogen immers goederen in vrij verkeer aangeven in het eerste land van invoer in de Unie of ze uit de Unie uitvoeren via het laatste land van uitvoer.

De quasi-transit wordt geëlimineerd uit de cijfers volgens het nationale concept omdat deze wordt beschouwd als niet relevant voor de Belgische economie. De betrokken goederen werden niet in België geproduceerd of aan ingezetenen verkocht. Ook de retourzendingen worden geëlimineerd in het nationale concept. Economisch komen ze immers neer op een nul-operatie.

In de statistische praktijk bestaat de moeilijkheid erin de fiscale vertegenwoordigers en het gedeelte van de niet-economische transacties te identificeren. Het ontbreekt vooralsnog aan een robuuste definitie van het begrip "fiscale vertegenwoordiger". De manier waarop deze correctie wordt doorgevoerd is al meermaals verbeterd³¹ sinds de opkomst van de fiscale vertegenwoordigers in het begin van de jaren 2000.

Voor België in zijn geheel worden de reeksen zowel volgens het communautaire als volgens het nationale concept opgesteld. Voor de drie gewesten zijn enkel de cijfers volgens het nationale concept beschikbaar.

De regels van de statistiek volgens het communautaire concept, noodzakelijk om de Europese aggregaten op te stellen, worden bepaald door de Europese Commissie. Het Instituut voor de Nationale Rekeningen bepaalt dan weer de regels voor de statistiek volgens het nationale concept. Het is deze laatste die als basis dient voor de betalingsbalans³² van België en voor de statistiek van de in- en uitvoer van goederen in de nationale en regionale rekeningen.

---

²⁷ Goederen in transit of "doorvoer" zijn goederen die alleen maar door België worden vervoerd zonder te worden ingeklaard. De inklaring bij de douane betekent dat de geïmporteerde goederen worden aangegeven, er invoerrechten en heffingen worden betaald en de goederen zo op een legale wijze in het vrije verkeer komen.

²⁸ Dit zijn bewegingen waarbij goederen tijdelijk worden geïmporteerd of geëxporteerd om te worden bewerkt. De stromen voor en na bewerking worden beide bruto geregistreerd.

²⁹ Definitie: zie voetnoot 104.

³⁰ Een fiscale vertegenwoordiger beschikt over een Belgisch btw-nummer en regelt in België een aantal administratieve verplichtingen zoals de btw-, de intrastat- en de douaneverplichtingen in opdracht van een niet-ingezetene invoerder of uitvoerder.

³¹ Namelijk in 2002, 2004, 2009 en 2012. Pas in 2002 krijgen fiscale vertegenwoordigers belang voor de in- en uitvoer van goederen ten gevolge van aanpassingen in de fiscale wetgeving.

³² De betalingsbalans is een gestructureerde weergave van alle transacties met het buitenland (i.e. tussen ingezetenen en niet-ingezetenen) gedurende een bepaalde periode. Ze bestaat uit de lopende rekening, de kapitaalrekening en de financiële rekening, aangevuld met de netto-vergissingen en weglatingen.

1.1.4. Eenheden

De waarde tegen de welke de goederen geregistreerd worden in de statistieken, is volgens de voorschriften de waarde, uitgedrukt in euro, aan de Belgische grens. Dat is de prijs af-fabriek verhoogd met de kosten voor vervoer en verzekering tot aan de Belgische grens zonder taksen en subsidies. Voor de uitvoer komt dit neer op de FOB³³-prijs, voor de invoer op de CIF³⁴-prijs. In de intracommunautaire handel wordt echter bij conventie de waarde op factuur gebruikt, zonder FOB- en CIF-correcties. Extracommunautaire aangevers zijn in theorie verplicht FOB- en CIF-prijzen aan te geven. Deze berekening is echter niet evident voor de aangevers en kan in de praktijk niet worden gecontroleerd.

De buitenlandse goederenhandel wordt niet alleen in waarde uitgedrukt. De reeksen zijn ook in volume beschikbaar. De stromen worden in principe uitgedrukt in netto-massa³⁵ in kilogram. Voor sommige goederen wordt een aanvullende eenheid voorgeschreven zoals het aantal stuks of de vierkante of kubieke meters. De volumes worden gebruikt om indexen te berekenen.

De volumereeksen zijn beperkt tot België in zijn geheel. Voor de gewesten zijn er enkel reeksen in waarde beschikbaar.

1.2. BRUTO BINNENLANDS PRODUCT (BBP)³⁶

Het bbp is de vaakst gebruikte maatstaf om de economische activiteit van een land, regio of gebied benaderend te ramen. Internationaal wordt deze statistiek sterk gewaardeerd, niet in het minst omwille van de vergelijkbaarheid tussen verschillende landen. De wijze waarop het bbp berekend wordt, is immers wereldwijd zeer uniform. Ook onderliggende geografische entiteiten zoals gewesten, provincies en arrondissementen kunnen met elkaar vergeleken worden.

De statistiek van het bbp wordt opgesteld in het kader van de nationale en regionale rekeningen³⁷ en kan vanuit drie optieken worden benaderd.

- > In het kader van de **productieoptiek** wordt het bruto binnenlands product uitgedrukt in marktprijzen³⁸. Het wordt in de nationale rekeningen berekend door de bruto toegevoegde waarde³⁹ tegen basisprijzen⁴⁰ te vermeerderen met de productgebonden belastingen op productie en invoer en te verminderen met de productgebonden subsidies op productie en invoer.
- > In het kader van de **bestedingsoptiek** kan het bbp ook worden beschouwd als de som van de finale bestedingen door ingezetenen en het saldo van uitvoer en invoer.

---

³³ "Free on board" (FOB) is een beding dat twee partijen kunnen afspreken. De uitvoerder betaalt in dat geval (slechts) de kosten voor vervoer en verzekering tot aan boord van het schip.

³⁴ "Cost, insurance, freight" (CIF) is een ander mogelijk beding. Het omvat in tegenstelling tot de FOB-prijs wel de kost voor het buitenlandse traject en de verzekering daarvoor.

³⁵ Het eigen gewicht van de goederen zonder de verpakking.

³⁶ Gebaseerd op European Commission, IMF, OECD, UN, World Bank (2009). System of National Accounts 2008, p. 34 en 405-6, Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 54, 366 en INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 27.

³⁷ Zie 1.1.

³⁸ De prijs die de afnemer betaalt voor het gekochte product (bron: cbs.nl).

³⁹ Zie 3 voor de bruto toegevoegde waarde.

⁴⁰ Het bedrag dat een producent daadwerkelijk overhoudt (bron: cbs.nl).

- > In het kader van de **inkomensoptiek**, tot slot, is het bbp de som van de primaire inkomens verdeeld door de ingezeten productie-eenheden, als vergoeding voor de productiefactoren arbeid en kapitaal. In theorie kan het bbp bekomen worden door in de inkomensvormingsrekening de beloning van werknemers en het bruto-exploitatietooverschot op te tellen. Informatie over het bruto-exploitatietooverschot is in België echter niet beschikbaar per sector en bedrijfstak en per regio, wat een obstakel vormt voor de inkomensoptiek op het regionale niveau.

Het bbp is daarbij per definitie gelijk in de drie optieken.

Het bbp per gewest, provincie en arrondissement zijn beschikbaar in de regionale rekeningen. Deze statistieken worden berekend op basis van de geregionaliseerde toegevoegde waarde (productieoptiek). Voorlopig zijn de andere optieken regionaal nog niet volledig uitgewerkt⁴¹.

De regionale verdeling van het bbp wordt aldus bepaald door de regionale verdeling van de bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen. Het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies wordt volgens dezelfde verhoudingen verdeeld.

Als **binnenlands concept** maakt het bbp geen onderscheid tussen ingezetenen en niet-ingezetenen. Alle vestigingen in het economisch gebied van een land tellen mee. Ertegenover staat het nationale concept. Zo meet het bruto nationaal inkomen de specifiek door de nationale economische subjecten gecreëerde waarde.

Als **bruto-concept** houdt het bbp geen rekening met de depreciatie van de vaste activa. De tegenhanger netto binnenlands product (nbp) is om die reden economisch eigenlijk correcter, maar wordt niet gebruikt aangezien niet alle landen de schatting maken van de depreciatie van de stock van de vaste activa of hiervoor verschillende methodologieën gebruiken⁴².

Bbp per inwoner

De omvang van een land of gebied beschouwd als zijn aantal inwoners, is een van de bepalende factoren voor de omvang van het bbp. Het kan dus interessant zijn deze factor te neutraliseren door een bbp per inwoner te berekenen (ook bbp per hoofd genoemd). Hiervoor moet het totale bbp dus worden gedeeld door het aantal inwoners. De vergelijkingen tussen landen of gebieden zijn op die manier minder beïnvloed door hun omvang, zodat de verschillen op economisch vlak beter zichtbaar worden.

Het is belangrijk om in het achterhoofd te houden dat het bbp binnenlands concept is, zeker in het geval van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waar een aanzienlijke vertekening optreedt. Het Gewest wordt immers gekenmerkt door een heel open economie op een beperkte oppervlakte met omvangrijke pendelstromen tot gevolg. Het Brussels Gewest is de motor van een economisch gebied dat haar eigen grenzen ver overschrijdt. Forensen dragen via hun productie bij tot het bbp van het gebied waar ze tewerkgesteld zijn, terwijl ze geteld worden als inwoner van het gebied waar ze woonachtig zijn.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kent een grote netto-instroom van pendelaars. Het binnen de Brusselse grenzen gerealiseerde bbp overstijgt het door de Brusselse bevolking gerealiseerde niveau.

---

⁴¹ In wat momenteel wordt gepubliceerd door het INR ontbreken onder meer een regionale verdeling van het bruto exploitatietooverschot en de interregionale stromen voor de in- en uitvoer van de gewesten. Er loopt momenteel een project om de bestedingsoptiek regionaal uit te werken.

⁴² European Commission, IMF, OECD, UN, World Bank (2009). System of National Accounts 2008, p. 92 (2.141-2).

1.3. BRUTO TOEGEVOEGDE WAARDE

1.3.1. Inleiding⁴³

De statistiek van de bruto toegevoegde waarde is afkomstig uit de regionale rekeningen opgesteld door het Instituut voor de Nationale Rekeningen. Ze worden gepubliceerd op het einde van het jaar t en bevatten gegevens tot en met het jaar $t-1$, waarbij de gegevens voor het laatste jaar voorlopig zijn van aard en tot een minder gedetailleerd niveau zijn opgesplitst⁴⁴. De toegevoegde waarde vormt - samen met het bbp dat supra werd besproken - een van de belangrijkste aggregaten uit het ESR.

Om de **bruto toegevoegde waarde** wordt gedefinieerd als het **verschil** tussen:

- > het **intermediair verbruik**, of de waarde van de in het productieproces verbruikte goederen en diensten, gewaardeerd tegen aankooprijzen, i.e. zonder de aftrekbare btw en met de niet-aftrekbare btw;
- > en de **output**, of de waarde van de geproduceerde goederen en diensten, gewaardeerd tegen basisrijzen, i.e. zonder de btw en andere productgebonden belastingen, met de productgebonden subsidies)

De bruto toegevoegde waarde bevat, in tegenstelling tot haar netto-variant, het verbruik van vaste activa (de afschrijvingen).

De tabellen die het BISA publiceert tonen de bruto toegevoegde waarde van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per bedrijfstak over meerdere jaren in lopende prijzen (tabel 8.1.2.1) en in volume (tabel 8.1.2.2).

1.3.2. Berekeningswijze van de bruto toegevoegde waarde tegen basisrijzen⁴⁵

In wat volgt wordt de berekeningswijze per institutionele sector besproken. Tot slot wordt er aandacht besteed aan de voorlopige ramingen voor het laatste jaar.

1.3.3. Niet-financiële vennootschappen (S.11) en Huishoudens (S.14)

Om de bruto toegevoegde waarde tegen basisrijzen in lopende prijzen te berekenen, werkt het INR per institutionele sector en daarbinnen per SUT-bedrijfstak⁴⁶ en per categorie (type gegevensbron) en vervolgens daarin per arrondissement.

Binnen de sectoren van de niet-financiële vennootschappen en van de huishoudens gebeurt de berekening per bedrijfstak door het optellen van de resultaten van de verschillende categorieën. De berekening bestaat uit verschillende stappen.

⁴³ Gebaseerd op Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 365 en INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 21 e.v.

⁴⁴ Concreet zijn de gegevens voor het laatste jaar slechts beschikbaar per A38 bedrijfstakken, waar ze per A64 beschikbaar zijn voor de jaren voordien.

⁴⁵ Gebaseerd op INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 21 e.v. en INR (2016), Gross National Income. Methodological inventory Belgium. ESA 2010.

⁴⁶ Dit zijn de bedrijfstakken die onderscheiden worden in de "Supply and Use Table" in de nationale rekeningen. Elke SUT-bedrijfstak is een groepering van NACE-bedrijfstakken op 3 en/of 4 posities.

Berekening van de administratieve aggregaten

Eerst wordt het aggregaat berekend zoals het voorkomt in de ondernemingsboekhouding (de "administratieve toegevoegde waarde"). De bronnen die worden gebruikt, zijn afhankelijk van de categorie.

CATEGORIE	OMSCHRIJVING	BRONNEN
GROTE ONDERNEMINGEN		
A1	Grote ondernemingen met een "volledige" jaarrekening	Jaarrekeningen
A2	Grote ondernemingen zonder (bruikbare) jaarrekening	Btw-gegevens en RSZ-gegevens; bij schattingen op basis van de proporties van dezelfde bedrijfstak in A1.
E1	Grote ondernemingen zonder (bruikbare) jaarrekening maar met volledige structuurenquête	Structuurenquêtegegevens
KMO'S		
B1 en B2 C1 en C2 ⁴⁷	Kmo's met een verkort schema	Jaarrekeningen; bij schatting op basis van de RSZ-lonen of de BTW omzet en proporties bij A1 in dezelfde bedrijfstak; details omzet en aankopen via BTW voor B2 en C2
B3	Kmo's zonder (bruikbare) jaarrekening	Btw-gegevens en RSZ-gegevens; bij schattingen op basis van de proporties van dezelfde bedrijfstak in B1+B2+C1+C2.
E2	Kmo's zonder (bruikbare) jaarrekening maar met volledige structuurenquête	Structuurenquêtegegevens
VZW's⁴⁸		
H1	Grote Vzw's	Jaarrekeningen
H2 en H3	Vzw's met verkort schema	Jaarrekeningen; bij schattingen op basis van de proporties van dezelfde bedrijfstak in H1.

⁴⁷ La différence entre B* et C* est une marge brute positive ou négative dans les comptes annuels respectifs. La différence entre *1 et *2 dépend du fait que les champs facultatifs "chiffre d'affaires" et "achats" aient ou non été complétés dans les comptes annuels abrégés.

⁴⁸ Tot en met 2008 werd gebruik gemaakt van structuurenquêtegegevens en RSZ-informatie. Jaarrekeninginformatie wordt pas gebruikt vanaf datajaar 2009.

H4	Vzw's zonder (bruikbare) jaarrekening	RSZ-lonen en bij schattingen op basis van de proporties van dezelfde bedrijfstak in H1+H2+H3.
DIVERSE		
BL	Eenheden die deel uitmaken van een btw-eenheid	Raming op basis van jaarrekeningen of RSZ-lonen; extrapolatiebasis: A1+B1+B2+C1+C2+E1+E2.
RF	Fiscale vertegenwoordigers	Raming op basis van RSZ-loonmassa of via de BTW omzet

Bij voorkeur wordt dus informatie gebruikt uit de jaarrekening. Als dat niet mogelijk is wordt er gekeken naar de BTW-aangifte of de structuurenquête.

Een specifiek probleem stellen de BTW-eenheden, aangezien de ondernemingen die er deel van uitmaken geen individuele BTW-aangifte indienen⁴⁹. Voor deze ondernemingen wordt gebruik gemaakt van de afzonderlijke jaarrekeningen of van de RSZ-lonen.

De sector van de huishoudens (S.14) is beperkt tot A2- en voornamelijk B3-eenheden.

Zo bekomt men voorlopige aggregaten op basis van de bedrijfsboekhouding.

Aanvullingen, verbeteringen en ESR-correcties

Vervolgens worden een aantal aanvullingen en verbeteringen aangebracht op de nationale administratieve aggregaten.

- > Aanvullingen betreffen het bronmateriaal zelf en hebben als doel exhaustiviteit te bereiken, bijvoorbeeld voor een bedrijfstak die deels niet-BTW-plichtig is.
- > Verbeteringen gaan over de ramingen, bijvoorbeeld wanneer een coëfficiënt gebaseerd is op een te kleine populatie. De jaarrekeningen van een aantal grote overheidsbedrijven (De Post, NMBS, Nationale Loterij, Belgacom) worden individueel gecorrigeerd.
- > Tot slot moeten de administratieve aggregaten worden omgezet naar aggregaten volgens het ESR 2010.

Deze aanvullingen, verbeteringen en ESR-correcties worden doorgevoerd⁵⁰:

- > bij aan- en verkopen van handelsgoederen mag alleen de handelsmarge opgenomen worden;
- > kortingen voor contante betalingen moeten toegekend worden aan de productie (indien door klanten) en het intermediair verbruik (indien aan leveranciers) in plaats van aan de financiële kosten;
- > courante meer- en minderwaarden geboekt in de rubrieken andere bedrijfsopbrengsten (741/2) en andere bedrijfskosten (641/2) moeten geëlimineerd worden uit de productie en het intermediair verbruik;

⁴⁹ Een BTW-eenheid is een groep ondernemingen die samen één BTW-aangifte indienen, waardoor deze gegevens niet op ondernemingsniveau gekend zijn.

⁵⁰ Bron: INR (2016). Regionale rekeningen. Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 22-24.

- > inkomsten of betalingen die gepaard gaan met grond of terreinen moeten geëlimineerd worden uit de productie en het intermediair verbruik;
- > zelfgeproduceerde R&D moet worden opgenomen in de productie en aangekochte R&D mag niet worden opgenomen als intermediair verbruik;
- > uitgekeerde giften en door VZW's ontvangen giften moeten worden geëlimineerd uit de aankopen;
- > aangekochte software moet verwijderd worden uit het intermediair verbruik; zelfgeproduceerde software moet opgenomen worden bij de productie;
- > zelfgeproduceerde immateriële vaste activa zoals octrooien en licenties moeten geëlimineerd worden; volgens het ESR maken ze deel uit van de niet-geproduceerde niet-financiële activa;
- > bepaalde bankkosten, in de jaarrekeningen opgenomen onder de financiële kosten, moeten beschouwd worden als intermediair verbruik;
- > van de totale verzekeringspremies mag enkel de kost voor de verzekeringsdienst opgenomen worden als intermediair verbruik;
- > schadeverzekeringsuitkeringen moeten worden geëlimineerd uit de rubriek andere bedrijfsopbrengsten (74);
- > goederen en diensten aangekocht voor lonen in natura moeten weggezuiverd worden uit het intermediair verbruik;
- > de omzet moet opgehoogd worden met het bedrag aan fooien, geraamd voor de horeca, de kappers en de taxis;
- > bij de aankoop van onroerende goederen bestemd voor wederverkoop mag enkel de handelsmarge opgenomen worden;
- > door buitenlandse vestigingen van een onderneming gerealiseerde toegevoegde waarde moet worden geëlimineerd;
- > toevoeging fiscale fraude;
- > overgang van producentenprijzen in de jaarrekeningen naar basisprijzen volgens het ESR, dit onder meer door eliminatie van de productgebonden belastingen in de omzet en de niet-productgebonden subsidies in de omzet;
- > afstemmen met bedragen uit de sectorrekeningen (niet-productgebonden belastingen en subsidies, verzekeringspremies);
- > wijzigingen in de voorraden te wijten aan prijschommelingen (waarderingsverschillen) moeten geëlimineerd worden;
- > toevoeging van elementen die niet geraamd worden op basis van de administratieve bronnen: ziekenhuizen, productie van en handel in drugs, prostitutie, beheerskosten voor deelbewijzen aangerekend door buitenlandse instellingen voor collectieve beleggingen aan Belgische houders, woningdiensten, originelen, huishoudens met personeel;
- > toevoeging van indirect gemeten diensten van financiële intermediairs aan het intermediair verbruik.

Hiervoor wordt veelal informatie uit de structuurenquête gebruikt, waaruit percentages berekend worden die op de hele populatie worden toegepast. Zo verdwijnt in vele gevallen de link met de individuele onderneming.

Regionale verdeling

De regionale verdeling gebeurt volgens de supra⁵¹ beschreven methoden en parallel met de werkwijze van de nationale rekeningen.

Er kan bottom-up worden gewerkt voor de uni-arrondissementele ondernemingen. De administratieve aggregaten van de productie en het intermediair verbruik worden regionaal verdeeld op het niveau van de onderneming.

Voor de multi-arrondissementele ondernemingen kan er niet bottom-up worden gewerkt. Er wordt een pseudo-bottom-up methode gehanteerd: de verdeling van het aantal jobs over de verschillende vestigingen fungeert als verdeelsleutel voor de administratieve productie en het administratieve intermediair verbruik vanaf het niveau van de onderneming naar de lokale eenheden.

De aanvullingen, verbeteringen en ESR-correcties vermeld bij het voorgaande punt worden op dezelfde wijze regionaal verdeeld waar de link met de individuele ondernemingen overeind gebleven is. Zo niet worden ze top-down proportioneel verdeeld (dus zonder invloed op de reeds vaststaande verhoudingen).

1.3.4. Financiële instellingen (S.12)

Aangezien ze een totaal andere manier hebben om toegevoegde waarde te creëren, kan de methode van de niet-financiële vennootschappen (S.11) niet worden toegepast op de sector van de financiële instellingen. Een deel van de toegevoegde waarde van deze sector komt namelijk voort uit de hogere rente die banken aanrekenen aan hun debiteuren ten opzichte van de rente die ze zelf betalen aan hun crediteuren.

Bij het opmaken van de nationale rekeningen moeten de productie, het intermediair verbruik en de toegevoegde waarde in het geval van de financiële instellingen globaal per subsector worden berekend. Men kan met andere woorden op het einde geen waarde per individuele onderneming overhouden.

Er zijn echter verschillen van subsector tot subsector⁵²:

- > Voor de centrale bank (S.121) gebeuren de berekeningen op basis van het jaarverslag en boekhoudkundige gegevens, met implementatie van enkele ESR-correcties.
- > Wat de subsector van de deposito-instellingen betreft (S.122) zijn de bronnen boekhoudgegevens die aan de Nationale Bank worden verschaft in haar hoedanigheid van prudentieel toezichthouder (de schema's A) en structurenquêtegegevens. Op de administratieve aggregaten worden opnieuw een aantal correcties uitgevoerd omwille van de conformiteit met het ESR.
- > De bron voor de investeringsfondsen (S.123 en S.124) zijn de kwartaalgegevens verzameld door de FSMA⁵³ en jaarrekeningen voor de institutionele investeringsfondsen.
- > Voor de overige financiële intermediairs (S.125), financiële hulpbedrijven (S.126) en financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband (S.127) wordt sedert datajaar 2009 dezelfde werkwijze gebruikt als voor de niet-financiële ondernemingen (S.11), aangezien zij dezelfde

⁵¹ Methodes voor regionale verdeling, zie 1.1.F.

⁵² Lijsten van de instellingen die behoren tot de subsectoren van S.12 zijn te vinden op de website van de Nationale Bank: <https://www.nbb.be/doc/dq/cis/n/tree.htm> (geraadpleegd op 18/03/2016).

⁵³ De Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) is een van de twee toezichthouders op de Belgische financiële sector. De FSMA is de opvolger van de vroegere Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA).

gestandaardiseerde jaarrekeningen indienen. Weliswaar zijn er een aantal specifieke ESR-correcties van toepassing, zoals het elimineren van ontvangen interesten uit de omzet.

- > Voor de verzekeringsinstellingen (S.128) en de pensioenfondsen (S.129) worden boekhoudkundige gegevens gebruikt. Er worden verschillende methoden gebruikt voor de schadeverzekeringen, levensverzekeringen en herverzekeringen.

Voor de subsectoren van de deposito-instellingen (S.122) en van de overige financiële intermediairs (S.125) worden IGDFI⁵⁴ berekend, inkomsten uit financiële intermediaat die het gevolg zijn van de hogere rente die banken aanrekenen aan hun debiteuren ten opzichte van de rente die ze betalen aan hun crediteuren.

Bij de regionale verdeling, tot slot, wordt de beloning van werknemers, per subsector, gebruikt als verdeelsleutel. Het gaat om een pure top-down methode, aangezien er geen link meer is met de individuele ondernemingen. Er is dus geen sprake meer van uni-arrondissementele of multi-arrondissementele ondernemingen waarvan de waarden worden verdeeld over de arrondissementen.

1.3.5. Overheid (S.13)

In tegenstelling tot de sector van de niet-financiële ondernemingen levert de overheidssector haar diensten gratis of tegen een lage prijs. Haar activiteiten kunnen dus niet worden gemeten in marktprijzen. De methode van de niet-financiële ondernemingen kan voor deze sector niet worden gebruikt. De toegevoegde waarde wordt daarom voor de overheidssector berekend als som van de kosten, meer bepaald de som van de beloning (die het zwaarste doorweegt) en de afschrijvingen.

Voor de federale overheid en de gemeenschappen en gewesten zijn hun begrotingen de belangrijkste gegevensbron. Ze worden aangevuld met de jaarrekeningen van eenheden die volgens het ESR tot de overheidsperimeter behoren, maar niet zijn opgenomen in de administratieve bronnen. De overgang van administratieve naar ESR-aggregaten gebeurt grotendeels via conversietabellen. Bepaalde elementen worden individueel onderzocht.

Voor de lokale overheden, waarvan de provincies, de gemeenten, de ocmw's (zonder de hospitalen en de rusthuizen die ervan afhangen) en de politiezones deel uitmaken, is er een nieuwe methode sinds 2012, die is toegepast tot referentiejaar 2006⁵⁵. Het INR ontvangt de gedetailleerde rekeningen van deze eenheden via hun respectievelijke voorgedijoverheden. Via conversietabellen worden de gegevens aan het INR bezorgd volgens ESR-concepten. Er zijn wel nog extrapolaties nodig voor de gegevens die niet tijdig worden bezorgd alsook bijkomende structurele en punctuele ESR-correcties, vooral met betrekking tot het moment van registreren.

De toegevoegde waarde van deze sector wordt regionaal verdeeld volgens de beloning van werknemers. Dat gebeurt per subsector en daarbinnen per bedrijfstak. Het gaat om een zuivere top-down methode, aangezien er geen link meer is met de individuele eenheden.

1.3.6. Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15)

Vanaf datajaar 2009 wordt dezelfde methode toegepast als voor de VZW's binnen de sector van de niet-financiële ondernemingen (S.11). De toegevoegde waarde wordt binnen de sector van de instellingen

⁵⁴ IGDFI staat voor 'Indirect gemeten diensten van financiële intermediairs', ook FISIM genoemd naar het Engels.

⁵⁵ Voorheen werd er gewerkt op basis van enquêtes en bronnen zoals Belfius Studies.

zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens (S.15) nationaal geraamd als som van de kosten. De bronnen die daarvoor worden gebruikt zijn RSZ-gegevens, jaarrekeningen, structuurenquêtes, individuele jaarrekeningen van een aantal grote instellingen (zoals Artsen zonder grenzen en het Rode Kruis), overheidsrekeningen en diverse administratieve gegevens.

Er gebeuren een aantal correcties om van nationale administratieve aggregaten over te gaan naar aggregaten volgens het ESR. De belangrijkste zijn de eliminatie van de betaalde giften en van de werkingssubsidies en het afstemmen van de productie op de som van de kosten.

Die laatste correctie kan niet op het niveau van de individuele eenheden worden toegepast maar enkel op een globaal niveau. Hierdoor zijn er vanaf dat moment in de berekeningen geen waarden meer per individuele eenheid. De regionale verdeling moet dus top-down gebeuren. Men gebruikt hiervoor de beloning van de werknemers. Deze methode van regionale verdeling is zowel van toepassing voor als vanaf 2009.

1.3.7. Raming laatste jaar⁵⁶

Het laatste jaar steunt op een andere methode dan degene die in de voorgaande hoofdstukken werd toegelicht. In feite steunt deze laatste, genaamd “definitieve methode”, op bronnen die nog niet beschikbaar zijn voor het recentste jaar. Dit laatste jaar wordt daarom geraamd volgens de zogeheten “voorlopige methode” en tijdens de campagne van het daaropvolgende jaar vervangen door een berekening op basis van de definitieve methode.

De bronnen die beschikbaar zijn op het ogenblik dat de regionale rekeningen worden samengesteld, zijn de BTW-aangiften, de RSZ⁵⁷- en RSZPPO-loonmassa en het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ voor multi-arrondissementele ondernemingen. Bij de opmaak van de nationale rekeningen enkele maanden voordien zijn nog niet al die gegevens beschikbaar

Voor de niet-financiële vennootschappen (S.11), de financiële instellingen (S.12), de overheid (S.13) en de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15) gebruikt het INR die laatste twee bronnen voor de regionale verdeling van de toegevoegde waarde van het laatste jaar.

Eerst berekent men als het ware eigen regionale resultaten:

- > Per institutionele sector en daarbinnen per bedrijfstak en daarin per arrondissement wordt er nagegaan hoe de loonmassa volgens RSZ-RSZPPO is geëvolueerd van het voorlaatste naar het laatste jaar. Het aantal jobs per vestiging wordt daarbij gebruikt om de verdeling te realiseren voor de multi-arrondissementele ondernemingen, eveneens voor het voorlaatste en het laatste jaar. De evoluties van het voorlaatste naar het laatste jaar die aldus berekend worden per sector, bedrijfstak en arrondissement worden vervolgens toegepast op de waarden van het voorlaatste jaar. Zo bekomt men in feite regionale resultaten.
- > Vervolgens herkadert men deze resultaten volgens de nationale totalen⁵⁸:

Voor de sector van de huishoudens (S.14) is de loonmassa niet zo geschikt, gezien de vele zelfstandigen zonder personeel. Het INR baseert zich daarom op de BTW-aangiften in de plaats van op de RSZ-

⁵⁶ Gebaseerd op INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 25-26.

⁵⁷ Bij de opmaak van de nationale rekeningen en aantal maanden voordien zijn deze gegevens nog niet beschikbaar en moeten er vaak voorlopige loongegevens worden gebruikt voor het laatste trimester.

⁵⁸ De som van de gewesten, provincies of arrondissementen moet immers steeds gelijk zijn aan het totaal uit de nationale rekeningen.

RSZPPO-gegevens. De toegevoegde waarde wordt daarbij beschouwd als de omzet min de aankopen. Verder is de methode, voor zover er BTW-gegevens beschikbaar zijn, gelijklopend aan hetgeen hierboven beschreven is voor de andere institutionele sectoren. Het gewicht van de multi-arrondissementale ondernemingen is in deze sector evenwel zeer klein.

Indien een bedrijfstak echter niet btw-plichtig is, worden de evolutiecoëfficiënten afgeleid van andere bronnen:

- > de land- en tuinbouwtelling voor de landbouw;
- > het aantal zelfstandigen volgens de RSVZ voor hulpbedrijven i.v.m. financiële instellingen en het verzekeringswezen, rechtskundige dienstverlening, advies op het vlak van bedrijfsvoering en -beheer, medische praktijken, tandartsen en paramedici.

Voor een aantal takken wordt er nog andere specifieke informatie gebruikt zoals belastinggegevens. Deze zijn echter pas na twee jaren beschikbaar. Voor dit type gegevens wordt, indien er geen alternatieven voorhanden zijn, de verdeelsleutel van het voorlaatste jaar toegepast. Dit geldt voor onder andere:

- > de woondiensten;
- > de maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting;
- > de huishoudens met werknemers.

1.3.8. Volume⁵⁹

Waarden die worden uitgedrukt in lopende prijzen zijn bepaald door evoluerende volumes en evoluerende prijzen. De evolutie van de prijzen over de jaren heen zit in deze nominale waarden dus vevat. Daarom worden deze waarden ook gedeflatteerd, d.w.z. dat de prijsevolutie wordt weggewerkt zodat de tijdreeks enkel nog bepaald wordt door het evoluerende volume. Zo bekomt men een zuiverder beeld van de evolutie, uitgedrukt in reële waarden.

De toegevoegde waarde in volume per bedrijfstak van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt berekend door het BISA op basis van gegevens die door het INR worden gepubliceerd.

Om de reeks van de toegevoegde waarde uit te drukken in volume maakt men in het kader van de nationale en regionale rekeningen gebruik van kettingeuro's. Dit betekent dat de waarden van ieder jaar worden uitgedrukt in prijzen van het jaar voordien. Ieder afzonderlijk jaar heeft dus telkens het voorgaande jaar als basisjaar.

In theorie worden de volumeveranderingen tussen de opeenvolgende jaren aan elkaar gelinkt tot een volumetijdreeks of kettingindex. Het jaar t-2 fungeert als referentiejaar van de reeks en levert de nominale waarden. Door de kettingindex te vermenigvuldigen met de waarden van het referentiejaar wordt de reeks bekomen in kettingeuro's.

In de praktijk worden de waarden voor de verschillende jaren berekend aan de hand van onderstaande formules⁶⁰.

- > Referentiejaar : KE = LP

⁵⁹ Gebaseerd op INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 26-27 en Verordening (EU) 549-2013 (ESR 2010), p. 366.

⁶⁰ Legende: KE: kettingeuro's, LP: lopende prijzen, PYP: previous year prices.

- > Referentiejaar +1 : $KE = PYP$
- > Referentiejaar -1, -2, -3... : $KE(t) = KE(t-1) * PYP(t) / LP(t-1)$

De prijzen van het vorige jaar worden berekend via de deflator.

- > $PYP = LP / Def$

Bij het opstellen van de nationale rekeningen worden de productie en het intermediair verbruik in de regel gedeflatteerd met de meest gepaste nationale prijsindexcijfers en wordt de toegevoegde waarde in volume dus bekomen als het verschil van beide. In de regionale rekeningen is deze werkwijze echter niet mogelijk bij gebrek aan informatie over regionale prijsveranderingen. Als alternatief noemt ESR 2010 de methode waarbij de nationale prijsmutaties worden toegepast op de regionale waarden per bedrijfstak en zo de toegevoegde waarde rechtstreeks wordt gedeflatteerd. Deze ramingsmethoden hebben echter beperkingen. Verschillen in de economische structuur tussen de gewesten die weerspiegeld worden in de gewichten van de bedrijfstakken spelen weliswaar volop, maar verschillen in de kostenstructuur of in de output in een bepaalde bedrijfstak kunnen niet meegerekend worden. Regionale verschillen die kunnen bestaan in bijvoorbeeld huurprijzen, grondprijzen of arbeidskosten verdwijnen dus in de nationale prijzen die voor iedere geografische eenheid gelijk worden toegepast.

Op de hierboven omschreven algemene methode bestaan twee grote uitzonderingen. Voor het niet-marktonderwijs wordt de volumegroei berekend op basis van een indicator, namelijk het aantal leerlinguren dat beschikbaar is per onderwijstype en per gewest⁶¹.

Voor de andere takken die behoren tot de sector overheid wordt eveneens een uitzondering gemaakt. De toegevoegde waarde wordt voor deze sector immers voornamelijk gebaseerd op de lonen en die worden per gemeenschap onderhandeld. Momenteel wordt - bij ontstentenis van informatie om prijsdeflatoren per gewest te ramen - de werkgelegenheid bij de overheid per geografische eenheid als indicator gebruikt.

1.4. BRUTO-INVESTERINGEN IN VASTE ACTIVA⁶²

1.4.1. Inleiding

De statistieken van de bruto-investeringen in vaste activa komen uit de regionale rekeningen, meer bepaald uit de bestedingsoptiek van het bbp. Ze worden gepubliceerd op het einde van het jaar t en bevatten gegevens tot en met het jaar t-2.

De tabellen die het BISA publiceert, tonen de evolutie van de bruto-investeringen in vaste activa van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per 38 bedrijfstakken (tabel 8.1.3.1) en per institutionele sector (tabel 8.1.3.2).

De bruto-investeringen in vaste activa zijn volgens het ESR 2010 "het saldo van de gedurende een bepaalde periode door ingezeten producenten verrichte aan- en verkopen van vaste activa, plus

⁶¹ Deze indicator is echter niet beschikbaar per arrondissement, zodat men er voor dit niveau van uit gaat dat de groei dezelfde is als die van het gewest waartoe het behoort.

⁶² Gebaseerd op Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 106-109 en p. 364, INR (2016). Regionale rekeningen, Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard, p. 31-40 en INR (2016), Gross National Income. Methodological inventory Belgium. ESA 2010, p. 427-502, INR (2015). Regionale Rekeningen 2013, p. 31-33, INR (2016). Regionale Rekeningen 2014, p. 36-37.

bepaalde toevoegingen aan de waarde van niet-geproduceerde activa die zijn gerealiseerd door de productieve activiteit van producerende of institutionele eenheden. Vaste activa zijn voortgebrachte materiële of immateriële activa die langer dan één jaar in de productie worden gebruikt." In tegenstelling tot de netto-investeringen in vaste activa is bij de bruto-variant het verbruik van vaste activa (met andere woorden de afschrijvingen) niet afgetrokken. De bruto-investeringen in vaste activa zijn ook te onderscheiden van het intermediair verbruik⁶³ en van de voorraadwijzigingen.

Het ESR 2010 noemt de volgende soorten bruto-investeringen in vaste activa: woningen, overige bouwwerken, machines en apparatuur (vb. auto's en computers), wapensystemen, in cultuur gebrachte biologische hulpbronnen (vb. vee en bomen), kosten van eigendomsoverdracht voor niet-geproduceerde activa (vb. bij grond en vergunningen), onderzoek en ontwikkeling, exploratie en evaluatie van minerale reserves, computerprogrammatuur en databanken, originelen op het gebied van woord, beeld en geluid en overige intellectuele eigendomsrechten.

De regionale verdeling gebeurt in principe op basis van het eigendoms criterium. Voor de vaste activa die eigendom zijn van een multiregionale eenheid, is dit praktisch niet mogelijk. Deze vaste activa moeten worden toegerekend aan de vestiging waar ze worden gebruikt⁶⁴. De registratie van de investering gebeurt op het moment van de eigendomsoverdracht aan de institutionele eenheid.

De berekeningen worden in grote mate gebaseerd op individuele ondernemingsgegevens (voornamelijk jaarrekeningen, btw-aangiften en structurenquêtegegevens) en tevens op informatie van overheidsinstanties voor de overheidsinvesteringen. Voor investeringen in R&D wordt gebruik gemaakt van de Belspo-enquête en betalingsbalansgegevens. De investeringen in woongebouwen door de huishoudens worden geraamd via de statistiek m.b.t. de begonnen woningen van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie.

De statistieken voor de investeringen in de regionale rekeningen zijn volledig coherent met de nationale rekeningen.

1.4.2. Berekeningswijze

De berekeningen gebeuren zoveel mogelijk per onderneming. De gegevens worden vanaf dit niveau gegroepeerd per (sub)sector en daarbinnen per bedrijfstak. Hieronder worden de methoden besproken per institutionele sector.

Het INR vertrekt voor de regionale rekeningen van de algemene berekeningswijze zoals die ook in de nationale rekeningen wordt toegepast. In een tweede fase wordt er geregionaliseerd.

1.4.2.1. Niet-financiële vennootschappen (S.11)

Berekening nationale administratieve aggregaten

De ondernemingen worden ingedeeld in verschillende categorieën⁶⁵, die gebaseerd zijn op de beschikbare bronnen. De categorie van de grote ondernemingen wordt voor het berekenen van de investeringen verder opgesplitst:

⁶³ Zo vallen bijvoorbeeld de aankoop van klein gereedschap voor productiedoeleinden en gewone reparaties onder het intermediair verbruik.

⁶⁴ Voor operationele lease schrijft het ESR 2010 de regio van de eigenaar voor, voor financiële lease de regio van de gebruiker.

⁶⁵ Zie 3.2.A(i) voor de omschrijving van de categorieën.

GROTE ONDERNEMINGEN (A)

MET JAARREKENING (A1)	ZONDER JAARREKENING (A2, E1)
<ul style="list-style-type: none"> • A111: indien het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar en in de beschouwde periode geen overnames zijn verricht • A112: indien het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar en in de beschouwde periode overnames zijn verricht • A12: indien het boekjaar niet samenvalt met het kalenderjaar 	<ul style="list-style-type: none"> • A2: geen jaarrekening en geen structuurenquête beschikbaar • E1: geen jaarrekening beschikbaar, wel een volledige structuurenquête

De belangrijkste bron zijn de jaarrekeningen, neergelegd bij de Balanscentrale van de Nationale Bank van België, die gedetailleerde informatie bevatten over de investeringen. Het leeuwendeel van de investeringen van ondernemingen is toe te schrijven aan de categorie van de grote ondernemingen met een jaarrekening waarbij het boekjaar samenvalt met het kalenderjaar en die in de beschouwde periode geen overnames hebben verricht (A111). De investeringen in materiële vaste activa worden dan berekend via de verschillende rubrieken 816 van de jaarrekening, die de aanschaffingen van materiële vaste activa groeperen, inclusief de zelfgeproduceerde vaste activa. De jaarrekeningen worden ook gebruikt om de desinvesteringen te ramen. Om deze te bekomen tegen hun boekwaarde moeten drie elementen worden samengenomen: de verkopen van investeringsgoederen, gewaardeerd aan aankooprijzen (rubrieken 817 van de jaarrekeningen), min de erop geboekte afschrijvingen (830) plus de erop geboekte meer- of minwaarden (823). Ook de verkorte jaarrekeningen bevatten hiertoe voldoende detail.

De btw-aangifte is de tweede belangrijke bron. Ze wordt gebruikt wanneer er geen beroep kan worden gedaan op informatie uit de jaarrekeningen. Het nadeel van deze bron is dat de investeringen niet zijn uitgesplitst. Er is slechts één variabele, rubriek 83, voor de investeringen, wat veel minder detail verschaft dan de jaarrekeningen. Deze bron bevat geen informatie over de desinvesteringen.

De derde grote bron is de structuurenquête. Deze vraagt naar aanvullende informatie die coherent moet zijn met de gegevens in de jaarrekeningen. Er zijn drie structuurenquêtes: een gedetailleerde, een vereenvoudigde en een bestemd voor vzw's. Een achttal rubrieken heeft betrekking op de investeringen. De investeringen in software (immateriële vaste activa) worden in de administratieve aggregaten - althans voor de eenheden die een structuurenquête invullen - berekend door de rubrieken PURSOFT en INVSOFT bij elkaar op te tellen. Men gebruikt hiervoor niet de jaarrekeningen, want de aankopen van software kunnen daarin hetzij als investering ("geactiveerde software") hetzij als aankoop ("aangekochte software") geboekt worden, en voor het ESR 2010 alles bij de investeringen worden gerekend.

	MATERIËLE VASTE ACTIVA		IMMATERIËLE VASTE ACTIVA
CATEGORIE	INVESTERINGEN	DESINVESTERINGEN	INVESTERINGEN IN SOFTWARE
GROTE ONDERNEMINGEN			
A111	Jaarrekening	Jaarrekening	Structuurenquête
A112	BTW-aangifte	Jaarrekening	Structuurenquête
A12	BTW-aangifte	Jaarrekening	Structuurenquête
A2	BTW-aangifte	Geen raming	Geen raming
E1	BTW-aangifte	Geen raming	Structuurenquête
KMO'S			
B1, B2, C1, C2	Verkorte jaarrekening	Verkorte jaarrekening	(Verkorte) jaarrekening
B3	BTW-aangifte	Geen raming	Geen raming
E2	BTW-aangifte	Geen raming	Structuurenquête
VZW'S (TOT 2008)			
H	BTW-aangifte	Geen raming	Structuurenquête
VZW'S (VANAF 2009)			
H1	Jaarrekening	Jaarrekening	Structuurenquête
H2, H3	Verkorte jaarrekening	Verkorte jaarrekening	Structuurenquête
H4 BTW-plichtig	BTW-aangifte	Geen raming	Geen raming
H4 niet BTW-plichtig	Geen raming	Geen raming	Geen raming
DIVERSE			
BL	BTW-aangifte	Geen raming	Geen raming

Aanvullingen en ESR-correcties

Op de administratieve aggregaten moeten een aantal aanvullingen en correcties worden aangebracht. Of het wordt uitgevoerd op een bepaalde categorie hangt af van de beschikbaarheid van gegevens en van de grootte van het bedrag.

- > Er wordt een aparte schatting gemaakt voor de ziekenhuizen (H). Dat gebeurt enerzijds aan de hand van gegevens uit de financiële analyse van de ziekenhuissector die door de FOD Sociale zaken, gezondheid en omgeving wordt verstrekt en anderzijds aan de hand van de investeringssubsidies aan openbare ziekenhuizen volgens de overheidsrekeningen.
- > BTW eenheden⁶⁶ vormen een specifiek probleem. De investeringen van de leden van deze eenheden die geen jaarrekening hebben, worden geschat via hun aandeel in de totale loonmassa van de BTW eenheid. Dit vanaf het datajaar 2008⁶⁷.
- > De interesten op leningen voor de bouw van activa behoren volgens de boekhoudwet tot de aanschaffingswaarde van het investeringsgoed ("geactiveerde interesten"), maar niet voor het ESR 2010. In de jaarrekening is dit de rubriek 6503, die dan ook in mindering wordt gebracht voor alle ondernemingen waarvan een (volledige of verkorte) jaarrekening beschikbaar is (ook waar de basisberekeningen gebeuren via de BTW). Voor grote ondernemingen en KMO's zonder jaarrekening wordt de correctie niet gemaakt gezien het geringe belang.
- > De aanschaffing van terreinen is voor het ESR 2010, in tegenstelling tot de Belgische boekhoudwetgeving, geen investering. De rubriek 8161 van de (volledige) jaarrekening omvat de aankoop van terreinen én gebouwen en is dus niet bruikbaar. De structuurenquête biedt echter soelaas: het INR neemt de rubriek INVAQ04 (aankopen van terreinen) in mindering. Voor de KMO's is er een extrapolatie nodig, aangezien niet ze niet allemaal een structuurenquête invullen⁶⁸.
- > Gekochte of zelf opgetrokken gebouwen die bestemd zijn om verkocht te worden, worden in de jaarrekening als een investering behandeld, maar moeten volgens het ESR 2010 als een voorraadwijziging geteld worden⁶⁹. Vanaf datajaar 2010 wordt hiervoor een correctie doorgevoerd.
- > Materiële vaste activa die werden geproduceerd voor eigen gebruik moeten worden gewaardeerd aan de verkoopprijs van soortgelijke, op de markt verkochte, producten, terwijl ze in de administratieve aggregaten nog aan kostprijs zijn gewaardeerd. Indien er geen vergelijkbare prijzen beschikbaar zijn, wordt er gewaardeerd tegen productieprijzen en telt men er een "mark-up" bij die het exploitatieoverschot reflecteert. De correctie gebeurt voor de ondernemingen met een volledig jaarrekeningenschema⁷⁰ en dit aan de hand van informatie uit die bron aangevuld met structuurenquêtegegevens.
- > De investeringen in sociale woningen in opdracht van de regionale huisvestingsmaatschappijen die onmiddellijk doorverkocht worden aan de huishoudens worden in mindering gebracht. Ze behoren immers tot de investeringen van de sector van de huishoudens.

⁶⁶ Voor een definitie zie voetnoot 49.

⁶⁷ Voordien waren de btw-eenheden nog niet belangrijk.

⁶⁸ Voor deze ondernemingen wordt per bedrijfstak de som gemaakt van de rubrieken INVAQ04 uit de beschikbare structuurenquêtes. Vervolgens worden deze bedragen gerelateerd aan de totale investeringen vermeld in de structuurenquêtes. De bekomen proporties worden dan toegepast op de totale investeringen per bedrijfstak, bekomen uit de jaarrekeningen van de ondernemingen.

⁶⁹ Voor de ondernemingen met een volledig rekeningenschema kan dat via de rubriek "onroerende goederen bestemd voor de verkoop" (35) van de balans, door het verschil te nemen van de jaren t en t-1. Voor de ondernemingen met een verkort rekeningenschema is enkel de bovenliggende rubriek "voorraden en bestellingen in uitvoering" (3) bekend. Hier gebeurt een raming, door te veronderstellen dat de verhouding van de verschillen tussen de balansrubriek 3 en 35 dezelfde is voor de volledige en de verkorte schema's: $[\text{rubriek } 35(t) - \text{rubriek } 35(t-1)] / [\text{rubriek } 3(t) - \text{rubriek } 3(t-1)]$ volledige schema's = x / $[\text{rubriek } 3(t) - \text{rubriek } 3(t-1)]$ verkorte schema's.

⁷⁰ Voor de ondernemingen met verkorte schema's worden de bedragen als verwaarloosbaar beschouwd.

Drie correcties hebben betrekking op de waardering van de desinvesteringen.

- > Indien de ramingsmethode van de desinvesteringen volgens de jaarrekeningen aanleiding geeft tot negatieve bedragen worden die op nul geplaatst.
- > Verkopen van investeringsgoederen moeten gewaardeerd worden aan marktprijzen in plaats van aan boekwaarde zoals in de administratieve aggregaten.
- > Als investeringsgoederen worden verkocht in het kader van een herstructurering mogen ze niet worden opgenomen.

Voor de investeringen in software zijn er twee correcties.

- > De productie van software voor eigen gebruik moet worden opgenomen als investering. De berekening gebeurt via de Belspo-enquête en de enquête naar de arbeidskrachten van de FOD Economie – Statistics Belgium⁷¹.
- > De aankopen van software, gekend via de structurenquête en opgenomen in de administratieve aggregaten, moeten geëxtrapoleerd worden naar de totale populatie.

In de administratieve aggregaten zijn wat de immateriële vaste activa betreft enkel nog maar de investeringen in software opgenomen. Die moeten voor het ESR echter ook de investeringen in onderzoek en ontwikkeling en in originelen omvatten.

- > De resultaten van onderzoek en ontwikkeling worden beschouwd als geproduceerde immateriële vaste activa. Uitgaven in dit kader, zowel de uitgaven voor eigen rekening als de aankopen van O&O-diensten, zijn in het ESR 2010 bruto-investeringen in vaste activa. Ze worden geraamd op basis van de tweejaarlijkse enquête van Belspo (programmatorische FOD Wetenschapsbeleid), in- en uitvoergegevens volgens de Betalingsbalans (Nationale Bank van België) en de jaarrekeningen.
- > De investeringen in originelen worden geschat via de auteursrechten of als som van de productiekosten verhoogd met een mark-up.

Regionale verdeling

De administratieve aggregaten worden nationaal berekend per individuele onderneming, zodat ze makkelijk kunnen overgenomen worden in de regionale rekeningen. De nationale aggregaten moeten worden verdeeld tot op het niveau van de arrondissementen (NUTS 3).

Voor de uni-arrondissementele ondernemingen worden de investeringen op directe wijze uit de nationale rekeningen overgenomen. Vervolgens worden de bedragen gegroepeerd per bedrijfstak en arrondissement (bottom-up methode).

Voor de multi-arrondissementele ondernemingen moeten de investeringen worden toegewezen aan de vestigingen die er gebruik van maken. Voor de verdeling hanteert men het aantal jobs volgens het vestigingenbestand van de RSZ als verdeelsleutel⁷². Vervolgens worden de bedragen gegroepeerd per bedrijfstak en arrondissement (pseudo-bottom-up methode).

⁷¹ Het INR maakt gebruik van het aantal als informaticus tewerkgestelde personen dat per bedrijfstak wordt vermenigvuldigd met het gemiddelde loon van een informaticus. Vervolgens worden nog twee wegingen toegepast: een coëfficiënt van 0,5 die de het aandeel van de bestede arbeidstijd reflecteert en een 'mark-up' om over te gaan van productieprijzen naar basisprijzen (inclusie exploitatieoverschot).

⁷² De structurenquête bevat in principe rechtstreekse informatie over de investeringen per lokale eenheid (bijlage 1), maar in de praktijk ligt het aantal bruikbare aangiften laag en kennen heel wat ondernemingen alle investeringen ten

Bovenstaande manier van regionaliseren wordt ook gebruikt om de genoemde aanvullingen en ESR-correcties regionaal te verdelen. Ook hier gebeurt de raming nationaal immers per onderneming. Dit geldt echter niet voor volgende elementen:

- > De investeringen van de ziekenhuizen zijn niet per eenheid bekend. De verdeling gebeurt dan ook globaal volgens de beloning van werknemers volgens de RSZ⁷³ in die bedrijfstak (top-down methode).
- > De investeringen in originelen wordt, bij gebrek aan specifiekere informatie, verdeeld volgens de productie per arrondissement van de betrokken bedrijfstakken (top-down methode).
- > De productie van software voor eigen gebruik wordt verdeeld volgens de omzet.
- > De investeringen in sociale woningen in opdracht van de regionale huisvestingsmaatschappijen die onmiddellijk doorverkocht worden aan de huishoudens worden verdeeld volgens gegevens van die maatschappijen.
- > De extrapolatie van de software wordt regionaal verdeeld volgens de aankopen uit de administratieve aggregaten van de toegevoegde waarde. Tot en met datajaar 2008 is het geëxtrapolerde deel verdeeld zoals de gekende investeringen.

1.4.2.2. Financiële instellingen (S.12)

De nationale administratieve aggregaten, de correcties en de regionale verdeling worden binnen deze sector berekend per subsector.

SUBSECTOR	OMSCHRIJVING	BRONNEN	REGIONALISERING
S.121	Centrale bank	Jaarrekening NBB	Directe gegevens van de aangever
S.122	Deposito-instellingen	Structuurenquête	Via bijlage 1 van de structuurenquête en als tweede keuze via het aantal jobs per vestiging (RSZ).
S.123	Geldmarktfondsen	FSMA-gegevens	Via het aantal jobs per vestiging (RSZ).
S.124	Beleggingsfondsen	Jaarrekeningen en BTW-aangiften	Via het aantal jobs per vestiging (RSZ).
S.125	Overige financiële intermediairs		
S.126	Financiële hulpbedrijven		
S.127	Financiële instellingen en kredietverstrekkers binnen concernverband		

onrechte toe aan de hoofdzetel. Om die reden wordt in dit geval de voorkeur gegeven aan een pseudo-bottom-up methode boven een bottom-up methode.

⁷³ Men gaat er van uit dat deze indicator beter het verschil reflecteert tussen niet-universitaire en universitaire ziekenhuizen dan het aantal jobs, omdat die laatste groep in principe meer gespecialiseerde toestellen én meer gespecialiseerd personeel heeft.

S.128	Verzekeringsinstellingen	Structuurenquête	Via bijlage 1 van de structuurenquête en als tweede keuze via het aantal jobs per vestiging (RSZ).
S.129	Pensioenfondsen		

Voor de subsectoren 124-127 zijn de berekeningen van de nationale administratieve aggregaten gelijk aan die van de sector van de niet-financiële ondernemingen (S.11). Ook binnen deze subsectoren dienen de ondernemingen hun jaarrekening in bij de Balanscentrale. Er worden voor deze subsectoren eveneens correcties gedaan, meerbepaald voor leden van BTW eenheden, gekapitaliseerde interesten, terreinen, gebouwen voor herverkoop, de waardering van desinvesteringen (negatieve waarden, overnames, marktprijzen), de aangekochte software en de software geproduceerd voor eigen gebruik. De regionalering tot slot, gebeurt evenzeer op dezelfde wijze, namelijk met het aantal jobs per vestiging als verdeelsleutel.

Voor de andere subsectoren wordt er gewerkt aan de hand van de structuurenquête (S.122 en S.128), via de eigen jaarrekening in het geval van de Centrale Bank of met gegevens van de FSMA voor de geldmarktfondsen. Voor deze subsectoren gebeuren er geen correcties.

1.4.2.3. Overheid (S.13)

De investeringen worden op het nationale niveau geraamd met informatie van diverse overheidsinstanties⁷⁴. Voor de federale overheid, de gemeenschappen en de gewesten en de lagere overheden zijn de economische hergroeperingen van de overheidsrekeningen de basis. Voor zover het bronmateriaal het toelaat, worden er op de bedragen zoals ze voorkomen in de bronnen beperkte correcties gedaan voor de conformiteit met het ESR⁷⁵.

De berekeningen gebeuren per subsector en daarbinnen per bedrijfstak. Op dat niveau gebeurt in principe de regionalisering. Het INR gebruikt daarvoor bij voorkeur directe informatie of bij ontstentenis daarvan het aantal jobs als verdeelsleutel, dat per arrondissement beschikbaar via de RSZ/RSZPPO-gegevens.

Voor de toewijzing aan de geografische eenheden schrijft het ESR 2010 twee criteria voor. In eerste instantie moet er rekening gehouden worden met het eigendoms criterium. In tweede instantie telt voor het ESR 2010 de ligging van de lokale EEA die het goed beheert of gebruikt.

Om over te gaan naar regionaal verdeelde investeringen moet dus bijkomende informatie worden opgevraagd. Om de administratieve last van de gegevensleveranciers te beperken houdt het INR-rekening met het relatieve belang van de gegevens. Concreet worden in de eerste plaats de investeringen in gebouwen en infrastructuur opgevraagd.

De geografische verdeling volgens het aantal jobs gebeurt bij voorkeur per instelling. Indien dat niet mogelijk is, wordt er overgegaan naar een groep van instellingen of zelf naar het niveau van de subsector per bedrijfstak.

Waar er voor de recente jaren direct kan verdeeld worden en voor vroegere jaren enkel indirect, wordt er een correctiefactor berekend uit de recentere jaren om de kwaliteit van de verdeelsleutel te verhogen

⁷⁴ Een specifiek geval zijn de investeringen in het kader van publiek-private samenwerkingen (PPS), die niet altijd in de basisinformatie voorkomen. Het INR heeft een speciale vragenlijst ontwikkeld om deze bedragen te kennen en via analyse uit te maken of ze volgens het ESR bij de investeringen van de overheidssector moeten worden gerekend.

⁷⁵ Zo kan bijvoorbeeld de aankoop van terreinen worden uitgesloten omdat dit overeenstemt met een aparte code in de boekhouding.

voor de vroegere jaren. De directe verdeling en de verdeling volgens het aantal jobs worden vergeleken en de indirect berekende jaren worden gecorrigeerd met de gemiddelde afwijking van de factoren.

In wat volgt worden per subsector en daarbinnen per tak de bronnen voor de regionalisering (directe informatie of verdeelsleutel) besproken.

1.4.2.4. Federale overheid (S.13.11)

- > Openbaar bestuur
  - Voor de investeringen in gebouwen beheerd door de Regie der Gebouwen, de buitengewone verkopen en de investeringen in gebouwen door de Belgische ambassades is er directe informatie beschikbaar.
  - Investerings in gebouwen beheerd door de FOD zelf en in materieel worden verdeeld volgens het aantal jobs.
- > Defensie

Er is directe informatie beschikbaar, zowel voor de gebouwen als voor het kantoormaterieel en de wapensystemen.
- > Afvalstoffenbeheer

Deze tak komt voor vanaf 2009. De investeringen zijn gekend per onderneming en worden verdeeld volgens het aantal jobs.
- > Onderzoek en ontwikkeling

Deze investeringen, zowel de productie voor eigen gebruik als aankopen van O&O, zijn gekend per onderneming zodat de regionale verdeling kan gebeuren volgens het aantal jobs.

1.4.2.5. Gemeenschappen en gewesten (S.13.12)

- > Openbaar vervoer

De bedragen per openbare vervoersmaatschappij worden verdeeld op basis van het aantal jobs.
- > Vervoersinfrastructuur

De bedragen zijn gekend per gewest.
- > Openbaar bestuur

De investeringen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen direct worden toegekend.
- > Onderwijs
  - Er is directe informatie beschikbaar voor de verdeling van de schoolgebouwen via de administraties.
  - Het materieel wordt verdeeld volgens het aantal jobs.
- > Afvalstoffenverwerking
  - Voor de jaren 2003-2004 gebeurt de verdeling van de waarden van de ene betrokken instelling, Aquafin, aan de hand van directe informatie.
  - Vanaf 2005 wordt Aquafin geklasseerd in S.11.
  - Vanaf 2009 worden de investeringen van Net-Brussel in deze bedrijfstak opgenomen.
- > Activiteiten in de audiovisuele sector
  - De investeringen van de openbare omroepen worden verdeeld volgens het aantal jobs.
  - De investeringen in originelen worden verdeeld zoals de investeringen exclusief de investeringen in originelen per arrondissement.

> Onderzoek en Ontwikkeling

Deze investeringen zijn gekend per eenheid zodat de regionale verdeling kan gebeuren volgens het aantal jobs.

1.4.2.6. Lagere overheid (S.13.13)

De gegevens zijn afkomstig van Belfius-bank nv. Via de jaarlijkse studie "De financiën van de lokale overheden" zijn de gezamenlijke investeringen immers beschikbaar van de gemeenten en de ocmw's enerzijds en de provincies anderzijds per gewest en per functie (op basis van de functionele code van de gemeentelijke boekhouding). Vanuit de rubrieken van de functionele indeling worden de investeringen verdeeld volgens de bedrijfstakken vervoersinfrastructuur, openbaar bestuur en onderwijs. De investeringen van de politiediensten worden bekomen via de FOD Binnenlandse Zaken. Ook deze gegevens zijn beschikbaar per gewest.

Voor de investeringen vanaf 2004 is er via Belfius directe informatie beschikbaar per arrondissement en subsector per bedrijfstak. Vanaf datajaar 2013 zijn alle boekhoudingen van de gemeenten, ocmw's, provincies en politiezones beschikbaar en gebeurt de regionale verdeling rechtstreeks op basis van deze bron.

De investeringen in O&O zijn beschikbaar per eenheid, zodat de regionale verdeling kan gebeuren volgens het aantal jobs.

1.4.2.7. Socialezekerheidsfondsen (S.13.14)

De investeringsbedragen zijn gekend voor de belangrijkste instellingen. De regionale verdeling gebeurt volgens het aantal jobs volgens de RSZ per bedrijfstak.

1.4.2.8. Huishoudens (S.14)

De investeringen van de huishoudens bestaan uit de investeringen van de zelfstandigen (voornamelijk behorende tot categorie B3), de investeringen in woongebouwen van de huishoudens en de investeringen in originelen⁷⁶. Die tweede groep vormt het leeuwendeel binnen deze sector.

Btw-plichtige en niet-btw-plichtige eenheden

Voor de btw-plichtige eenheden binnen deze sector worden de investeringen berekend en geregionaliseerd op dezelfde wijze als voor de KMO's zonder jaarrekening (categorie B3) van de sector van de niet-financiële ondernemingen S.11, namelijk op basis van de btw-aangifte.

Een groot aantal eenheden binnen deze sector is echter niet btw-plichtig. Het gaat om de meeste vrije beroepen. De investeringen worden voor deze groep geraamd via de structurenquête. Per bedrijfstak worden uit de beschikbare enquêtes de verhouding bepaald van de investeringen ten opzichte van de productie. Die wordt dan toegepast op de totale productie van iedere bedrijfstak om de investeringen te bekomen.

Op deze administratieve data worden slechts twee correcties gedaan. Er is een forfait van 3 procent die wordt afgetrokken om de desinvesteringen in rekening te nemen. Via structurenquêtegegevens wordt de aankoop van terreinen afgetrokken.

Voor de btw-plichtige eenheden wordt de regionale verdeling gedaan volgens het aantal RSZ-jobs. Omdat de steekproef niet representatief is tot op NUTS3-niveau, worden bij de niet-btw-plichtige

⁷⁶ De investeringen in O&O en in software staan voor deze sector op nul.

eenheden de bekomen investeringen per bedrijfstak voor België verdeeld zoals het aantal zelfstandigen volgens de RSVZ in hoofd- en bijberoep per arrondissement (top-down methode).

Investerings in woongebouwen

De sector van de huishoudens S.14 bevat ook de investeringen in woongebouwen. Die bestaan uit de constructie van woongebouwen, de renovatie van woongebouwen, de constructie en renovatie van sociale woongebouwen, de constructie van woningen in niet-woongebouwen, de verkopen van woningen aan niet-ingezetenen en de registratierechten.

Voor de nieuwbouw en renovatie van woongebouwen en woningbouw in niet-woongebouwen zijn de regionale berekeningen parallel met de nationale. Het INR gebruikt gegevens van de FOD Economie – Statistics Belgium over het aantal begonnen woningen per arrondissement⁷⁷. Dit aantal wordt vermenigvuldigd met de gemiddelde waarde van een woning. Het gaat hier echter om nationale waarden, daar geen regionale waarden beschikbaar zijn.

De groep nieuwbouw en renovatie van sociale woningen bevat enkel de koopwoningen. De investeringen in huurwoningen worden opgenomen bij de sociale woningmaatschappijen, die de investering doen, en behoren in feite tot de sector van de niet-financiële ondernemingen. Er zijn gegevens beschikbaar per regionale huisvestingsmaatschappij, zodat de gegevens van de Brusselse maatschappij kunnen toegewezen worden aan het Brussels Gewest.

Voor de registratierechten wordt geen afzonderlijke regionale verdeelsleutel opgesteld.

De raming van de energiebesparende investeringen gebeurt via de btw-gegevens.

Investerings in originelen op het vlak van woord, beeld en geluid

Om een nationale schatting te maken worden de jaarlijks uitbetaalde auteursrechten als proxy genomen. Dit gebeurt enkel voor boeken en muziek. De regionalisatie gebeurt volgens het aantal zelfstandigen in letteren en kunst in hoofd- en bijberoep en actief na pensioensleeftijd volgens de RSVZ (top-down methode).

1.4.2.9. Instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens (S.15)

Het aandeel van de sector S.15 in de bruto-investeringen in vaste activa is heel klein⁷⁸.

Vanaf datajaar 2009 worden de investeringen van deze sector berekend op dezelfde wijze als die van de vzw's binnen S11. In eerste instantie wordt er dus gebruik gemaakt van de individuele jaarrekeningen. Voor VZW's die er geen moeten indienen, hanteert men btw-gegevens met extrapolaties voor niet-btw-plichtige takken op basis van de verhouding tussen de lonen en de investeringen van ondernemingen met jaarrekeningen. Ook de desinvesteringen zijn gebaseerd op de jaarrekeningen.

Op de administratieve aggregaten gebeuren er ESR-correcties voor de leden van btw-eenheden, de gekapitaliseerde interesten, de aankoop van terreinen, de gebouwen bestemd voor herverkoop en de waardering van de desinvesteringen (negatieve waarden, overnames, marktprijzen), de aangekochte

---

⁷⁷ Men hanteert daarbij de hypothese dat de duurtijd van de bouw 10 maanden bedraagt en volgt een bepaalde spreiding van de betalingen.

⁷⁸ Slechts 0,7 % van de totale bruto-investeringen in vaste activa toegerekend aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor het datajaar 2013.

software en de software geproduceerd voor eigen gebruik. Ook de investeringen in onderzoek en ontwikkeling worden toegevoegd.

De regionale verdeling gebeurt dan eveneens via het aantal jobs als verdeelsleutel. De meeste gegevens zijn immers beschikbaar per onderneming.

Tot en met datajaar 2008 wordt de structurenquête gebruikt⁷⁹, opgehoogd met een correctiefactor⁸⁰. Voor de regionale verdeling wordt een algemene verdeelsleutel per bedrijfstak gebruikt. Het gaat meer bepaald om het aantal jobs per arrondissement per bedrijfstak volgens de RSZ (top-down methode).

1.5. INVOER EN UITVOER

Voor de invoer en de uitvoer zijn er zoals gezegd (zie 1.1 Bronnen) twee bronnen beschikbaar: de regionale boekhouding en de statistiek van de buitenlandse handel. De statistieken over de in- en uitvoer van goederen in de regionale rekeningen zijn in grote mate gebaseerd op de cijfers van de buitenlandse handel volgens het nationale concept. Toch zijn de resultaten voor de goederenhandel erg verschillend. Conceptuele verschillen en een volledig andere methodologie liggen hieraan ten grondslag.

De regionale rekeningen bevatten in tegenstelling tot de statistiek van de buitenlandse handel ook de in- en uitvoer van diensten. Geen van beide statistieken bevat de handelsstromen tussen de gewesten onderling, waardoor een gewestelijke handelsbalans niet kan worden opgemaakt. In feite gaat het in de beide gevallen om een gewestelijke verdeling van de Belgische invoer en uitvoer, elk volgens een eigen methodologie.

De netto uitvoer (de uitvoer verminderd met de invoer) is een van de componenten van de bestedingsoptiek van het bbp, naast de consumptieve bestedingen van de particulieren en van de overheid en de bruto binnenlandse kapitaalvorming.

Er wordt eerst dieper ingegaan op de in- en uitvoer volgens de statistiek uit de buitenlandse handel (A), vervolgens op de in- en uitvoer volgens de statistiek uit de regionale rekeningen (B). Tot slot worden de verschillen tussen beide besproken (C).

VOLGENS DE STATISTIEK UIT DE BUITENLANDSE HANDEL⁸¹

1.5.1. Inleiding

De cijfers die het BISA uit deze statistiek publiceert, zijn jaarcijfers opgesteld door de Nationale Bank van België voor rekening van het Instituut voor de Nationale Rekeningen volgens het nationale concept en in

⁷⁹ Dit is een restant van de oude methode, die de investeringen van vzw's echter bleek te onderschatten. In 2011 is men, vanaf datajaar 2009, overgeschakeld op de nieuwe methode op basis van de jaarrekeningen.

⁸⁰ De correctie gebeurt aan de hand van de jaarrekeninginformatie van 2006 en 2007 en de investeringsevoluties van de oude reeksen om een breuk te vermijden tussen het oude en het nieuwe systeem.

⁸¹ Gebaseerd op: INR (2010) Statistiek buitenlandse handel. Maandbericht 2010-09, p. 27-34 (Methodologische nota), INR (2016) De betalingsbalans uitgelegd in niet-technische taal, beschikbaar via: https://www.nbb.be/doc/dq/n_pdf_bb/bop_non-technical_nl.pdf, geraadpleegd op 1/6/2016, (INR) Aanpassingen in de berekeningswijze van de statistieken van de in- en uitvoer van goederen volgens het zogenaamde "nationaal concept", beschikbaar via https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/m_enm0911a.pdf, geraadpleegd op 1/6/2016 en INR (2016) Handleiding Intrastat 2016. Deel I - basis.

waarde. Ze zijn gebaseerd op de extrastat- en de intrastataangiften. De jaarlijkse publicatie gebeurt eind september.

Deze statistiek beschrijft enkel de in- en uitvoer van goederen, niet van de diensten.

1.5.2. Berekeningswijze

Exhaustiviteit

Zoals vermeld in deel 1.1 zijn er voor de intracommunautaire handel bepaalde aangiftdrempels geldig. Bovendien kan het voorvallen dat ondernemingen hun aangifte laattijdig indienen. In een streven naar exhaustiviteit worden er daarom twee bijschattingen gemaakt bij de berekening van de gereviseerde en definitieve cijfers om deze twee lacunes op te vullen. Dit gebeurt aan de hand van btw-gegevens. Van de ondernemingen die niet hebben gerapporteerd via Intrastat omdat ze de drempelwaarden niet halen wordt de in- en/of uitvoer overgenomen uit de btw-aangiften. Hetzelfde geldt voor ondernemingen die wel al uitvoer hebben aangegeven via hun btw-aangifte, maar nog geen Intrastat-aangifte hebben ingediend. Voor het Extrastatstelsel zijn er geen btw-aangiften voorhanden. Hier wordt een kleine, zuiver wiskundige bijschatting gemaakt.

Overgang naar nationaal concept

Om uit de resultaten volgens het communautair concept de cijfers volgens het nationale concept af te leiden, worden er verschillende methoden gebruikt. De keuze van de methode hangt af van de categorie waartoe de onderneming behoort.

Zoals hoger⁸² gesteld wordt bij deze overgang de quasi-transit geëlimineerd zodat enkel dat deel van de transacties volgens het communautaire concept overblijft waarbij minstens één ingezetene partij is. De behandeling van de zogenaamde "fiscale vertegenwoordigers" staat daarbij centraal. Naast de quasi-transit worden ook de retourzendingen weggezuiverd. Deze zijn gekend via de transactiecode⁸³.

Onderstaande tabel geeft de behandeling weer van de quasi-transit en van de retourzendingen volgens de categorie van de onderneming.

CATEGORIE	OMSCHRIJVING	ELIMINATIE	CATEGORIE
NIET INDIVIDUEEL ONDERZOCHE BEDRIJVEN			
Cat. 1	Belgisch bijkantoor van buitenlandse onderneming	Nationaal concept = communautair concept	Verminderen met transactiecode 2
Cat. 2 ⁸⁴	Fiscale vertegenwoordiger met personeel		
Cat. 6	Ingezetene bedrijf		

⁸² Zie 1.2.C.

⁸³ Zie 1.2.B.

⁸⁴ Indien een fiscale vertegenwoordiger personeel tewerkstelt, wordt die als een ingezetene beschouwd omdat dit wordt gezien als een teken van echte economische activiteit. Er wordt dan vermoed dat de activiteiten veel verder gaan dan het louter leveren van fiscale diensten aan een buitenlandse onderneming.

Cat. 3 + 5 ⁸⁵	Fiscale vertegenwoordiger zonder personeel	Via BTW-leveranciersbestand: Nationaal concept = communautair concept - quasi-transit (quasi transit = bedrag aangiften - aandeel verkoop aan ingezetenen, berekend via btw-leveranciersbestand)	Verminderen met transactiecode 2, volgens aandeel transacties ingezetenen
INDIVIDUEEL ONDERZOCHE BEDRIJVEN			
Cat. 4.1	Individueel onderzocht bedrijf beschouwd als ingezetene	Nationaal concept = communautair concept	Verminderen met transactiecode 2
Cat. 4.2	Individueel onderzocht bedrijf beschouwd als niet-ingezetene	Geëlimineerd voor het nationaal concept	
Cat. 4.3	Individueel onderzocht bedrijf deels beschouwd als niet-ingezetene	Deels geëlimineerd voor het nationaal concept	Verminderen met transactiecode 2, volgens aandeel transacties ingezetenen

Indien het bedrijf ingezeten is of als ingezeten kan worden beschouwd, zijn de cijfers volgens het communautaire concept per definitie gelijk aan de cijfers volgens het nationale concept⁸⁶ (categorieën 1, 2, 4.1 en 6).

Indien het bedrijf zelf niet als een ingezetene kan worden beschouwd, hangt het dus af van de tegenpartij van de transactie. Men gebruikt het btw-leveranciersbestand⁸⁷ om de handel met ingezetenen af te zonderen van de quasi-transit (categorieën 3 en 5). Aan de hand van dit bestand kan men namelijk per geïdentificeerde fiscale vertegenwoordiger nagaan welk deel van de omzet aan ingezetenen is verkocht en welk deel niet. Deze percentages worden dan toegepast op de bedragen uit de aangiften.

Categorie 4 bestaat uit een groep van een veertigtal belangrijke niet-ingezetenen bedrijven die individueel zijn onderzocht op hun structuur en handelspatronen. Verschillende bronnen zoals de btw-aangiften, het btw-leveranciersbestand, de jaarrekeningen en de jaarverslagen, de structuurenquêtes en de prodcom-aangiften werden met elkaar geconfronteerd en zo werd onderzocht of de bedrijven geheel moesten worden weggelaten voor het nationaal concept, of gedeeltelijk, of volledig mochten worden opgenomen.

⁸⁵ Het verschil tussen de categorieën 3 en 5 bestaat er in dat de ene wel en de andere niet heeft deelgenomen aan een ad hoc-enquête van de Nationale Bank ter evaluatie van de toenmalige methodologie. Er is echter geen verschil in de berekeningswijze.

⁸⁶ Mits correctie voor de retourzendingen.

⁸⁷ Het btw-leveranciersbestand maakt weliswaar geen onderscheid tussen goederen en diensten, terwijl deze statistiek enkel de goederen betreft. Men gaat er echter van uit dat de fiscale vertegenwoordigers enkel goederen in het aan- en verkopen hebben.

Deze bron is pas beschikbaar in de zomer van het jaar t+1, zodat latere correcties onvermijdelijk zijn.

Het gebeurt ook dat een oorspronkelijke fiscale vertegenwoordiger mettertijd andere activiteiten uitbouwt en eerder een dochteronderneming of vestiging wordt. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in de personeelsbezetting (RSZ-gegevens) en de investeringen. Deze eenheden worden dan niet langer als niet-ingezeten beschouwd.

Gewestelijke verdeling

De buitenlandse handel van België wordt verdeeld over de drie gewesten (niveau NUTS 1)⁸⁸. De verdeling gebeurt op basis van de aangiften van de bedrijven, die per transactie moeten aanduiden uit welk gewest de goederen zijn vertrokken of voor welk gewest ze zijn bestemd. De Nationale Bank van België heeft een eerste beslissingsdiagram opgemaakt aan de hand waarvan de aangevers hun verzendingen kunnen toewijzen aan een gewest⁸⁹ en een twee beslissingsdiagram aan de hand waarvan de aangevers hun aankomsten kunnen toewijzen aan een gewest⁹⁰. Ze gelden zowel voor de intracommunautaire als voor de extra communautaire handel.

Voor de uitvoer kan, afhankelijk van de weg doorheen het beslissingsdiagram, het gewest van oorsprong het gewest zijn waar de laatste toegevoegde waarde heeft plaatsgevonden, het gewest vanwaar de goederen verzonden zijn naar het buitenland of het gewest waar de hoofdzetel is gevestigd. Voor de invoer kan het gewest van bestemming het gewest zijn waar de eerste toegevoegde waarde plaatsvindt, het gewest waarheen de goederen verzonden zijn vanuit het buitenland of het gewest waar de hoofdzetel is gevestigd. Zowel voor de uitvoer als voor de invoer is enkel het resultaat gekend, niet de weg door het beslissingsdiagram. Het is met andere woorden niet geweten hoe vaak de toekenning gebaseerd is op de laatste toegevoegde waarde, het fysieke traject van de goederen of de locatie van de hoofdzetel.

De gewestelijke verdeling is dus niet immuun voor poort- en hoofdzeteffecten⁹¹. De plaats van verzending of ontvangst is de tweede keuze in de gewestelijke toekenning. Bovendien zou het feit dat enkel rekening gehouden wordt met de laatste toegevoegde waarde uit de keten het poorteffect kunnen stimuleren.

In de Intrastat-aangiften zijn er meerdere vakjes zodat de waarde waar nodig over meerdere gewesten kan worden uitgesplitst. In de douanedocumenten is er echter maar één vakje voorzien. In theorie moeten de aangevers in Extrastat meerdere aangiften invullen indien de in- of uitvoer aan meerdere gewesten moet worden toegekend. De correctheid van de informatie uit de gewestcode kan bovendien niet op regelmatige basis worden gecontroleerd⁹².

---

⁸⁸ Zie 1.1.B.

⁸⁹ Bron: Statistiek buitenlandse handel - Kwartaalbericht - bijzonder nummer voor de periode 2002-2003 in: (NBB) Aanpassingen in de berekeningswijze van de statistieken van de in- en uitvoer van goederen volgens het zogenaamde "nationaal concept", p. 25, beschikbaar via https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/m_enm0911a.pdf geraadpleegd op 24/05/2016.

⁹⁰ Bron: idem, p. 27.

⁹¹ Het "poorteffect" houdt in dat de regionale verdeling is verstoord doordat een gewest door de relatief grote aanwezigheid van haveninfrastructuur te veel invoer of uitvoer krijgt toegewezen. Het "hoofdzeteffect" houdt in dat de regionale verdeling is verstoord doordat een gewest door de relatief grote aanwezigheid van hoofdzetels te veel invoer of uitvoer krijgt toegewezen.

⁹² Wel is er bij de introductie van de regiovariabele wel een enquête gehouden om de kwaliteit na te kijken.

De in- en uitvoer van gas, die niet vrij is van transitbewegingen, wordt verdeeld over de gewesten op basis van de gasmeters aan de Belgische grens, wat neerkomt op een toewijzing aan het Waals en vooral het Vlaams Gewest⁹³.

De bij schattingen van de in- en uitvoer (de laattijdige aangiften en de bedragen lager dan de drempelwaarden) hebben geen invloed op de regionale verdeling. Ze worden verdeeld zoals de gekende in- en uitvoer.

1.5.3. Presentatie

In de tabellen die het BISA publiceert, worden de goederen ingedeeld naar productgroep volgens het geharmoniseerd systeem (tabellen 8.1.4.3 en 8.1.5.3) en per partnerland (tabellen 8.1.4.4 en 8.1.5.4).

Indeling volgens het Geharmoniseerd Systeem

Het Geharmoniseerd Systeem is een goederenclassificatie die werd ontwikkeld door de Werelddouaneorganisatie (tot 6 cijfers) en verder uitgebreid door Eurostat tot de Gecombineerde Nomenclatuur (tot 8 cijfers). Het doel is een uniform wereldwijd systeem dat de handel, de douaneformaliteiten en de statistiek faciliteert. De tabellen gepubliceerd door het BISA tonen de verdeling van de goederen per 21 secties en 98 hoofdstukken van dit systeem.

Daarnaast maakt het INR ook verdelingen volgens de bedrijfstaknomenclatuur NACE-BEL (2008) en volgens de Classificatie in Grote Economische Categorieën (CGEC)⁹⁴, die de nadruk legt op het economisch gebruik van de producten.

Indeling per partnerland

De verdeling per partnerland volgt de geonomenclatuur vastgelegd door de Europese Commissie⁹⁵. De totalen van de landen worden in de presentatie door het Instituut voor de Nationale Rekeningen samengenomen per werelddeel en per geografisch onderdeel daarvan. Wat de partnerlanden betreft, worden in de tabellen van het BISA enkel de landen naar (of vanuit) dewelke de laatste vijf beschikbare jaren het meeste is uitgevoerd (of ingevoerd) vanuit (of naar) het Brussels Hoofdstedelijk Gewest apart vermeld.

Bij de uitvoer is het partnerland het land van bestemming⁹⁶. Bij de invoer zijn er twee mogelijkheden. Het partnerland is het land van herkomst⁹⁷, tenzij het gaat om extra communautaire handel waarbij het land van oorsprong⁹⁸ geen EU-lidstaat is. In dat geval is het partnerland het land van oorsprong, vermeld in de douaneaangifte. Er bestaat een complexe set van regels om te bepalen wat het land van oorsprong is, met andere woorden aan welke voorwaarden een product moet voldoen om bijvoorbeeld "Belgisch" of "Europees" te mogen genoemd worden. De keuze voor het land van herkomst is ingegeven door de beschikbaarheid van de gegevens. In vele gevallen is het namelijk moeilijk om het land van herkomst te achterhalen, wat de kans op fouten in de aangiften zou vergroten.

---

⁹³ Een kaart van het vervoersnet met de internationale connectiepunten is te vinden op de website van Fluxys: <http://www.fluxys.com/belgium/nl-BE/About%20Fluxys/Infrastructure/Network/Network>

⁹⁴ Gebaseerd op de SITC (Standard International Trade Classification) beheerd door de Verenigde Naties.

⁹⁵ Verordening (EU) Nr. 1106/2012 van 27 november 2012.

⁹⁶ Dit is het land waarheen de goederen worden verzonden (bij een verkoop).

⁹⁷ Dit is het land van waar de goederen worden verzonden (bij een aankoop).

⁹⁸ Dit is het land waar een goed vervaardigd is, als het ware de nationaliteit van het goed.

VOLGENS DE STATISTIEK UIT DE REGIONALE BOEKHOUDING⁹⁹

1.5.4. Inleiding

De statistiek "Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten" is afkomstig uit de regionale rekeningen opgesteld door de Nationale Bank van België namens het Instituut voor de Nationale Rekeningen. Deze statistiek behoort niet tot de Europese statistische verplichtingen, maar volgt wel de methodologie ervan, namelijk het ESR 2010. Dat maakt dat de resultaten coherent zijn met de nationale¹⁰⁰ en regionale¹⁰¹ rekeningen.

De in- en/of uitvoer die een onderneming aangeeft, wordt toegewezen aan de bedrijfstak en het arrondissement waartoe deze onderneming behoort. De regionale verdeling gebeurt volgens de werkplaats: volgens de verdeling van het aantal jobs per vestiging in het geval van multi-arrondissementele ondernemingen. Op het niveau van de gewesten splitst men in A64-bedrijfstakken, op het niveau van de provincies in A38-bedrijfstakken en op het niveau van de arrondissementen in A10-bedrijfstakken. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden de drie bedrijfstakverdelingen berekend. Het extraregionale gebied¹⁰² komt niet voor bij deze statistiek.

De regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten volgens het ESR werd voor het eerst gepubliceerd in het jaar 2014. De publicatie gebeurt in de maand juli en bevat data tot en met het jaar t-3. In tegenstelling tot de statistiek van de toegevoegde waarde zijn er geen snelle ramingen voor het laatste jaar (t-2).

De tabellen die worden gepubliceerd op de website van het BISA geven de evolutie over een aantal jaren weer per bedrijfstak van de uitvoer van goederen (8.1.4.1), de uitvoer van diensten (8.1.4.2), de invoer van goederen (8.1.5.1) en de invoer van diensten (8.1.5.2). Voor de diensten is er omwille van de confidentialiteit een beperktere opsplitsing in bedrijfstakken beschikbaar.

1.5.5. Berekeningswijze

In- en uitvoer van goederen

Volgens het ESR omvat de in- en uitvoer van goederen de totale waarde van goederenstromen tussen ingezetenen en niet-ingezetenen waarbij er eigendomsoverdracht plaatsvindt¹⁰³. Er hoeft daarbij geen fysieke grensoverschrijding plaats te vinden. Leveringen van goederen tussen ingezetenen en niet-

---

⁹⁹ Gebaseerd op: INR (2014). Regionale rekeningen. Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten 1995-2012. Methodologische nota, INR (2015). Regionale rekeningen. Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten 1995-2013, p. 22-29 en Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 113-118.

¹⁰⁰ Meer bepaald met "Deel 2: Gedetailleerde rekeningen en tabellen" uit de nationale rekeningen.

¹⁰¹ Onder meer met de regionale toegevoegde waarde (besproken onder titel 3) en de regionale investeringen (besproken onder titel 4).

¹⁰² Zie 1.1.B voor een definitie.

¹⁰³ Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 113 (3.158 en 3.159).

ingezeten geaffilieerde bedrijven en driehoekshandel¹⁰⁴ tellen mee; transithandel, maakloonwerk¹⁰⁵ en herstellingen niet.

In wat volgt wordt eerst de berekening voor de nationale rekeningen kort besproken en wordt nadien de gewestelijke verdeling behandeld.

Nationale berekening

De ramingen van de in- en uitvoer in de nationale rekeningen zijn in grote mate gebaseerd op de gegevens uit de betalingsbalans, die op hun beurt stelen op de buitenlandse handel volgens het nationaal concept. Die laatste registreert echter enkel de transacties waarbij een grens wordt overgeschreden. Bij de betalingsbalans wordt dit criterium vervangen door het criterium van de eigendomsoverdracht. Er worden daarom bij de overgang naar de betalingsbalans enkele aanpassingen gedaan om de goederenbewegingen zonder grensoverschrijding (maar met eigendomsoverdracht tussen ingezetenen en niet-ingezetenen) te vatten en deze zonder eigendomsoverdracht te elimineren. Zo wordt de uitvoer naar enclaves op Belgisch grondgebied toegevoegd, alsook de invoer van boordprovisie¹⁰⁶ en de in- en uitvoer van goederen in het kader van driehoekshandel¹⁰⁷. De transit van aardgas werd geëlimineerd tot 2014. Nadien gebeurt er geen correctie meer, aangezien de in- en uitvoer van gas voor deze jaren correct in de basisgegevens zit.

Op het niveau van de nationale rekeningen gebeurt er ook nog een arbitrage tussen de drie optieken van het bbp die een invloed heeft op het totaal van de in- en uitvoer. De in- en uitvoer vormen samen met de consumptieve bestedingen en de investeringen de bestedingsbenadering. Het totaal daarvan moet gelijk zijn aan dat van de productiebenadering en van de inkomensbenadering.

Gewestelijke verdeling

In een volgende fase wordt de regionale verdeling gemaakt van de Belgische in- en uitvoer van goederen. Als algemene werkwijze wordt er vertrokken van de individuele aangiften. Zo kan voor de uni-arrondissementele ondernemingen de in- en uitvoer worden toegekend aan het arrondissement waartoe de aangever behoort (bottom-up methode). Voor de multi-arrondissementele ondernemingen wordt het aantal jobs per vestigingsplaats volgens de RSZ gebruikt als verdeelsleutel voor de regionale verdeling (pseudo-bottom-up methode). De bedrijfstak is zowel voor de uni-arrondissementele als voor de multi-arrondissementele ondernemingen de SUT-bedrijfstak waartoe de aangever behoort. Vervolgens wordt er vanaf de arrondissementen en de SUT-bedrijfstakken geaggregeerd naar de hogere niveau's.

---

¹⁰⁴ Driehoekshandel of kettingverkoop betekent dat een ingezeten onderneming A goederen aankoopt bij een niet-ingezeten onderneming B en deze opnieuw verkoopt aan een andere niet-ingezeten onderneming C. De goederen gaan rechtsreeks van B naar C, maar B en C hebben contracten met A en niet met elkaar. De aankoop van A wordt in de nationale en regionale rekeningen beschouwd als negatieve uitvoer, de daaropvolgende verkoop als positieve uitvoer. Het resultaat is dus een netto-registratie in de uitvoer van goederen.

¹⁰⁵ Maakloonwerk houdt in dat onderneming bewerkingen uitvoert op goederen terwijl die eigendom blijven van een onderneming ingezetenen in een ander land. In het ESR 2010 worden deze stromen niet meer meegeteld in de in- en uitvoer van goederen. De registratie gebeurt nu als dienst en netto. Bij passief maakloonwerk worden de goederen naar het buitenland gestuurd voor bewerking (invoer van maakloondienst). Bij actief maakloonwerk worden ze vanuit het buitenland naar het land zelf gestuurd (uitvoer van maakloondienst).

¹⁰⁶ Aankopen van brandstof en proviand in zee- en luchthavens.

¹⁰⁷ In de periode 1995-2005 werden de basisgegevens voor de driehoekshandel verzameld via bankaangiften. Vanaf 2010 is er een specifieke enquête voor de driehoekshandel. De jaren ertussen werden lineair geïnterpoleerd. De gegevens zijn gekend per aangever.

Sommige elementen in de in- en uitvoer van goederen vergen een specifieke behandeling wat hun regionale verdeling betreft.

> Fiscale vertegenwoordigers

De in- en uitvoer van fiscale vertegenwoordigers wordt geregionaliseerd volgens de lokalisatie van de ingezeten bedrijven waarmee ze transacties hebben, de echte in- en uitvoerders van de goederen in kwestie¹⁰⁸. De invoer (of uitvoer) van een fiscale vertegenwoordiger wordt verdeeld over de arrondissementen en bedrijfstakken volgens het aandeel van iedere klant (of leverancier) in zijn verkopen (of aankopen). In geval van een multi-arrondissementele klant (of leverancier) wordt het aantal jobs per vestiging volgens de RSZ als arrondissementele verdeelsleutel gebruikt. De informatie over de klanten en de leveranciers is afkomstig uit het btw-leveranciersbestand, behalve voor de belangrijkste fiscale vertegenwoordigers, die individueel geanalyseerd worden.

> Diamant

De in- en uitvoer van diamant wordt aangegeven door het Antwerp World Diamond Office. De toekenning aan bedrijfstakken gebeurt via informatie van de FOD Economie, dienst vergunningen, ofwel aan SUT 46A (groothandel), ofwel aan SUT 32A (bewerking van edelstenen en vervaardiging van sierraden en dergelijke artikelen). De regionaal verdeelde toegevoegde waarde van die takken dient als verdeelsleutel voor de regionale verdeling van hun in- en uitvoer.

> Boordprovisie

De invoer van boordprovisie wordt toegekend aan de bedrijfstakken SUT 49C (wegvervoer), SUT 50A (scheepvaart) en SUT 51A (luchtvaart). De uitvoer van boordprovisie wordt toegekend aan SUT 46A (groothandel). De regionale verdeling gebeurt voor iedere tak volgens de verdeling van de toegevoegde waarde van die tak.

> Gas en elektriciteit

De invoer van gas (SUT 35B) kon tot en met datajaar 2004 regionaal verdeeld worden op basis van de individuele aangiften. Vanaf datajaar 2005 wordt het intermediair verbruik van die bedrijfstak echter als verdeelsleutel toegepast. Voor de verdeling van de uitvoer van gas gebruikt men informatie uit de structurenquête. Voor de in- en uitvoer van elektriciteit (SUT 35A) werd er eveneens tot en met datajaar 2004 gebruik gemaakt van individuele aangiften. Vanaf datajaar 2005 wordt de invoer echter verdeeld volgens het intermediair verbruik en de uitvoer volgens de productie van deze tak.

> Drugs en smokkel¹⁰⁹

Wat de drugs betreft wordt de invoer van XTC regionaal verdeeld volgens de bevolking per arrondissement en toegekend aan de consumptieve bestedingen (P.3). De uitvoer van XTC wordt regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van de tak waaraan ze wordt toegekend: SUT 20F (vervaardiging van overige chemische producten) binnen de sector van de niet-financiële ondernemingen (S.11). De invoer van cannabis, amfetamines, cocaïne en heroïne en de in- en uitvoer van smokkel (alcohol en sigaretten) worden regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van de tak waaraan ze worden toegekend (SUT 47A) binnen de institutionele sector van de

---

¹⁰⁸ Zie 1.2.C.

¹⁰⁹ Deze elementen uit de illegale economie werden, net zoals de prostitutie, voor het eerst opgenomen in de nationale rekeningen in de publicatie van 2014 en aansluitend ook in de daaropvolgende publicatie van de regionale rekeningen.

huishoudens (S.14). Voor de uitvoer van cannabis, amfetamines, cocaïne en heroïne wordt er geen raming gemaakt.

Een aantal andere elementen worden uit de regionale verdeelsleutel gelaten omdat er geen data over de in- of uitvoerder werden gevonden. Deze items worden verdeeld zoals de gekende in- en uitvoer. Het gaat om de in- en uitvoer van pleziervaartuigen, luchtvaartuigen, visserijproducten, de in- en uitvoer door particulieren, de uitvoer naar enclaves, de bij schattingen (voor de drempelwaarden van de intracommunautaire handel en voor de non-respons) en de arbitrages uit de nationale rekeningen.

In- en uitvoer van diensten

De uitvoer van diensten omvat alle diensten die door ingezetenen aan niet-ingezetenen worden verleend¹¹⁰. De invoer van diensten omvat alle diensten die door niet-ingezetenen aan ingezetenen worden verleend¹¹¹. De plaats waar de dienst wordt verleend speelt daarbij geen rol. Nog steeds volgens het ESR 2010 moet een dienst worden geregistreerd op het moment dat hij wordt verleend.

De uitvoer van diensten wordt steeds toegekend aan een bedrijfstak. De invoer van diensten wordt ofwel aan een bedrijfstak ofwel aan de consumptieve bestedingen van de gezinnen (P.3) toegekend. Invoer kan immers hetzij dienen voor de intermediaire consumptie in het kader van de productie door de bedrijfstakken hetzij onmiddellijk door de huishoudens geconsumeerd worden.

De in- en uitvoer van diensten valt methodologisch uiteen in drie delen. Voor de datajaren 1995 tot 2005 geldt het oude systeem. Voor 2006 en 2007 zijn er wel nationale waarden beschikbaar maar door onvoldoende detail in de brongegevens kan de regionale verdeling niet worden gemaakt. Vanaf datajaar 2008 gebeuren de berekeningen volgens het nieuwe systeem.

Het oude systeem (1995-2005)

Nationale berekening

De bedragen voor de nationale rekeningen worden voor de datajaren 1995 tot 2005 overgenomen uit de betalingsbalans mits enkele correcties. De in- en uitvoer van diensten op de betalingsbalans wordt voor die jaren voornamelijk geraamd op basis van drie bronnen die hieronder worden besproken: (i) de aangiften van de banken, aangevuld met (ii) directe rapporteurs en (iii) bepaalde externe bronnen.

Iedere dag deden de banken aangifte van de internationale betalingen voor de in- en uitvoer van diensten van hun klanten en van henzelf. Alleen voor de hoogste bedragen was het echter verplicht de aangever en de dienstenrubriek¹¹² door te geven.

¹¹⁰ Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 115 (3.171).

¹¹¹ Verordening (EU) nr. 549/2013 (ESR 2010), p. 115 (3.171).

¹¹² De betalingsbalans bevat inmiddels twaalf dienstenrubrieken: maakloondiensten; herstellingen; vervoersdiensten; diensten m.b.t. reisverkeer; communicatiediensten en informatica- en berichtgevingsdiensten; constructiediensten; verzekeringsdiensten; financiële diensten; royalty's en licenties; andere diensten aan ondernemingen; persoonlijke, culturele en ontspanningsdiensten; niet elders vermelde overheidsdiensten.

De beschikbare informatie voor de invoer en de uitvoer uit deze aangiften laat zich als volgt samenvatten:

BEDRAG	AANGEVER	DIENSTENRUBRIEK
Periode 1995-2001		
$x < 9\ 000$ euro	Niet gekend (gegroepeerde aangifte)	
$9\ 000 < x < 25\ 000$ euro	Niet gekend	Gekend
$25\ 000$ euro $< x$	Gekend	Gekend
Periode 2002-2005		
$x < 12\ 500$ euro	Niet gekend (geen aangifte -> ramingen)	
$12\ 500$ euro $< x$	Gekend	Gekend

De directe rapportering betreft betalingen die niet via de Belgische banken verliepen, aangegeven door de ondernemingen zelf. Voor ontbrekende aangiften werden bijstellingen gedaan. Om de in- en uitvoer van de verzekeringsdiensten te ramen, werd een percentage van de premies genomen, te beschouwen als het deel dat op de dienst zelf betrekking heeft.

Ten derde gebruikt men voor de in- en uitvoer van diensten op de betalingsbalans in de oude methode een reeks specifieke, externe bronnen.

- > De in- en uitvoer van en naar de Europese instellingen via Eurostat.
- > De uitvoer naar de NAVO via de NAVO.
- > Voor de in- en uitvoer van reisverkeer – naast de individuele aangiften – een combinatie van gegevens. Via STATEC¹¹³ de grensarbeid met Luxemburg en via het RIZIV de grensarbeid met Nederland, Frankrijk, Duitsland en reizen om gezondheidsredenen. Via de ADS de overnachtingenstatistiek en een enquête naar bestedingen van Belgische toeristen in het buitenland. Verder gebruikt men gegevens over het biljettenverkeer en betalingsgegevens van kredietkaartmaatschappijen.
- > De in- en uitvoer van financiële diensten van en naar Luxemburg wordt in grote mate gebaseerd op cijfers van STATEC.
- > Aan de uitvoer van constructiediensten wordt een cijfer voor ontwikkelingshulp toegevoegd.

Op de bekomen totalen uit de betalingsbalans worden in de overgang naar de nationale rekeningen nog correcties en aanvulling toegepast om de resultaten in overeenstemming te brengen met het ESR 2010 en in een streven naar exhaustiviteit.

- > IGDFI¹¹⁴
Een eerste correctie is de toevoeging van de IGDFI aan de hand van een schatting. Doordat financiële

¹¹³ Institut national de la statistique et des études économiques du Grand-Duché du Luxembourg

¹¹⁴ "IGDFI" staat voor "indirect gemeten diensten van financiële intermediairs". Ook wel "FISIM" ("financial intermediation services indirectly measured").

instellingen middelen verstrekken voor een hogere rente dan degene die ze zelf betalen voor opgenomen middelen creëren ze een exploitatieoverschot. Deze indirect toegerekende dienst moet in het ESR 2010 worden meegerekend. De IGDFI tussen financiële instellingen onderling wordt geweerd.

> Instellingen voor collectieve belegging

Een tweede correctie betreft de uitvoer door instellingen voor collectieve belegging (ICB's). Het gaat om financiële intermediairs die via de uitgave van deelbewijzen middelen aantrekken en deze beleggen in financiële instrumenten. Op de betalingsbalans zijn deze transacties niet opgenomen, maar in de nationale rekeningen moet een deel worden toegekend aan de uitvoer en sedert de invoering van het ESR 2010 ook aan de invoer. Voor de uitvoer is dit meer bepaald het deel van de beheerskosten dat ingezeten ICB's aanrekenen aan niet-ingezeten houders van deelbewijzen en voor de invoer de beheerskosten die niet-ingezeten ICB's aanrekenen aan ingezeten houders van deelbewijzen.

> Prostitutiediensten

Ten derde worden de in- en uitvoer van prostitutiediensten toegevoegd.

> Maakloonwerk en herstellingen

Maakloonwerk¹¹⁵ en herstellingen, tot slot, zijn transacties die in het ESR 2010 als dienst worden geregistreerd. Enkel de factuur van het maakloonwerk (de maakloonfee) of de herstelling zelf wordt geregistreerd (netto-registratie). In het ESR 95 was dat voor het maakloonwerk niet het geval. Bij de overgang naar nationale en regionale rekeningen volgens het ESR 2010 zijn er problemen aan het licht gekomen. Voor sommige ondernemingen kwam men uit bij negatieve of onrealistisch hoge maakloonfees. Voor de hele periode 1995-2012 werden de negatieve fees daarom op nul gezet. Een beperkt aantal ondernemingen werd individueel gecorrigeerd.

Tot slot gebeurt er een globale arbitrage om de drie optieken van het bbp in evenwicht te brengen.

Gewestelijke verdeling

Uit de aldus bekomen grootheden van de nationale rekeningen wordt de regionale verdeling gemaakt van de Belgische in- en uitvoer van diensten.

Als algemene werkwijze wordt er net zoals bij de goederen vertrokken van de individuele aangiften. Zo kan voor de uni-arrondissementele ondernemingen de in- en uitvoer van diensten worden toegekend aan het arrondissement waartoe de in- of uitvoerder behoort (bottom-up methode). Voor de multi-arrondissementele ondernemingen wordt het aantal jobs per vestigingsplaats volgens de RSZ gebruikt als regionale verdeelsleutel (pseudo-bottom-up methode). De bedrijfstak is zowel voor de uni-arrondissementele als voor de multi-arrondissementele ondernemingen de SUT-bedrijfstak waartoe de in- of uitvoerder behoort. Vervolgens wordt er vanaf de arrondissementen en de SUT-bedrijfstakken geaggregeerd naar de hogere niveaus. Ook het maakloonwerk en de herstellingen, die per individuele onderneming gekend zijn, kunnen volgens deze algemene methode regionaal worden verdeeld.

Voor een aantal elementen geldt een specifieke behandeling. Omdat de individuele in- of uitvoerder niet gekend is, wordt een indicator gebruikt voor de regionale verdeling.

- > Informatie via de bankaangiften waarvan de aangever niet gekend is
Voor de categorieën " $x < 9.000$ euro" en " $9.000 < x < 25.000$ euro" (periode 1995-2001) wordt als

¹¹⁵ Berekeningswijze: invoer (of uitvoer) van maakloonwerk = invoer (of uitvoer) van goederen na maakloonwerk - uitvoer (of invoer) van goederen vòòr maakloonwerk.

indicator voor de regionale verdeling per dienstenrubriek de verdeling gebruikt van de diensten met een waarde tussen 12.500 en 25.000 euro in het jaar 2002. Voor de categorie " x < 12.500 euro" (periode 2002-2005) wordt voor het datajaar 2002 dezelfde indicator gebruik. Vanaf datajaar 2003 kan per dienstenrubriek de verdeling van het jaar zelf gebruikt worden van de diensten met een waarde tussen 12.500 en 25.000 euro.

- > Uitvoer van niet elders vermelde overheidsdiensten naar Europese instellingen
 Dit betreft voornamelijk de vergoeding voor de douane voor het heffen van invoerrechten aan de grens. Deze uitvoer wordt verdeeld zoals het aantal jobs van de FOD Financiën.
- > In- en uitvoer van reisverkeer geraamd via gegevens m.b.t. het biljettenverkeer, kredietkaartmaatschappijen, het RIZIV en STATEC
  - De invoer van zakenreizen wordt regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van alle sectoren en bedrijfstakken samen.
  - De uitvoer van zakenreizen wordt regionaal verdeeld op basis van informatie uit de overnachtingsstatistiek voor zakenreizen voor het zover het de tak 55A (verschaffen van accommodatie) betreft. De delen die worden toegekend aan de andere SUT-takken¹¹⁶ worden verdeeld zoals de toegevoegde waarde van die takken.
  - De invoer van privéreizen wordt deels toegewezen aan de consumptieve bestedingen van de gezinnen (P.3) en over de gewesten verdeeld via de gezinsbudgetenquête en deels aan de tak 79A (reisbureaus en reisorganisatoren)¹¹⁷, welk deel regionaal wordt verdeeld zoals de toegevoegde waarde van die tak.
  - Wat de uitvoer van privéreizen betreft wordt er een onderscheid gemaakt tussen de uitvoer van verpakte reizen door ingezetenen transportondernemingen en hotels in het kader van reizen die verkocht worden door niet-ingezetenen touroperators aan niet-ingezetenen reizigers enerzijds en de uitgaven door niet-ingezetenen in België anderzijds.
    - o Voor de eerste groep wordt het deel dat wordt toegekend aan de tak 55A (verschaffen van accommodatie) regionaal verdeeld op basis van informatie uit de overnachtingenstatistiek voor privéreizen. De delen in verband met vervoer worden verdeeld zoals de toegevoegde waarde van takken waaraan ze worden toegekend¹¹⁸.
    - o Voor het deel van de uitgaven door niet-ingezetenen in België wordt het deel dat wordt toegekend aan de tak 55A (verschaffen van accommodatie) regionaal verdeeld op basis van informatie uit de overnachtingenstatistiek. De andere delen worden verdeeld zoals de toegevoegde waarde van takken waaraan ze worden toegekend¹¹⁹.
  - De invoer van reizen om gezondheidsredenen geraamd door het RIZIV wordt regionaal verdeeld zoals de gemiddelde bevolking.
  - De uitvoer van reizen om gezondheidsredenen geraamd door het RIZIV wordt regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van de tak waaraan hij wordt toegekend: 86A (ziekenhuizen).

¹¹⁶ Namelijk 49A (vervoer per spoor), 49B (overig personenvervoer te land), 51A (luchtvaart) en 56A (eet- en drinkgelegenheden).

¹¹⁷ Dit deel bestaat uit pakketreizen die worden aangekocht in het buitenland en vervolgens worden verkocht aan ingezetenen; het wordt beschouwd als intermediair verbruik van deze tak.

¹¹⁸ Namelijk 49A (vervoer per spoor), 49B (overig personenvervoer te land) en 51A (luchtvaart).

¹¹⁹ Namelijk 47A (kleinhandel) 49A (vervoer per spoor), 49B (overig personenvervoer te land), en 56A (eet- en drinkgelegenheden, 79A (reisorganisatoren), 90A (creatieve activiteiten, kunst en amusement) en 91A (bibliotheken, archieven, musea en culturele activiteiten).

- Wat het reisverkeer van grensarbeiders betreft¹²⁰, wordt zowel de invoer (uitgaande arbeiders) als de uitvoer (inkomende arbeiders) regionaal verdeeld zoals de lonen van uitgaande en inkomende grensarbeiders.
- Betreffende de reizen om educatieve redenen geraamd via de kredietkaartmaatschappijen wordt de invoer regionaal verdeeld zoals de bevolking van 18 tot 24 jaar en de uitvoer volgens de toegevoegde waarde van de SUT-tak 85A (onderwijs) in de overheidssector.
- > **Uitvoer van constructiediensten in het kader van ontwikkelingshulp**
 De constructiediensten door niet-gouvernementele organisaties in ontwikkelingslanden worden regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van die tak waaraan ze worden toegekend: NACE 94.995 (Verenigingen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking).
- > **In- en uitvoer van financiële diensten van en naar Luxemburg geraamd via STATEC**
 De invoer wordt hier verdeeld volgens het inkomen uit rente en dividenden van het vermogensinkomen van de gezinnen. Aangezien het particulieren betreft wordt het toegekend aan de consumptieve bestedingen. De uitvoer wordt regionaal verdeeld zoals de gekende uitvoer van financiële diensten.
- > **In- en uitvoer van IGDFI**
 De invoer van IGDFI door de niet-financiële ondernemingen (S.11) wordt regionaal verdeeld zoals de invoer van financiële diensten van deze institutionele sector. De invoer van IGDFI door de huishoudens (S.14) wordt regionaal verdeeld zoals het inkomen uit interesten en dividenden. De uitvoer van IGDFI wordt regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van de tak waaraan hij wordt toegekend, namelijk SUT 64A (financiële dienstverlening, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen).
- > **In- en uitvoer van financiële diensten verstrekt door ICB's**
 Deze uitvoer wordt regionaal verdeeld zoals de toegevoegde waarde van de tak waaraan hij wordt toegekend, namelijk SUT 64A (financiële dienstverlening, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen). De invoer wordt regionaal verdeeld volgens de toegevoegde waarde van de combinaties sector-bedrijfstak waar hij wordt aan toegekend (SUT 46A in S.11, SUT 64A in S.122, SUT 64D in S.125, SUT 65A in S.128). Het deel dat wordt toegekend aan de consumptieve bestedingen van de huishoudens (P.3 in S.14) wordt echter regionaal verdeeld zoals het inkomen uit beleggingen toe te rekenen aan aandeelhouders van collectieve beleggingsfondsen (D.443).
- > **In- en uitvoer van prostitutiediensten**
 De invoer van prostitutie wordt regionaal verdeeld zoals de mannelijke bevolking tussen 18 en 65 jaar. De uitvoer van prostitutiediensten wordt verdeeld zoals de toegevoegde waarde van de SUT-tak waaraan hij wordt toegekend (96A) binnen de institutionele sector van de huishoudens (S.14).

Tot slot zijn er nog een aantal elementen die uit de regionale verdeelsleutel gehouden worden omdat er geen detailinformatie werd gevonden over de in- of uitvoerder.

Het gaat om de in- en uitvoer van en naar de Europese instellingen met uitzondering van de uitvoer van de niet elders vermelde overheidsdiensten, de uitvoer naar de NAVO, de bijschattingen voor de ontbrekende bankaangiften, de negatieve maakloonfees en de arbitrages uit de nationale rekeningen.

¹²⁰ Dit gaat vooral om private uitgaven in handelszaken en restaurants.

Overgangsjaren (2006-2007)

Voor deze datajaren kan door onvoldoende detail in de basisgegevens geen regionale verdeling worden gemaakt.

Aan de banken was beloofd dat de administratieve last van de aangiften zou wegvallen, waardoor in de praktijk een aantal banken geen dienstendetail of individuele uitvoerder meer vermeldde in het jaar 2006.

Vanaf 2007 trad het nieuwe systeem in werking, maar tijdens het eerste jaar had het nog te kampen met een aantal kinderziekten.

Het nieuwe systeem (vanaf 2008)

Nationale berekening

In het nieuwe systeem worden de bankaangiften en de aangiften van de directe rapporteurs vervangen door enquêtes naar de in- en uitvoer van diensten, rechtstreeks bij de invoerende en uitvoerende ondernemingen. Voor verschillende bedrijfstakken wordt de enquête aangepast teneinde een voldoende dekking te hebben van alle dienstenrubrieken op de betalingsbalans.

CATEGORIE	DEKKING IN POPULATIE	DIENSTENRUBRIEK
Kern van ondernemingen	Allen boven drempelwaarden	Alle rubrieken
Financiële ondernemingen	Allen	Hoofdzakelijk financiële en verzekeringsdiensten
Touroperators en reisbureaus	Allen boven drempelwaarden	Reisverkeer

Ondernemingen die niet zijn gedekt door de bovenstaande categorieën worden via gerichte steekproeven bevestigd. De resultaten van de enquêtes op basis van steekproeven worden geëxtrapoleerd naar de volledige populatie.

Net zoals in het oude systeem worden de in- en uitvoer van verzekeringsdiensten geraamd via een percentage van de premies, wordt er aangevuld met een aantal externe bronnen¹²¹, en worden er vervolgens correcties uitgevoerd (voor de IGDFI, de instellingen voor collectieve belegging, de prostitutiediensten, het maakloonwerk en de herstellingen). Vanaf 2009 wordt er voor O&O gebruik gemaakt van de gecorrigeerde individuele gegevens uit de satellietrekening O&O. De aldus bekomen eindtotalen van de nationale rekeningen worden nog gearbitreerd om de drie optieken van het bbp met elkaar in evenwicht te brengen. Zo bekomt men de resultaten voor de in- en uitvoer van diensten in de nationale rekeningen.

Gewestelijke verdeling

De regionale verdeling gebeurt in het nieuwe systeem op dezelfde wijze als in het oude systeem. Dat geldt zowel voor de algemene werkwijze, als voor de items met een specifieke behandeling op basis van

¹²¹ Het gaat om de eerste drie punten beschreven bij de externe bronnen onder de oude methode (betreffende Eurostat, de NAVO en het reisverkeer), in de nieuwe methode aangevuld met de invoer door de federale overheid betaald via de NBB.

een indicator wegens het niet gekend zijn van de individuele in- of uitvoerder, als voor de elementen die uit de regionale verdeelsleutel worden gehouden.

Er zijn daarbij twee aanvullingen te noteren in het nieuwe systeem. Ten eerste wordt de invoer door de federale overheid geregistreerd door de Nationale Bank van België regionaal verdeeld volgens de toegevoegde waarde van de tak waaraan hij wordt toegekend (SUT 84A) binnen de deelsector van de federale overheid (S.1311). Ten tweede worden de extrapolaties per dienstenrubriek buiten de regionale verdeelsleutel gehouden.

De specifieke behandeling uit het oude systeem voor de informatie via de bankaangiften waarvan de aangever niet gekend is, de uitvoer van constructiediensten in het kader van ontwikkelingshulp en de in- en uitvoer van financiële diensten van en naar Luxemburg geraamd via STATEC is niet meer van toepassing in het nieuwe systeem. Ook de bijschattingen voor de ontbrekende bankaangiften die in het oude systeem niet tot de regionale verdeelsleutel behoorden, zijn in het nieuwe systeem niet meer van toepassing.

VERSCHILLEN TUSSEN DE BEIDE STATISTIEKEN

De gegevens van de in- en uitvoer van goederen volgens de statistiek uit de regionale rekeningen verschilt van de traditionele statistiek van de buitenlandse handel.

Vanaf datajaar 2002 wordt de statistiek van de buitenlandse handel volgens het nationale concept uitgesplitst over de drie gewesten. Sinds juli 2014 is de statistiek in het kader van de regionale rekeningen ook beschikbaar en dit vanaf datajaar 1995.

De statistiek in het kader van de regionale boekhouding wordt opgesteld volgens de regels van het ESR 2010 en is conform met andere aggregaten uit de regionale rekeningen zoals de toegevoegde waarde en de investeringen. Naast de goederen zijn in deze statistiek ook de in- en uitvoer van de diensten opgenomen.

Ter illustratie de gewestelijke verdeling van de uitvoer in 2012 (waarde in miljoenen euro, aandeel in procent).

UITVOER (2012)	STATISTIEK: BUITENLANDSE HANDEL		STATISTIEK: REGIONALE REKENINGEN			
	GOEDEREN		GOEDEREN		DIENSTEN	
	Waarde	Aandeel	Waarde	Aandeel	Waarde	Aandeel
Brussels H. Gewest	5 900	2 %	23 766	10 %	21 498	26 %
Vlaams Gewest	187 846	79 %	172 788	73 %	48 863	59 %
Waals Gewest	42 554	18 %	39 474	17 %	12 878	15 %
België	236 300	100 %	236 028	100 %	83 329	100 %

Op het niveau van het Rijk is er een beperkt verschil in de totale waarde volgens de twee statistieken. Hier liggen conceptuele verschillen aan de basis. Waar in de statistiek van de buitenlandse handel het centrale criterium grensoverschrijding is, geldt in de regionale rekeningen het criterium van het eigendomsoverdracht. Concreet verschilt door een andere behandeling van onder meer de transit van aardgas, maakloon, herstellingen en driehoekshandel het totaal op het niveau van het Rijk. Bovendien is er de arbitrage om de drie optieken van het bbp op elkaar af te stemmen.

Wat de aandelen van de drie gewesten betreft in de Belgische in- en uitvoer zijn de verschillen tussen de twee statistieken groter, zeker voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

- > Dat heeft enerzijds te maken met de bovengenoemde conceptuele verschillen, doordat de vermelde concrete elementen een verschillend effect kunnen resorteren van gewest tot gewest.
- > Anderzijds speelt er een methodologisch verschil. De manier waarop de nationale waarden worden verdeeld over de drie gewesten is namelijk totaal verschillend.
  - In de traditionele statistiek van de Buitenlandse Handel wordt de uitvoer (of invoer) toegekend aan het gewest waar de laatste (of eerste) toegevoegde waarde heeft plaatsgevonden (of zal plaatsvinden)¹²².
  - In de regionale rekeningen wordt de uitvoer (of invoer) toegekend aan het gewest waar de uitvoerder (of invoerder) vestigingen heeft. In het geval van multi-arrondissementele ondernemingen wordt het aantal jobs volgens de RSZ gebruikt als regionale verdeelsleutel.
  - Het is bijgevolg perfect mogelijk dat de in- en uitvoer van een aangever in de ene statistiek volledig aan één bepaald gewest wordt toegekend en in de andere aan meerdere gewesten.

In tegenstelling tot de statistiek van de buitenlandse handel is in de statistiek uit de regionale rekeningen de manier van toekennen aan de gewesten bekend per aangever en kunnen het poort- en het hoofdzeteffect bovendien volledig worden uitgesloten. Dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de kleinste waarden heeft van de drie gewesten, maakt het, tot slot, relatief het meest gevoelig voor de impact van de methodologie.

---

¹²² Of toch bij voorkeur. Zie 5.1.B.

Referenties

- > European Commission, IMF, OECD, UN, World Bank (2009). System of National Accounts 2008.
- > European Union (2013). European System of Accounts. ESA 2010, beschikbaar in Nederlandstalige versie via: Verordening (EU) Nr. 549/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2013 betreffende het Europees systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.
- > FOD Economie, Algemene directie statistiek en economische informatie (2011). [NACE-BEL 2008 Economische activiteitennomenclatuur met toelichtingen](#).
- > INR (2016a). De betalingsbalans uitgelegd in niet-technische taal, beschikbaar via: https://www.nbb.be/doc/dq/n_pdf_bb/bop_non-technical_nl.pdf, geraadpleegd op 1/6/2016.
- > INR (2016b). Gross National Income. Methodological inventory Belgium. ESA 2010.
- > INR (2016c). Handleiding Intrastat 2016. Deel I - Basis.
- > INR (2016d). Handleiding Intrastat 2016. Deel II - Uitbreiding.
- > INR (2016e). Regionale rekeningen. Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten. ESR 2010. Methodologische nota.
- > INR (2016f). Regionale rekeningen. Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten 1995-2013.
- > INR (2016g). Regionale rekeningen. Toelichtingen van conceptuele en methodologische aard.
- > INR (2016h). Regionale Rekeningen 2014.
- > INR (2015a). Regionale rekeningen. Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten 1995-2012.
- > INR (2015b). Regionale Rekeningen 2013.
- > INR (2014). Regionale rekeningen. Regionale verdeling van de Belgische in- en uitvoer van goederen en diensten 1995-2011.
- > INR (2010). Statistiek buitenlandse handel. Maandbericht 2010-09
- > INR (sine die a). Aanpassingen in de berekeningswijze van de statistieken van de in- en uitvoer van goederen volgens het zogenaamde "nationaal concept", beschikbaar via https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/m_enm0911a.pdf, geraadpleegd op 1/6/2016.
- > INR (sine die b). De berekeningsmethode voor het bruto binnenlands product en het bruto nationaal inkomen volgens het ESR 1995 tegen lopende prijzen.

2. ONDERNEMINGEN

2.1. INLEIDING

Het doel van de statistieken over de ondernemingen bestaat erin cijfergegevens aan te reiken over de economische eenheden die goederen en diensten produceren en die actief zijn binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in België. De term “onderneming” wordt dus bedoeld in de ruime zin en kan privéfirma’s met uiteenlopende juridische vormen, overheidsdiensten, verenigingen zonder winstoogmerk, zelfstandigen, enz. omvatten.

Om de tabellen op te stellen met cijfers over het aantal ondernemingen dat zijn activiteiten uitoefent op het grondgebied van het Brussels Gewest, gebruikt het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) twee gegevensbronnen:

- > de Kruispuntbank van Ondernemingen via Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium);
- > de RSZ en de gedecentraliseerde gegevens van de werkposten.

Deze twee gegevensbronnen dekken verschillende universa en hebben elk hun voordelen en beperkingen om het reële weefsel van ondernemingen die actief zijn in de Belgische economie te weerspiegelen.

De eerste bron behandelt onder andere ondernemingen die btw-plichtig zijn in België. Ze laat toe om te bepalen hoeveel van deze ondernemingen actief zijn ([zie 2](#)), maar ook om te weten hoeveel er werden opgericht ([zie 4.1](#)) of hoeveel er hun activiteiten hebben stopgezet ([zie 4.2](#)) tijdens een bepaalde periode.

De tweede bron betreft de werkgevers en de lokale vestigingseenheden die effectief loontrekkende werknemers tewerkstellen. Ze stelt ook in staat om te weten hoeveel lokale vestigingseenheden er zijn ([zie 3](#)) en om sommige van hun eigenschappen te bepalen.

Ten slotte geeft een laatste gegevensbron, afkomstig van Statbel, het aantal ondernemingen dat door een handelsrechtbank failliet verklaard werd tijdens een bepaalde periode ([zie 4.3](#)).

2.2. BTW-PLICHTIGE ONDERNEMINGEN

2.2.1. Voorstelling van de gegevensbronnen

De statistieken die voorgesteld worden in dit deel (*tabellen 8.2.1*) zijn afkomstig van de gegevensbanken over de btw-plichtige ondernemingen, gemaakt door Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium). Ze worden opgesteld op basis van de inhoud van de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). Deze laatste is een administratief register, beheerd door de FOD Economie, met alle identificatiegegevens van de ondernemingen die activiteiten uitoefenen in België. Ze werd opgericht op basis van de wet van 16 januari 2003 en ze is, overeenkomstig het principe van de unieke inzameling van de gegevens, bedoeld om de administratieve procedures van de ondernemingen te vereenvoudigen.

De in het sub-thema “Ondernemingen” gepubliceerde tabellen 8.2.1 omvatten enkel informatie afkomstig van de gegevensbanken met betrekking tot de jaarevolutie van het aantal btw-plichtige ondernemingen. Statistieken over de maandevolutive van deze ondernemingen worden eveneens gepubliceerd door Statbel, maar dan met minder gedetailleerde classificatiecriteria. Deze worden niet gebruikt in de tabellen

op de website van het BISA. Ze zijn echter wel verkrijgbaar op aanvraag via e-mail (bisa@perspective.brussels).

2.2.2. Inhoud van de tabellen

Het aantal ondernemingen dat wordt weergegeven in de tabellen van deze sectie stemt precies overeen met het **aantal wettelijke eenheden dat geregistreerd staat als btw-plichtig in de Kruispuntbank van Ondernemingen**. Elk element van deze definitie wordt hieronder uitgelegd.

Kruispuntbank van Ondernemingen

De **Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO)** is de primaire gegevensbron van de statistieken die in deze sectie worden gepresenteerd. De ondernemingen die in België een economische activiteit wensen uit te oefenen moeten zich hier vooraf inschrijven om een ondernemingsnummer te krijgen.

Binnen deze ondernemingen onderscheiden we voornamelijk:

- > De rechtspersonen naar Belgisch recht: dit zijn bijvoorbeeld bedrijven, met uiteenlopende juridische vormen (naamloze vennootschappen (nv), besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (bvba), coöperatieve vennootschappen ...), verenigingen zonder winstoogmerk (vzw) of organisaties van publiek recht zoals besturen en overheidsdiensten.
- > De rechtspersonen naar buitenlands of internationaal recht die over een zetel in België beschikken of die er activiteiten uitoefenen waarvoor de Belgische wetgeving hen verplicht om over een Belgisch ondernemingsnummer te beschikken.
- > De natuurlijke personen die een economische en professionele activiteit uitoefenen, ongeacht of ze dit in hoofdberoep of bijberoep doen.

In het kader van de KBO moet het begrip onderneming dus begrepen worden in een heel ruime betekenis, aangezien het een spectrum van economische agenten dekt dat bijvoorbeeld gaat van de zelfstandige “als natuurlijke persoon”, die enkele uren per week een bijberoep uitoefent tot de multinational die duizenden loontrekkenden tewerkstelt, over de overheidsdiensten en scholen.

Legale eenheden

De statistische basiseenheid voor de statistieken over de btw-plichtige ondernemingen is de **legale eenheid**, namelijk een eenheid waaraan een uniek ondernemingsnummer werd toegekend. Dit nummer dient als officiële identificatie voor de onderneming, zoals opgelegd door de wet.

Hoewel een onderneming in de statistieken over de btw-plichtigen overeenstemt met een wettelijke eenheid, moeten we ook melden dat er andere definities bestaan. Zo definieert Eurostat een onderneming als “de kleinste combinatie van legale eenheden die een organisatorische eenheid vormt die goederen en diensten voortbrengt en die een zekere zelfstandige beslissingsbevoegdheid heeft, met name ten aanzien van de bestemming van haar vlottende middelen” [Europese Raad, Verordening EEG nr. 696/93, 2003]. Een onderneming moet dus minstens bestaan uit één legale eenheid, maar ze kan er ook meerdere verenigen wanneer er onderlinge statistische links werden vastgesteld.

Bovendien is een legale eenheid zelf samengesteld uit een of meerdere lokale eenheden, ook wel **vestigingseenheden** genoemd. “Een vestigingseenheid is elke plaats die geografisch kan geïdentificeerd worden door een adres, waar minstens een activiteit van de entiteit wordt uitgeoefend of van waaruit de activiteit wordt uitgeoefend.” [FOD Economie, K.M.O, Middenklasse en Energie,

Inschrijving bij de Kruispuntbank van Ondernemingen, 2018]. Vestigingseenheden zijn bijvoorbeeld ateliers, winkels, verkooppunten, kantoren, besturen, zetels, agentschappen of filialen.

Deze vestigingseenheden werden niet meegeteld in de tabellen van deze sectie. Een legale eenheid die bijvoorbeeld bestaat uit verschillende honderden verkooppunten verspreid over heel België, zal hier dus enkel tellen als een enkele onderneming.

Btw-plichtigen

De statistieken over de btw-plichtige ondernemingen omvatten niet alle legale eenheden die zich in de KBO bevinden, maar enkel de eenheden die **btw-plichtig zijn**.

Volgens het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde (btw) is om het even wie die, in het kader van een economische activiteit met of zonder winstoogmerk, goederen of diensten levert in België btw-plichtig. Economische agenten die voldoen aan deze criteria zijn verplicht om zich bij de bevoegde overheden te identificeren om een btw-identificatienummer te krijgen en op die manier worden ze ingeschreven als btw-plichtigen in de KBO.

Hoewel deze algemene definitie op het eerste zicht van toepassing is op alle ondernemingen, zijn er uitzonderingen. Die uitzonderingen zijn een beperking op de dekking van het ondernemingsweefsel in België dat wordt mogelijk gemaakt door de statistieken. De voornaamste uitzonderingen zijn de volgende:

- > De overheidsinstellingen of -organisaties zijn niet btw-plichtig voor de activiteiten die ze uitoefenen in de hoedanigheid van publieke overheden, behalve indien deze vrijstelling aanleiding zou geven tot concurrentievervalsing. Indien de organisatie naar publiek recht goederen of diensten zou verkopen die identiek of gelijkaardig zijn aan die van een organisatie naar privaat recht, zoals een commercieel bedrijf bijvoorbeeld, dan zou deze immers bevoordeeld zijn door de btw-vrijstelling waarvan ze geniet.
- > Heel wat activiteiten gekoppeld aan de domeinen gezondheid, maatschappij, cultuur, onderwijs, vastgoed, verzekeringen, financiën, kredieten enz. zijn in België ook vrijgesteld van de btw. Personen of ondernemingen die enkel dit type activiteiten uitoefenen, worden beschouwd als vrijgestelde btw-plichtigen en zij hebben dan niet dezelfde verplichtingen ten opzichte van de btw-administratie als de btw-plichtigen. Deze vrijgestelde btw-plichtigen hebben in de KBO niet de hoedanigheid van btw-plichtige en ze ontbreken dus in deze statistieken.

De lijst met activiteiten die een dergelijke vrijstelling genieten kan evolueren naargelang de beslissingen die genomen worden door de overheden en de wetswijzigingen die daaruit voortvloeien. Zo werd de btw-vrijstelling waarvan de activiteiten van advocaten genoten bijvoorbeeld grotendeels afgeschaft op 1 januari 2014, waardoor de meesten van hen zich moesten identificeren bij de btw-administratie.

2.2.3. Classificatiecriteria

De tabellen van deze sectie tonen de indeling van de btw-plichtige ondernemingen op basis van verschillende criteria: jaar, geografische ligging, juridische vorm, grootteklasse/grootteklasse en sectie en afdeling volgens NACE-BEL (2008).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen van deze sectie werden per jaar gepubliceerd. Het aantal ondernemingen voor een jaar stemt overeen met het aantal ondernemingen met de status btw-plichtig in de KBO op 31 december van dat jaar.

De jaarlijkse statistische reeksen voor de btw-plichtige ondernemingen die gepubliceerd worden door Statbel op basis van de gegevens van de KBO gaan van start in 2008. Naargelang het geval omvatten de tabellen van het BISA of het laatste beschikbare jaar, of de periode gaande van 2008 tot het recentst beschikbare jaar.

Een analoge gegevensbank is eveneens beschikbaar bij Statbel voor de jaren 2003 tot 2007 maar de bron van deze gegevens is een andere en de beschikbare classificatiecriteria verschillen op meerdere punten waardoor vergelijkingen moeilijk worden. Deze gegevens worden dus niet weergegeven in de tabellen op de website van het BISA.

Juridische vorm

Met dit criterium is het mogelijk om de btw-plichtige ondernemingen te klasseren in verschillende categorieën naargelang hun juridische vorm en deze informatie is afkomstig van de KBO.

De tabellen van deze sectie omvatten onder andere de meest voorkomende juridische vormen, zoals:

- > natuurlijke persoon;
- > vennootschap onder firma (vof) of gewone commanditaire vennootschap (gcv);
- > naamloze vennootschap (nv) of commanditaire vennootschap op aandelen (cva);
- > besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (bvba);
- > coöperatieve vennootschap (cv);
- > vereniging zonder winstoogmerk (vzw);
- > enz.

De oprichter van een onderneming mag de juridische vorm die het best past bij de situatie van de onderneming vrij kiezen, al dan niet met de hulp van experts (boekhouders, notarissen, enz.). Deze keuze houdt onder andere rekening met:

- > de aard van de activiteiten;
- > de middelen van de onderneming;
- > de wettelijke criteria, zoals het startkapitaal (minstens 61.500 € om een nv op te richten) of de noodzaak om verschillende oprichters te hebben in het kader van een oprichting van een cv (minstens drie).

Bij de oprichting van een onderneming kiezen de meeste ondernemers ervoor om hun activiteit uit te oefenen als natuurlijke persoon terwijl anderen hun activiteit uitoefenen als rechtspersoon (waardoor een onderscheid gemaakt wordt tussen het privévermogen en dat van het bedrijf).

De juridische vorm van een onderneming kan evolueren tijdens de periode waarin de onderneming actief is, met name:

- > door een overgang van natuurlijke persoon naar rechtspersoon, wat de oprichting van een nieuwe onderneming impliceert (verwerving van een nieuw nummer als rechtspersoon) en doorgaans de schrapping van een ander nummer (schrapping van het nummer dat gekregen werd als natuurlijke persoon);
- > door een verandering van juridische vorm in het kader van de rechtspersoon (overgang van een bvba naar een nv), zonder wijziging van het vooraf gekregen ondernemingsnummer.

Geografische plaatsbepaling

De geografische plaatsbepaling van de btw-plichtige ondernemingen gebeurt op basis van het adres van de legale eenheid vermeld bij de KBO op 31 december. In het geval van ondernemingen bestaande uit verschillende vestigingseenheden wordt enkel rekening gehouden met het adres van de legale eenheid (doorgaans de maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en de woonplaats voor natuurlijke personen), en dit zelfs wanneer de meeste activiteiten van de onderneming elders uitgeoefend worden.

Er zijn verschillende detailniveaus beschikbaar: gewesten, provincies, arrondissementen en gemeenten¹²³.

De ondernemingen waarvan het adres niet geregistreerd staat in de KBO, worden ingedeeld in de categorie "Locatie onbekend".

De in België btw-plichtige ondernemingen waarvan het adres van de legale eenheid zich in het buitenland bevindt, worden ingedeeld in de categorie "Buitenland".

De ondernemingen geklasseerd in de categorie "België" zijn enkel de ondernemingen waarvan het adres van de legale eenheid gekend is en zich bevindt in een van de drie gewesten van het land. Om het totaal aantal btw-plichtige ondernemingen in België te kennen, volstaat het dus gewoon de categorieën "België", "Buitenland" en "Locatie onbekend" op te tellen.

Grootteklasse

Met dit criterium is het mogelijk om de omvang van een onderneming te bepalen op basis van het aantal loontrekkende werknemers dat ze aangeeft. Deze indeling wordt door Statbel bepaald op basis van de gegevens van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), waar de ondernemingen die loontrekkend personeel in België tewerkstellen regelmatig aangiftes moeten indienen.

Het aantal loontrekkenden van een onderneming voor een bepaald jaar is het aantal dat geobserveerd wordt voor het vierde trimester van dat jaar¹²⁴.

De ondernemingen worden nadien gegroepeerd per grootteklasse. Er zijn elf van deze klassen, van de kleinste (0 loontrekkenden) tot de grootste (1000 en meer loontrekkenden)¹²⁵. Het aantal loontrekkenden van een onderneming is het aantal loontrekkenden van alle vestigingseenheden gekoppeld aan de legale eenheid van deze onderneming. Zelfs wanneer de meeste loontrekkenden van een onderneming tewerkgesteld zijn in vestigingen in een ander gewest (of in een andere gemeente), dan worden alle loontrekkenden meegeteld op het adres van de legale eenheid. Een onderneming die een tiental loontrekkenden tewerkstelt in haar Brusselse kantoren en een honderdtal in haar Waalse en Vlaamse vestigingen zal bijvoorbeeld ingedeeld worden in de statistieken van het Brussels Gewest als de maatschappelijke zetel zich daar bevindt.

In de tabellen van deze sectie wordt geen gebruik van gemaakt van de indeling van de ondernemingen in heel kleine (of micro-), kleine, middelgrote of grote ondernemingen, hoewel deze benamingen toch

¹²³ Het gemeentelijke niveau is niet beschikbaar voor de gegevens ingedeeld per omvangklasse.

¹²⁴ Vroeger was de indeling van de ondernemingen per grootteklasse gebaseerd op de cijfers van de tewerkstelling van het derde trimester. Sinds 2017 is de indeling voor een bepaald jaar gebaseerd op de cijfers van de tewerkstelling van het vierde trimester van dat jaar. Statbel heeft de cijfers met betrekking tot de jaarevolutie van de btw-plichtige ondernemingen herzien op basis van de grootteklasse van 2008 tot 2016 om een reeksonderbreking te voorkomen.

¹²⁵ Sinds het najaar van 2016 publiceert Statbel deze statistieken met een indeling in 16 grootteklassen en de grootste klasse (1000 en meer) wordt voortaan onderverdeeld in 5 klassen. Deze blijven echter gegroepeerd in de tabellen van het BISA gezien het beperkte aantal betrokken bedrijven.

courant gebruikt worden. Enerzijds impliceert de op Europees niveau goedgekeurde definitie dat er rekening wordt gehouden met de financiële criteria (op het niveau van de balans en/of de omzet) naast het criterium van het personeelsbestand, wat niet mogelijk is met de gegevensbron die gebruikt wordt voor deze statistieken. Anderzijds werd de definitie niet als dusdanig aangepast in de Belgische wetgeving waar het begrip middelgrote onderneming niet bestaat.

Om een overschatting van het aantal kleine en middelgrote ondernemingen (KMO) te vermijden, zou het trouwens ook noodzakelijk zijn om te werken met de definitie van de onderneming van Eurostat in plaats van op het niveau van de juridische eenheden ([zie 2.2](#)). Bepaalde filialen van grote ondernemingen kunnen immers niet beschouwd worden als KMO ook al voldoen ze aan de eerder aangehaalde criteria wat hun legale eenheid betreft.

Enkel het criterium van het aantal loontrekkenden mag gebruikt worden om deze classificatie te benaderen, met de volgende groeperingen, opgesteld op basis van de Belgische wetgeving betreffende de grootte van de bedrijven:

	Grootteklassen in aantal loontrekkenden										
	0	1-4	5-9	10-19	20-49	50-99	100-199	200-249	250-499	500-999	1 000 en meer
Zeere kleine ondernemingen (ZKO) of micro-ondernemingen	X	X	X								
Kleine ondernemingen	X	X	X	X	X						
Grote ondernemingen						X	X	X	X	X	X

Voor het gebruik van deze groeperingen moeten ook de volgende benaderingen toegevoegd worden aan deze die hierboven beschreven werden:

- > het aantal loontrekkenden zou moeten overeenstemmen met het jaarlijkse gemiddelde, uitgedrukt in voltijdse equivalenten (VTE). Welnu, het gaat hier om het aantal door de onderneming tewerkgestelde werknemers (ongeacht of dat voltijds of deeltijds is), genoteerd op 31 december;
- > de grenzen tussen de drie categorieën zouden 10 en 50 loontrekkenden moeten zijn, terwijl het hier gaat om 9 en 49 loontrekkende werknemers;
- > de wetgeving betreffende de grootte van de bedrijven is enkel van toepassing op de ondernemingen met een rechtspersoonlijkheid en niet op de “zelfstandigen als natuurlijke personen”. Welnu, deze zijn aanwezig in de statistieken van deze sectie.

Sectie en afdeling NACE-BEL (2008)

Met dit criterium is het mogelijk om de ondernemingen te klasseren op basis van het type economische activiteit dat ze uitoefenen. De ondernemingen worden hier ingedeeld volgens de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹²⁶;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

Indien een onderneming verschillende economische activiteiten uitoefent die geklasseerd zouden moeten worden in verschillende categorieën NACE-BEL, dan stemt de activiteitscode NACE-BEL die haar wordt toegekend overeen met de hoofdactiviteit, namelijk de activiteit die het grootste deel van de toegevoegde waarde van de onderneming genereert.

Bij gebrek aan informatie over de toegevoegde waarde voor de verschillende activiteiten wordt de hoofdactiviteit bepaald op basis van een van de volgende vervangingscriteria:

- > de gegenereerde omzet per activiteit;
- > de loonmassa per activiteit;
- > het aantal toegewezen personen per activiteit;
- > de gespendeerde werkuren per activiteit.

De hoofdactiviteit van een onderneming wordt doorgaans bepaald op basis van een methode die “van hoog naar laag” genoemd wordt. Volgens deze methode gaat men achtereenvolgens over tot:

- > de identificatie van de hoofdsectie binnen de gedekte secties;
- > de identificatie van de hoofdafdeling binnen de afdelingen aanwezig binnen de hoofdsectie;
- > de identificatie van de hoofdgroep binnen de groepen aanwezig binnen de hoofdafdeling;
- > de identificatie van de hoofdklasse binnen de klassen aanwezig binnen de hoofdgroep;
- > de identificatie van de belangrijkste subklasse binnen de subklassen aanwezig binnen de hoofdklasse;

De hoofdactiviteit is de activiteit van de belangrijkste subklasse, ook al genereert deze minder toegevoegde waarde dan een of meerdere andere subklassen van de onderneming, die terzijde geschoven worden volgens de methode “van hoog naar laag”. Behalve met deze methode moet ook rekening gehouden worden met bepaalde classificatieregels die eigen zijn aan bepaalde secties, zoals die van de handel¹²⁷.

Hoewel de tabellen van deze sectie enkel een classificatie van de ondernemingen volgens de sectie en/of de afdeling voorstellen, zijn deze gegevens beschikbaar tot op het meest gedetailleerde niveau, namelijk de subklasse. Deze gegevens kunnen rechtstreeks gevonden worden op de website van Statbel of ze kunnen op uitdrukkelijke aanvraag geleverd worden door het BISA.

---

¹²⁶ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

¹²⁷ Voor meer informatie over de classificatiemethode per activiteit kunt u volgend document raadplegen: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf

2.2.4. Publicatieperiode en -frequentie

Sinds 2016 publiceert Statbel ergens rond september de jaarlijkse gegevens over de btw-plichtige ondernemingen. De cijfers hebben betrekking op de situatie waargenomen op 31 december van het voorgaande jaar. De tabellen van het BISA worden doorgaans bijgewerkt in de loop van de herfst.

2.2.5. Interpretatie van de gegevens

De statistieken over de btw-plichtige ondernemingen geven eigenschappen en beperkingen waar verplicht rekening mee moet worden gehouden voor de analyse van het ondernemingsweefsel en de evolutie ervan.

Het grootste voordeel van deze gegevensbron ten opzichte van de bronnen die de vestigingseenheden behandelen ([zie 3](#)) is dat ze rekening houdt met de ondernemingen die geen loontrekkenden aangeven bij de RSZ, zoals zelfstandigen onder de vorm van natuurlijke personen of zelfstandigen die een BVBA hebben opgericht. De dekking van de economische agenten is vanuit dit standpunt dus vollediger. We merken trouwens op dat deze ondernemingen zonder loontrekkenden de grote meerderheid van de btw-plichtigen vertegenwoordigen. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waren ze net als in België eind 2017 goed voor 80% van alle ondernemingen. Hun belang op het niveau van de globale economische activiteit (gemeten op basis van de omzet of de toegevoegde waarde bijvoorbeeld) is echter veel kleiner¹²⁸.

Bovendien vloeien twee beperkingen voort uit het feit dat de statistieken over de btw-plichtige ondernemingen de legale eenheid als statistische eenheid gebruiken.

- > Het aantal ondernemingen wordt overschat ten opzichte van het aantal dat zou resulteren uit het gebruik van de definitie van de onderneming die onder andere Eurostat promoot. Sommige juridische eenheden die in de statistieken elk voor een onderneming tellen zouden immers gegroepeerd moeten worden in een enkele eenheid gezien de banden (organisatorisch of financieel bijvoorbeeld) die hen verenigen.
- > Deze statistieken kunnen een vervalst beeld geven van de ondernemingen en van de plaats waar ze hun activiteiten echt uitoefenen, want er wordt enkel rekening gehouden met het adres van de legale eenheid om ze te lokaliseren. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een bedrijf met meer dan duizend loontrekkenden geklasseerd wordt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest terwijl in werkelijkheid slechts een beperkt aantal mensen effectief in dit gewest werkt.

De gevolgen van de keuze om enkel de btw-plichtige ondernemingen op te nemen in de KBO om deze statistieken te maken zijn van uiteenlopende aard.

In eerste instantie laat dit toe om de ondernemingen die niet meer echt actief zijn maar nog steeds in de KBO staan ter zijde te schuiven. Volgens Statbel is de hoedanigheid van btw-plichtige immers een vrij betrouwbare garantie dat een onderneming nog steeds activiteiten uitoefent, en dit in tegenstelling tot de aanwezigheid van de onderneming in de KBO.

Bovendien laat dit ook toe om een aantal organisaties te weren die men doorgaans niet verwacht onder de term “ondernemingen”. Het gaat onder andere om overheidsdiensten, publieke scholen of bepaalde spelers binnen het domein van het sociale, de gezondheid en de cultuur, die allemaal vrijgesteld zijn van

---

¹²⁸ Met de hierover door Eurostat gepubliceerde cijfers is het niet mogelijk om de ondernemingen met 0 loontrekkenden te isoleren van de ondernemingen met 1 tot 9 loontrekkenden, maar de ondernemingen van de categorie 0-9 loontrekkenden waren in 2016 al slechts goed voor minder dan 25% van de omzet en van de toegevoegde waarde van België (bron: Eurostat - structurele statistieken over de ondernemingen).

btw ([zie 2.2](#)). De meeste van de ondernemingen in deze statistieken zijn dus privéondernemingen die voornamelijk actief zijn binnen de zogenaamde marktsectoren.

Omgekeerd, maar nog steeds als gevolg van activiteiten vrijgesteld van btw, wordt het aantal ondernemingen dat actief is binnen bepaalde sectoren van de markteconomie sterk onderschat. Het gaat dan met name om de sectoren gekoppeld aan de financiële, vastgoed- en verzekeringsactiviteiten. De gevolgen voor de cijfers van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn hier bijzonder groot, aangezien de ondernemingen van deze sectoren er sterk vertegenwoordigd zijn zonder dat dit blijkt uit de statistieken.

Ten slotte leiden de wetwijzigingen die werden doorgevoerd in het wetboek inzake btw tot reeksbreuken waar verplicht rekening mee moet worden gehouden voor de analyse van de evolutie van het aantal ondernemingen. Van deze wijzigingen noemen we de volgende voorbeelden:

- > Sinds 1 januari 2012 zijn de activiteiten van deurwaarders en notarissen niet langer vrijgesteld van btw. Het aantal ondernemingen waargenomen in de activiteitensector “69 - Juridische en boekhoudkundige activiteiten” kende in 2012 dus een artificiële stijging. Het gaat immers niet om nieuwe ondernemingen, aangezien ze in de meeste gevallen hun activiteiten voordien reeds uitoefenden zonder in deze statistieken te verschijnen.
- > Hetzelfde probleem wordt ook waargenomen voor het jaar 2014 voor de advocaten, met een nog veel grotere impact. De meeste van hun activiteiten, die voordien vrijgesteld waren van btw, zijn nu onderworpen aan de btw. Ook hier gaat het om de activiteitensector “69 - juridische en boekhoudkundige activiteiten”.
- > Sinds de omzetting naar Belgische recht van de principes van een Europese richtlijn die de belasting van bepaalde diensten voorziet wanneer een deel ervan wordt gepresteerd op het Belgisch grondgebied, is het aantal in het buitenland gevestigde ondernemingen aanzienlijk toegenomen. Dit gebeurde voornamelijk sinds 2013, met name binnen de sector van het personenvervoer.

2.3. LOKALE VESTIGINGSEENHEDEN

2.3.1. Voorstelling van de gegevensbronnen

De tabellen van deze sectie (*tabellen 8.2.2*) worden opgesteld op basis van de statistieken geproduceerd door de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) met betrekking tot de verdeling van de werkposten per werkplaats. Deze statistieken worden soms ook “gedecentraliseerde statistieken” genoemd.

De RSZ speelt een sleutelrol binnen het socialezekerheidsstelsel in België. Zo is de dienst belast met het ontvangen, beheren en verdelen van de socialezekerheidsbijdragen die door de werkgevers worden betaald bij elke verloning van werknemers. Deze bijdragen bestaan enerzijds uit werkgeversbijdragen en anderzijds uit persoonlijke bijdragen van werknemers.

Om het bedrag van deze bijdragen te bepalen, moet elke werkgever een driemaandelijks aangifte indienen bij de RSZ, de multifunctionele aangifte (DmfA). Deze heeft betrekking op de verloning en prestaties van zijn werknemers.

Voor sommige werknemers die onderworpen zijn aan een specifiek sociale-zekerheidsregime¹²⁹ worden de inzameling van de multifunctionele aangiftes en het beheer van de bijdragen voor de zeelieden van de koopvaardij toevertrouwd aan de Hulp- en Voorzorgskas voor zeelieden.

¹²⁹ Sinds 1 januari 2017 is de RSZ gefusioneerd met DIBISS (Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels). De RSZ staat voortaan ook in voor de inning van de sociale bijdragen van de werknemers van de provinciale en

Aan de hand van de gegevens die dankzij de multifunctionele aangiftes werden verzameld, publiceert de RSZ periodiek verschillende statistieken, met name over werk in loondienst en werkgevers. Een van deze reeksen statistieken heeft met name betrekking op de indeling van de werknemers volgens hun plaats van tewerkstelling. Deze zogenaamde “gedecentraliseerde” statistieken geven een duidelijker beeld van de realiteit van de tewerkstelling op een lokaal niveau. Ze geven ook informatie over het aantal werkplaatsen – de lokale vestigingseenheden ([zie 3.2](#)) – en sommige van hun kenmerken. Het is deze informatie over de lokale vestigingseenheden die wordt voorgesteld in de tabellen van deze sectie.

2.3.2. Inhoud van de tabellen

De statistische basiseenheid van de tabellen van deze sectie is de **lokale vestigingseenheid** (ook wel “lokale eenheid” of “vestigingseenheid” genoemd). Alle lokale vestigingseenheden hangen af van een **werkgever**.

De lokale vestigingseenheid

Een onderneming die personeel tewerkstelt kan op een enkele plek gevestigd zijn of beschikken over verschillende plaatsen waar de werknemers een activiteit uitoefenen. Een **lokale vestigingseenheid** is dus een plaats die geografisch kan geïdentificeerd worden door een adres, waar minstens een activiteit van de entiteit wordt uitgeoefend of van waaruit de activiteit wordt uitgeoefend. Het gaat bijvoorbeeld om een atelier, een verkooppunt, een kantoor, een bestuur, een zetel, een agentschap, een filiaal ...

Alle lokale vestigingseenheden werden niet systematisch meegeteld in de tabellen van deze sectie. Opdat dit wel zou gebeuren, moet er minstens één werknemer tewerkgesteld en aangegeven zijn door de werkgever op 31 december van het jaar.

Het begrip tewerkgestelde werknemer op 31 december betreft de volgende werknemers:

- > zij die op die datum aanwezig zijn op het werk;
- > diegenen waarvan de arbeidsovereenkomst werd opgeschort maar niet verbroken (ziekte, ongeval, bevallingsrust, oproep legerdienst);
- > zij die op die datum afwezig zijn op het werk (verlof, staking, gedeeltelijke of accidentele werkloosheid, al dan niet gerechtvaardigde afwezigheid).

De werknemers die hun loopbaan volledig hebben onderbroken of die hun beroepsactiviteiten volledig hebben opgeschort in het kader van het “tijdskrediet” worden echter niet meegerekend.

De werkgever

Een werkgever is een natuurlijke of rechtspersoon die een of meerdere werknemers die onderworpen zijn aan de sociale zekerheid voor loontrekkenden aangeeft bij de RSZ of het HVKZ¹³⁰ ([zie 3.1](#)).

De werkgevers kunnen dus van verschillende aard zijn, bijvoorbeeld een privébedrijf, een natuurlijke persoon, een vereniging zonder winstoogmerk, een organisatie naar publiek recht zoals een bestuur of een overheidsdienst.

---

gemeentebesturen, van de OCMW 's, de intercomunales en andere lokale openbare instellingen die genoemd worden in de wetteksten.

¹³⁰ De werkgevers vallend onder het HVKZ worden echter niet meegerekend in de statistieken die worden weergegeven in de tabellen van deze sectie.

Een loontrekkende werknemer is onderworpen aan de sociale zekerheid indien hij “prestaties levert in uitvoering van een arbeidsovereenkomst of modaliteiten gelijkaardig aan een arbeidsovereenkomst (onder andere het statuut voor de ambtenaren van de overheidsdiensten)”¹³¹.

De gedecentraliseerde statistieken van de RSZ die voorgesteld worden in de tabellen van deze sectie dekken dus een heel breed waarnemingsveld, gaande van:

- > de zelfstandige onder de vorm van een natuurlijke persoon die een loontrekkende heeft aangeworven;
- > tot de multinationals die duizenden mensen tewerkstellen op verschillende sites;
- > over de overheidsdiensten en de scholen.

Specifieke eigenschappen

Doorgaans stemt een lokale vestigingseenheid in de statistieken van de RSZ overeen met een vestigingseenheid die geregistreerd staat in de Kruispuntpuntbank van Ondernemingen ([zie 2.2](#)). Op dezelfde manier stemt een werkgever voor de RSZ doorgaans overeen met een legale eenheid (onderneming) in de KBO.

Sommige werkgevers kunnen echter werknemers aangeven in België zonder te beschikken over een vestigingseenheid die ingeschreven werd in de KBO. Het gaat dan om werkgevers van huispersoneel of buitenlandse ondernemingen zonder vestiging in België. De RSZ kent elk van deze werkgevers minstens een lokale eenheid toe die wordt opgenomen in haar statistieken en dus in de tabellen van deze sectie.

Sommige werknemers hebben geen vaste werkpost of ze werken van thuis uit. De lokale eenheid waaraan ze zijn gekoppeld, stemt in dat geval overeen met de hoofdzetel die hen hun instructies geeft.

Uitzendkrachten worden toegewezen aan het uitzendkantoor dat hen tewerkstelt en niet aan de onderneming waar ze hun prestaties leveren.

2.3.3. Classificatiecriteria

De tabellen van deze sectie tonen de indeling van de lokale vestigingseenheden op basis van verschillende criteria: jaar, geografische ligging, grootteklasse, sector (privé of publiek) evenals de sectie en afdeling volgens NACE-BEL (2008).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen van deze sectie worden per jaar gepubliceerd. Het aantal lokale vestigingseenheden voor een bepaald jaar stemt overeen met het aantal lokale eenheden met minstens één tewerkgestelde loontrekkende werknemer die door de werkgever werd aangegeven op 31 december van dat jaar.

De gedecentraliseerde statistieken worden al sinds 1969 opgesteld door de RSZ. Sindsdien hebben zich echter heel wat veranderingen voorgedaan waardoor het moeilijk is om gegevens te vergelijken doorheen de tijd. De laatste grote verandering vond plaats in 2008 met de invoering van de nieuwe versie van de activiteiten nomenclatuur NACE-BEL. De statistieken voor 2007 werden door de RSZ aangepast aan deze nieuwe nomenclatuur, maar dat geldt niet voor de voorgaande jaren. Naargelang het geval omvatten de tabellen van het BISA dus of het recentste beschikbare jaar, of de periode gaande van 2007 tot het recentste beschikbare jaar.

---

¹³¹ RSZ, Werknemers onderworpen aan de sociale zekerheid, verdeeld per werkplaats: gegevens van 30 juni 2015, p.7

Geografische plaatsbepaling

De geografische plaatsbepaling van de lokale vestigingseenheden gebeurt op basis van het adres vermeld in de KBO op 31 december.

In de tabellen van het BISA worden twee detailniveaus voorgesteld: gewesten en gemeenten.

Sommige werkgevers hebben geen lokale eenheid die in de KBO geregistreerd staat, zoals onder andere:

- > werkgevers van huispersoneel: het adres van de werkgever wordt gebruikt als adres van de lokale eenheid;
- > buitenlandse ondernemingen zonder vestiging in België: er wordt een beperkte indicatie gevraagd in de multifunctionele aangifte (DmfA). Zo kan de vestigingseenheid geklasseerd worden in een van de drie gewesten van het land of in de Duitstalige gemeenschap. Voor de preciezere geografische niveaus, bijvoorbeeld gemeentelijk, worden deze lokale eenheden sinds 2014 geklasseerd in een categorie "onbepaald". Voordien werd hen een locatie toegewezen op basis van het adres van een vertegenwoordiger (sociaal secretariaat, boekhouder, enz.).

Grootteklasse

De grootteklasse van een lokale vestigingseenheid wordt bepaald door het aantal tewerkgestelde werknemers op 31 december van het jaar.

Er worden negen klassen voorgesteld, van de kleinste (van 1 tot 4 werknemers) tot de grootste (1000 werknemers en meer).

De grootteklasse betreft enkel de lokale eenheden en geeft geen informatie over het aantal personen dat werkt voor een werkgever. Deze gedecentraliseerde statistieken kunnen dus nooit gebruikt worden om de ondernemingen te bestuderen door ze te verdelen op basis van de gebruikelijke categorieën van kleine en middelgrote ondernemingen (KMO), grote ondernemingen, enz. Het aantal kleine en middelgrote ondernemingen zou immers sterk overschat worden aangezien de grote ondernemingen die personeel tewerkstellen op verschillende sites er verdeeld in kleinere lokale eenheden in worden opgenomen.

Sector (privé of publiek)

Met dit criterium is het mogelijk om de lokale eenheden te klasseren op basis van het onderscheid tussen privésector en publieke sector. Dankzij dit onderscheid kunnen de ondernemingen ingedeeld worden in twee categorieën:

- > De privésector, die de ondernemingen omvat waar de publieke overheden¹³² niet of weinig interveniëren.
- > De publieke sector, die de ondernemingen omvat die voornamelijk gecontroleerd worden door de publieke overheden.

Om te bepalen in welke sector een lokale vestigingseenheid geklasseerd wordt, begint de RSZ met de sector te bepalen van de werkgever waarvan de eenheid afhangt. Hiervoor baseert ze zich doorgaans op de juridische vorm van de werkgever. Zo wordt een organisatie naar publiek recht bijvoorbeeld automatisch geklasseerd binnen de publieke sector terwijl een naamloze vennootschap (nv) binnen de

¹³² In België dekt dit begrip de Federale Staat, de gefedereerde eenheden (gewesten en gemeenschappen), de provincies en de gemeenten.

privésector geklasseerd wordt. De lokale vestigingseenheden worden daarna meestal geklasseerd binnen de sector die werd vastgesteld voor de werkgever waarvan ze afhangen.

Er zijn echter een aantal uitzonderingen, bijvoorbeeld:

- > Het onderwijs dat georganiseerd en/of gesubsidieerd wordt door de overheid wordt grotendeels geïntegreerd in de publieke sector, ook al zijn de werkgevers in sommige gevallen vzw's (privésector). Hier wordt dan rekening gehouden met de "publieke¹³³" functie van de werkgever¹³⁴.
- > Bepaalde lokale eenheden kunnen soms geklasseerd worden binnen een andere sector dan de sector van de werkgever. Dat is met name het geval voor de lokale eenheden die afhangen van een overheid die vrij onderwijs organiseert en waar ze secundaire activiteiten organiseren die geklasseerd moeten worden binnen de privésector, bijvoorbeeld medische activiteiten binnen een universitair ziekenhuis.

Sectie en afdeling NACE-BEL (2008)

Met dit criterium is het mogelijk om de lokale vestigingseenheden te klasseren op basis van de hoofdactiviteit die er uitgeoefend wordt. De lokale eenheden worden ingedeeld volgens de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

De hoofdactiviteit van een lokale eenheid is doorgaans dezelfde als die van de werkgever waar ze van afhangt. De hoofdactiviteit van de werkgever wordt bepaald als zijnde de activiteit die het grootste aandeel van de omzet genereert of, bij gebrek daaraan, de activiteit die het grootste aantal werknemers telt.

In sommige gevallen kan de hoofdactiviteit van een lokale vestigingseenheid verschillen van de hoofdactiviteit van de werkgever waarvan ze afhangt. Daarvoor moet de activiteit die uitgeoefend wordt binnen deze lokale eenheid een "secundaire" activiteit van de werkgever zijn en geen activiteit ter "ondersteuning" van de hoofdactiviteit. Bijvoorbeeld, een vzw die tegelijk een rusthuis en een beschutte werkplaats beheert op verschillende sites, zal bestaan uit twee lokale eenheden, die elk in een andere activiteitensector geklasseerd worden. Omgekeerd wordt de administratieve zetel van een bedrijf dat chemische producten produceert geklasseerd binnen dezelfde activiteitensector als de lokale eenheid waar het productieproces plaatsvindt.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹³⁵;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

¹³³ Beschouwd als vallend onder de overheidsdienst

¹³⁴ Het vrij gesubsidieerd onderwijs (privé), dat een dienst verleent aan de gemeenschap, kan geassimileerd worden met het officiële onderwijs (publiek).

¹³⁵ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

De tabellen op de website van het BISA stellen enkel een verdeling van de ondernemingen voor op basis van de sectie en/of de afdeling van de activiteit. Voor de gewesten en provincies zijn deze gegevens echter beschikbaar tot op het meest gedetailleerde niveau, namelijk de subklasse. Voor de gemeenten zijn ze beschikbaar tot het niveau van de groepen. Deze meer gedetailleerde gegevens kunnen door het BISA geleverd worden na uitdrukkelijke aanvraag.

2.3.4. Publicatieperiode en -frequentie

Sinds 2017 publiceert de RSZ de gedecentraliseerde statistieken op trimestriële basis. De jaarlijkse gegevens die door het BISA worden gepubliceerd, zijn die van het vierde kwartaal en verschijnen ieder jaar in de loop van het voorjaar. De cijfers hebben betrekking op de situatie waargenomen op 31 december van het jaar “y-2” (bijvoorbeeld in de lente van 2017 worden de gegevens van 31 december 2015 gepubliceerd).

2.3.5. Interpretatie van de gegevens

Zoals de naam al aangeeft, hebben de statistieken van deze sectie betrekking op de lokale vestigingseenheden. De vermelde cijfers stemmen dus niet overeen met aantallen ondernemingen maar wel met aantallen lokale eenheden, d.w.z. plaatsen waar de activiteiten van de ondernemingen uitgeoefend worden. Deze statistieken kunnen dus in geen geval dienen voor analyses over het aantal ondernemingen en hun eigenschappen, in het bijzonder hun omvang op basis van het aantal werknemers.

De statistieken over de lokale vestigingseenheden beschikken trouwens over eigenschappen en beperkingen waar essentieel rekening mee gehouden moet worden bij het gebruik ervan.

Voordelen

Het grootste voordeel van deze gegevensbron ten opzichte van de bron die de btw-plichtigen behandelt ([zie 2](#)), is dat ze betere informatie geeft over de plaats waar de activiteiten van de ondernemingen werkelijk uitgeoefend worden. In de statistieken over de btw-plichtigen worden de verschillende vestigingen die een onderneming kan hebben, gegroepeerd in een enkele eenheid, die gelokaliseerd wordt op het adres van de legale eenheid van de onderneming. In de gedecentraliseerde statistieken van de RSZ tellen de verschillende vestigingen elk voor een eenheid en ze worden gelokaliseerd op hun reële adres.

Nog een voordeel vloeit voort uit het feit dat de ondernemingen die niet btw-plichtig zijn maar die loontrekkende werknemers tewerkstellen weldegelijk aanwezig zijn in de statistieken van de RSZ. Het probleem van de activiteitensectoren die slecht vertegenwoordigd zijn in de statistieken over de btw-plichtigen (financiële, vastgoed- en verzekeringsactiviteiten) stelt zich niet met de statistieken van de RSZ.

Beperkingen

Deze statistieken omvatten de meeste werkgevers van loontrekkende werknemers; welnu, sommige van hen maken geen deel uit van wat doorgaans begrepen worden onder de term “onderneming”. Daarbij wordt immers rekening gehouden met de openbare besturen of scholen, bijvoorbeeld. Het is echter mogelijk om dit probleem te voorkomen door enkel rekening te houden met de lokale vestigingseenheden die door de RSZ geklasseerd worden binnen de privésector.

Een andere beperking van deze statistieken van de RSZ heeft te maken met het feit dat ze enkel betrekking hebben op de werkgevers van loontrekkende werknemers. Dit betekent dat de zelfstandigen

die geen loontrekkende werknemers tewerkstellen niet zijn opgenomen in de tabellen van deze sectie. Welnu, zij vertegenwoordigen een groot deel van het ondernemingsweefsel, zowel in Brussel als in België ([zie 2.5](#)).

Breuken in de reeks

Ten slotte kunnen wetswijzigingen en administratieve veranderingen gekoppeld aan de aangifte door de werkgevers van de prestaties van hun loontrekkende werknemers breuken genereren in de reeks. Sommige evoluties die waargenomen worden in de cijfers moeten dus in die zin geïnterpreteerd worden. We noemen onder andere de volgende veranderingen:

- > Een wijziging in de aangiftes van de werkgevers van de publieke sector heeft het sinds 2011 mogelijk gemaakt om sommige van hen opnieuw te klasseren binnen de privésector en omgekeerd. Hoewel deze veranderingen voornamelijk zichtbaar zijn in de statistieken over het aantal loontrekkende werknemers, zijn sommige lokale vestigingseenheden tussen 2010 en 2011 ook van sector veranderd. Het gaat vooral om het domein van het onderwijs en bepaalde universitaire ziekenhuizen.
- > Als gevolg van wijzigingen naar aanleiding van de zesde staatshervorming werden bepaalde voordelen die toegekend werden aan de werkgevers geregionaliseerd vanaf het derde trimester van 2014. Sindsdien zijn alle werkgevers verplicht om al hun lokale vestigingseenheden en de werknemers die eraan toegewezen werden precies aan te geven. Er worden systematisch formele controles uitgevoerd en onjuiste aangiften kunnen gesanctioneerd worden met een verlies van rechten op verminderingen. Voordien waren enkel de werkgevers met meerdere lokale eenheden onderworpen aan deze verplichting en er werd geen enkele controle uitgeoefend, want deze informatie diende enkel voor statistische doeleinden. Het resultaat van deze wijzigingen is een verhoging van het aantal lokale vestigingseenheden ten opzichte van 2013.

2.4. DEMOGRAFISCHE BEWEGINGEN VAN DE ONDERNEMINGEN

De evolutie van het aantal actieve ondernemingen op een grondgebied wordt verklaard door de demografische bewegingen van de ondernemingen. Deze bewegingen stemmen overeen met bepaalde gebeurtenissen die het leven van de ondernemingen kenmerken: de oprichting van de onderneming, de eventuele verhuizingen en het einde of de stopzetting van de activiteiten.

De tabellen van deze sectie (*tabellen 8.2.3*) geven statistieken weer voor drie types van bewegingen:

- > de oprichtingen van ondernemingen;
- > de stopzettingen van ondernemingen;
- > de migraties van ondernemingen;
- > en de faillissementen van ondernemingen.

De twee eerste betreffen enkel de btw-plichtige ondernemingen en ze zijn afkomstig van dezelfde gegevensbron als de statistieken van de sectie « [2. Btw-plichtige ondernemingen](#) ». De laatste betreft de ondernemingen onderworpen aan de wet op het faillissement en ze wordt vastgesteld op basis van een aparte bron.

2.4.1. Oprichtingen van ondernemingen

Voorstelling van de gegevensbronnen

De statistieken over de oprichtingen van ondernemingen zijn afkomstig van de gegevensbanken over de btw-plichtige ondernemingen, gemaakt door Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium). Ze werden opgesteld op basis van de inhoud van de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). Deze laatste is een administratief register, beheerd door de FOD Economie, met alle identificatiegegevens van de ondernemingen die activiteiten uitoefenen in België. Ze werd opgericht op basis van de wet van 16 januari 2003 en ze is, overeenkomstig het principe van de unieke inzameling van de gegevens, bedoeld om de administratieve procedures van de ondernemingen te vereenvoudigen.

De tabellen van het BISA over de oprichtingen van ondernemingen omvatten enkel de informatie afkomstig van de gegevensbanken met betrekking tot de jaarevolutie van het aantal btw-plichtige ondernemingen. Statistieken over de maandevoelutie van deze ondernemingen worden eveneens gepubliceerd door Statbel, maar dan met minder gedetailleerde classificatiecriteria. Deze worden niet gebruikt in de tabellen van de website van het BISA. Ze zijn echter wel verkrijgbaar op aanvraag via e-mail (bisa@perspective.brussels).

Inhoud van de tabellen

Het aantal oprichtingen van ondernemingen voorgesteld in de tabellen van deze sectie stemt overeen met het aantal btw-plichtige juridische eenheden ([zie 2.2](#)) in de KBO op 31 december van een jaar, en die daar op 31 december van het vorige jaar nog niet instonden. Het aantal oprichtingen wordt dus bepaald door de toestand van de KBO op 31 december van twee opeenvolgende jaren te vergelijken.

Dit betekent dat alle ondernemingen worden meegeteld die btw-plichtig geworden zijn in de KBO tijdens een jaar en die dit op het einde van het jaar nog altijd zijn. Het gaat dus om:

- > nieuwe ondernemingen die voor het eerst een btw-identificatie hebben gekregen;
- > reeds bestaande ondernemingen die eerder nog geen btw-identificatienummer hadden (bijvoorbeeld omdat ze nog niet gestart waren met hun activiteiten of omdat ze vrijgesteld waren van btw);
- > ondernemingen die hun btw-plicht in de KBO tijdelijk kwijt waren en deze hebben teruggekregen.

De term “oprichting” van een onderneming moet hier dus voorzichtig geïnterpreteerd worden.

De statistieken over de oprichtingen van ondernemingen, door het BISA gepubliceerd in zijn tabellen, zijn exclusief afkomstig van de “jaarlijkse” statistieken gepubliceerd door Statbel. De methode die gebruikt wordt om de “maandelijkse” statistieken te produceren is helemaal anders, aangezien ze exhaustief rekening houdt met alle in de loop van een jaar btw-plichtig geworden ondernemingen. Er kan dus geen enkele vergelijking gemaakt worden tussen deze twee types van statistieken. De methode die gebruikt wordt voor de “jaarlijkse” statistieken geniet hier de voorkeur, want deze laat toe de ondernemingen die louter om administratieve redenen btw-plichtig geworden zijn, terzijde te schuiven.

Classificatiecriteria

De tabellen van deze sectie tonen het aantal oprichtingen van ondernemingen door ze te klasseren op basis van verschillende criteria¹³⁶ : jaar, juridische vorm, geografische ligging, grootteklasse en sectie en afdeling volgens NACE-BEL (2008).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen van deze sectie worden per jaar gepubliceerd. Het aantal oprichtingen van ondernemingen voor een bepaald jaar stemt overeen met het aantal ondernemingen met de status btw-plichtig in de KBO op 31 december van dat jaar die er op 31 december van het voorgaande jaar nog niet instonden.

De jaarlijkse statistische reeksen voor de btw-plichtige ondernemingen die gepubliceerd worden door Statbel op basis van de gegevens van de KBO gaan van start in 2008. Naargelang het geval omvatten de tabellen van het BISA dus of het recentste beschikbare jaar, of de periode gaande van 2008 tot het recentst beschikbare jaar.

Een analoge gegevensbank is eveneens beschikbaar bij Statbel voor de jaren 2003 tot 2007, maar de bron van deze gegevens is een andere en de beschikbare classificatiecriteria verschillen op verschillende punten waardoor vergelijkingen moeilijk worden. Deze gegevens worden dus niet weergegeven in de tabellen van de website van het BISA.

Juridische vorm

Met dit criterium is het mogelijk om de btw-plichtige ondernemingen te klasseren in verschillende categorieën naargelang hun juridische vorm en deze informatie is afkomstig van de KBO.

De tabellen van deze sectie omvatten onder andere de meest voorkomende juridische vormen, zoals:

- > natuurlijke persoon;
- > vennootschap onder firma (vof) of gewone commanditaire vennootschap (gcv);
- > naamloze vennootschap (nv) of commanditaire vennootschap op aandelen (cva);
- > besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (bvba);
- > coöperatieve vennootschap (cv);
- > vereniging zonder winstoogmerk (vzw);
- > enz.

De oprichter van een onderneming mag de juridische vorm die het best past bij de situatie van de onderneming vrij kiezen, al dan niet met de hulp van experts (boekhouders, notarissen, enz.). Deze keuze moet onder andere rekening houden met:

- > de aard van de activiteiten;
- > de middelen van de onderneming;

---

¹³⁶ De classificaties volgens de grootteklasse zijn ook beschikbaar in de gegevensbanken van Statbel, maar deze criteria worden momenteel niet gebruikt in de tabellen van het BISA.

- > de wettelijke criteria, zoals het startkapitaal (minstens 61.500 € om een nv op te richten) of de noodzaak om verschillende oprichters te hebben in het kader van een oprichting van een cv (minstens drie).

Bij de oprichting van een onderneming kiezen de meeste ondernemers ervoor om hun activiteit uit te oefenen als natuurlijke persoon terwijl anderen hun activiteit uitoefenen als rechtspersoon (waardoor een onderscheid gemaakt wordt tussen het privévermogen en dat van het bedrijf).

De juridische vorm van een onderneming kan evolueren tijdens de periode waarin de onderneming actief is, met name:

- > door een overgang van natuurlijke persoon naar rechtspersoon, wat de oprichting van een nieuwe onderneming impliceert (verwerving van een nieuw nummer als rechtspersoon) en doorgaans de schrapping van een ander nummer (schrapping van het nummer dat gekregen werd als natuurlijke persoon);
- > door een verandering van juridische vorm in het kader van de rechtspersoon (overgang van een bvba naar een nv), zonder wijziging van het vooraf gekregen ondernemingsnummer.

Geografische plaatsbepaling

De geografische plaatsbepaling van de btw-plichtige ondernemingen in de KBO gebeurt op basis van het adres van de legale eenheid vermeld in de KBO op 31 december van het jaar¹³⁷.

In het geval van ondernemingen bestaande uit verschillende vestigingseenheden wordt enkel rekening gehouden met het adres van de legale eenheid (doorgaans de maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en de woonplaats voor natuurlijke personen), en dit zelfs wanneer de meeste activiteiten van de onderneming elders uitgeoefend worden.

Er zijn verschillende detailniveaus beschikbaar: gewesten, provincies, arrondissementen en gemeenten¹³⁸.

De ondernemingen waarvan het adres niet geregistreerd staat in de KBO, worden ingedeeld in de categorie "Locatie onbekend".

De in België btw-plichtig geworden ondernemingen waarvan het adres van de legale eenheid zich in het buitenland bevindt, worden ingedeeld in de categorie "Buitenland".

De oprichtingen van ondernemingen geklasseerd in de categorie "België" zijn enkel de ondernemingen waarvan het adres van de legale eenheid gekend is en zich bevindt in een van de drie gewesten van het land. Om het totaal aantal btw-plichtige geworden ondernemingen in België te kennen, volstaat het dus gewoon de categorieën "België", "Buitenland" en "Locatie onbekend" op te tellen.

Sectie en afdeling NACE-BEL (2008)

Met dit criterium is het mogelijk de ondernemingen die btw-plichtig geworden zijn te klasseren op basis van het type economische activiteit dat ze uitoefenen. De ondernemingen worden hier ingedeeld volgens

¹³⁷ Indien een onderneming in de loop van het jaar van haar oprichting (of eigenlijk van haar onderwerping aan de btw) verhuisd is, dan geven deze statistieken geen enkele informatie over het oorspronkelijke adres, maar enkel over het adres op 31 december.

¹³⁸ Het gemeentelijke niveau is niet beschikbaar voor de gegevens ingedeeld per grootteklasse, uitgedrukt in aantal loontrekkenden.

de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹³⁹;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

Indien een onderneming verschillende economische activiteiten uitoefent die geklasseerd zouden moeten worden in verschillende categorieën NACE-BEL, dan stemt de activiteitscode NACE-BEL die haar wordt toegekend overeen met de hoofdactiviteit, namelijk de activiteit die het grootste deel van de toegevoegde waarde van de onderneming genereert.

Bij gebrek aan informatie over de toegevoegde waarde voor de verschillende activiteiten wordt de hoofdactiviteit bepaald op basis van een van de volgende vervangingscriteria:

- > de gegeneerde omzet per activiteit;
- > de loonmassa per activiteit;
- > het aantal toegewezen personen per activiteit;
- > de gependeerde werkuren per activiteit.

De hoofdactiviteit van een onderneming wordt doorgaans bepaald op basis van een methode die “van hoog naar laag” genoemd wordt. Volgens deze methode gaat men achtereenvolgens over tot:

- > de identificatie van de hoofdsectie binnen de gedekte secties;
- > de identificatie van de hoofdafdeling binnen de afdelingen aanwezig binnen de hoofdsectie;
- > de identificatie van de hoofdgroep binnen de groepen aanwezig binnen de hoofdafdeling;
- > de identificatie van de hoofdklasse binnen de klassen aanwezig binnen de hoofdgroep;
- > de identificatie van de belangrijkste subklasse binnen de subklassen aanwezig binnen de hoofdklasse;

De hoofdactiviteit is de activiteit van de belangrijkste subklasse, ook al genereert deze minder toegevoegde waarde dan een of meerdere andere subklassen van de onderneming, die terzijde geschoven worden volgens de methode “van hoog naar laag”. Behalve met deze methode moet ook rekening gehouden worden met bepaalde classificatieregels die eigen zijn aan bepaalde secties, zoals die van de handel¹⁴⁰.

---

¹³⁹ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

¹⁴⁰ Voor meer informatie over de classificatiemethode per activiteit kunt u volgend document raadplegen: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf

Hoewel de tabellen van deze sectie enkel een classificatie van de ondernemingen volgens de sectie en/of de afdeling voorstellen, zijn deze gegevens beschikbaar tot op het meest gedetailleerde niveau, namelijk de subklasse. Deze gegevens kunnen rechtstreeks gevonden worden op de website van Statbel of ze kunnen op uitdrukkelijke aanvraag geleverd worden door het BISA.

Publicatieperiode en -frequentie

Sinds 2016 publiceert Statbel ergens rond september de jaarlijkse gegevens over de oprichtingen van btw-plichtige ondernemingen. De cijfers hebben betrekking op de oprichtingen van het voorgaande jaar. Zo worden de cijfers over de oprichtingen van ondernemingen van 2016 gepubliceerd in september 2017. De tabellen van het BISA worden doorgaans bijgewerkt in de loop van de herfst.

Interpretatie van de gegevens

De statistieken van deze sectie betreffen enkel de btw-plichtige ondernemingen. De meeste opmerkingen die gemaakt werden over de interpretatie van de statistieken over het aantal btw-plichtige ondernemingen, zijn dus ook hier geldig ([zie 2.5](#)).

Los van deze algemene opmerkingen, moeten de statistieken over de oprichtingen van ondernemingen geïnterpreteerd worden rekening houdend met het feit dat ze niet enkel nieuwe ondernemingen meetellen. Het is mogelijk dat er ondernemingen in verschijnen die reeds meerdere jaren bestonden. Dat is met name het geval:

- > voor ondernemingen die opnieuw btw-plichtig werden, nadat ze deze hoedanigheid al dan niet vrijwillig verloren waren;
- > Voor ondernemingen die btw-plichtig zijn moeten worden, omdat een wetswijziging in de wet betreffende de btw hun verplichtingen op dit punt heeft veranderd.

Wat dit laatste voorbeeld betreft, merken we op dat er sprake is van een grote breuk in de reeks in deze statistieken voor het jaar 2014. Het aantal oprichtingen van ondernemingen was dat jaar bijzonder groot, want de hoofdactiviteiten van advocaten konden niet langer genieten van de btw-vrijstelling die ze voordien wel kregen. De meeste advocaten zagen zich genoodzaakt een btw-nummer aan te vragen bij de belastingdienst waardoor ze in de statistieken terechtkwamen als oprichtingen van ondernemingen. Nochtans ging het maar zelden om nieuwe ondernemingen.

Dergelijke wetswijzigingen hebben vooral een impact op het aantal oprichtingen waargenomen tijdens het jaar waarin ze plaatsvinden. Dit cijfer kan dus nooit vergeleken worden met het aantal oprichtingen dat waargenomen werd voor de andere jaren. De statistieken van de jaren volgend op dat jaar van de wetswijziging worden er eveneens door beïnvloed aangezien elke beginnende advocaat bijvoorbeeld wordt meegeteld als een oprichting van een onderneming terwijl dit voordien niet het geval was. Nog steeds wat het voorbeeld van de advocaten betreft, kunnen de statistieken over de oprichtingen van ondernemingen van 2015 en de volgende jaren niet vergeleken worden met die van 2013 en daarvoor.

Ten slotte wijzen we er nog even op dat deze statistieken opgemaakt worden op basis van administratieve registers. Ze maken het niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen de "reële" oprichtingen van nieuwe ondernemingen en oprichtingen die bijvoorbeeld te maken hebben met het ontstaan van nieuwe legale eenheden als gevolg van de reorganisatie van reeds bestaande ondernemingen (opsplitsing in filialen, fusie ...).

2.4.2. Stopzettingen van ondernemingen

Voorstelling van de gegevensbronnen

De statistieken over de stopzettingen van ondernemingen zijn afkomstig van de gegevensbanken over de btw-plichtige ondernemingen, gemaakt door Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium). Ze werden opgesteld op basis van de inhoud van de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). Deze laatste is een administratief register, beheerd door de FOD Economie, met alle identificatiegegevens van de ondernemingen die activiteiten uitoefenen in België. Ze werd opgericht op basis van de wet van 16 januari 2003 en ze is, overeenkomstig het principe van de unieke inzameling van de gegevens, bedoeld om de administratieve procedures van de ondernemingen te vereenvoudigen.

De tabellen van het BISA over de stopzettingen van ondernemingen omvatten enkel de informatie afkomstig van de gegevensbanken met betrekking tot de jaarevolutie van het aantal btw-plichtige ondernemingen. Statistieken over de maandevoelutie van deze ondernemingen worden eveneens gepubliceerd door Statbel, maar dan met minder gedetailleerde classificatiecriteria. Deze worden niet gebruikt in de tabellen op de website van het BISA. Ze zijn echter wel verkrijgbaar op aanvraag via e-mail (bisa@perspective.brussels).

Inhoud van de tabellen

Het aantal stopzettingen van ondernemingen voorgesteld in de tabellen van deze sectie stemt overeen met het aantal btw-plichtige legale eenheden ([zie 2.2](#)) die niet langer in de KBO staan op 31 december van een jaar, terwijl ze er op 31 december van het vorige jaar wel nog instonden. Het aantal stopzettingen wordt dus bepaald door de toestand van de KBO op 31 december van twee opeenvolgende jaren te vergelijken.

Dit betekent dat alle ondernemingen die niet langer btw-plichtig zijn in de KBO tijdens een jaar terwijl ze dat op 31 december van het voorgaande jaar wel nog waren, worden meegeteld. Het gaat dus om:

- > ondernemingen die vrijwillig hun onderwerping aan de btw hebben stopgezet en die dus tijdelijk of definitief gestopt zijn met hun activiteiten die onderworpen waren aan de btw;
- > ondernemingen die vrijwillig, tijdelijk of definitief, al hun activiteiten hebben stopgezet;
- > ondernemingen die hun verplichtingen ten opzichte van de btw-administratie niet nakomen, bijvoorbeeld de regelmatige indiening van de btw-aangifte, en die dus geschrapt worden uit het register van btw-plichtigen.

De term “stopzetting” van een onderneming moet hier dus voorzichtig geïnterpreteerd worden.

De statistieken over de stopzettingen van ondernemingen, door het BISA gepubliceerd in deze tabellen, zijn exclusief afkomstig van de “jaarlijkse” statistieken gepubliceerd door Statbel. De methode die gebruikt wordt om de “maandelijkse” statistieken te produceren is helemaal anders, aangezien ze exhaustief rekening houdt met alle schrappingen uit het register van btw-plichtigen die waargenomen werden in de loop van het jaar. Er kan dus geen enkele vergelijking gemaakt worden tussen deze twee types van statistieken. De methode die gebruikt wordt voor de “jaarlijkse” statistieken geniet hier de voorkeur, want deze laat toe de stopzettingen die overeenstemmen met puur administratieve bewegingen terzijde te schuiven.

Classificatiecriteria

De tabellen van deze sectie tonen het aantal stopzettingen van ondernemingen door ze te klasseren op basis van verschillende criteria: jaar, juridische vorm, geografische ligging, grootteklasse en sectie en afdeling volgens NACE-BEL (2008).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen van deze sectie werden per jaar gepubliceerd. Het aantal stopzettingen van ondernemingen voor een jaar stemt overeen met het aantal ondernemingen dat zich niet langer in de KBO bevindt met de status btw-plichtig op 31 december van dat jaar en die er op 31 december van het voorgaande jaar wel nog instonden.

De jaarlijkse statistische reeksen voor de btw-plichtige ondernemingen die gepubliceerd worden door Statbel op basis van de gegevens van de KBO gaan van start in 2008. Naargelang het geval omvatten de tabellen van het BISA dus of het recentst beschikbare jaar, of de periode gaande van 2008 tot het recentst beschikbare jaar.

Een analoge gegevensbank is eveneens beschikbaar bij Statbel voor de jaren 2003 tot 2007 maar de bron van deze gegevens is een andere en de beschikbare classificatiecriteria verschillen op verschillende punten waardoor vergelijkingen moeilijk worden. Deze gegevens worden dus niet weergegeven in de tabellen op de website van het BISA.

Juridische vorm

Met dit criterium is het mogelijk om de btw-plichtige ondernemingen te klasseren in verschillende categorieën naargelang hun juridische vorm die geregistreerd stond in de KBO in het jaar van de stopzetting.

De tabellen van deze sectie omvatten onder andere de meest voorkomende juridische vormen, zoals:

- > natuurlijke persoon;
- > vennootschap onder firma (vof) of gewone commanditaire vennootschap (gcv);
- > naamloze vennootschap (nv) of commanditaire vennootschap op aandelen (cva) ;
- > besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (bvba);
- > coöperatieve vennootschap (cv) ;
- > vereniging zonder winstoogmerk (vzw);
- > enz.

De oprichter van een onderneming mag de juridische vorm die het best past bij de situatie van de onderneming vrij kiezen, al dan niet met de hulp van experts (boekhouders, notarissen, enz.). Deze keuze moet onder andere rekening houden met:

- > de aard van de activiteiten;
- > de middelen van de onderneming;
- > de wettelijke criteria, zoals het startkapitaal van minstens 61.500 € voor de oprichting van een nv of de noodzaak om minstens drie oprichters te hebben in het kader van een oprichting van een cv.

Bij de oprichting van een onderneming kiezen de meeste ondernemers ervoor om hun activiteit uit te oefenen als natuurlijke persoon terwijl anderen hun activiteit uitoefenen als rechtspersoon (waardoor een onderscheid gemaakt wordt tussen het privévermogen en dat van het bedrijf).

De juridische vorm van een onderneming kan echter geëvolueerd zijn tijdens de periode waarin de onderneming actief is, met name:

- > door een overgang van natuurlijke persoon naar rechtspersoon, wat de oprichting van een nieuwe onderneming impliceert (verwerving van een nieuw nummer als rechtspersoon) en doorgaans de schrapping van een ander nummer (schrapping van het nummer dat verkregen werd als natuurlijke persoon);
- > door een verandering van juridische vorm in het kader van de rechtspersoon (overgang van een bvba naar een nv), zonder wijziging van het vooraf gekregen ondernemingsnummer.

Geografische plaatsbepaling

De geografische plaatsbepaling van de ondernemingen die niet langer btw-plichtig zijn gebeurt op basis van het adres van de legale eenheid vermeld in de KBO op 31 december van het jaar voorafgaand aan het jaar van de stopzetting.¹⁴¹

In het geval van ondernemingen bestaande uit verschillende vestigingseenheden wordt enkel rekening gehouden met het adres van de legale eenheid (doorgaans de maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en de woonplaats voor natuurlijke personen), en dit zelfs wanneer de meeste activiteiten van de onderneming elders uitgeoefend worden.

Er zijn verschillende detailniveaus beschikbaar: gewesten, provincies, arrondissementen en gemeenten¹⁴².

De ondernemingen waarvan het adres niet geregistreerd stond in de KBO, worden ingedeeld in de categorie "Locatie onbekend".

De in België btw-plichtig geworden ondernemingen waarvan het adres van de legale eenheid zich in het buitenland bevond, worden ingedeeld in de categorie "Buitenland".

De stopzettingen van ondernemingen geklasseerd in de categorie "België" zijn enkel de ondernemingen waarvan het adres van de legale eenheid gekend was en zich bevond in een van de drie gewesten van het land. Om het totaal aantal ondernemingen dat niet langer btw-plichtig is in België te kennen, volstaat het dus gewoon de categorieën "België", "Buitenland" en "Locatie onbekend" op te tellen.

Sectie en afdeling NACE-BEL (2008)

Met dit criterium is het mogelijk om de ondernemingen die niet langer btw-plichtig zijn, te klasseren op basis van het type economische activiteit dat ze uitoefenden voor de stopzetting. De ondernemingen worden hier ingedeeld volgens de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

¹⁴¹ Indien een onderneming in de loop van het jaar van haar stopzetting (of eigenlijk van de stopzetting van haar onderwerping aan de btw) verhuisd is, dan geven deze statistieken geen enkele informatie over het adres van bestemming, maar enkel over het adres op 31 december van het jaar voorafgaand aan de stopzetting.

¹⁴² Het gemeentelijke niveau is niet beschikbaar voor de gegevens ingedeeld per omvangklasse, uitgedrukt in aantal loontrekkenden.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹⁴³;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

Indien een onderneming verschillende economische activiteiten uitoefende die geklasseerd hadden moeten worden in verschillende categorieën NACE-BEL, dan stemt de toegekende activiteitencode NACE-BEL overeen met de hoofdactiviteit, namelijk de activiteit die het grootste deel van de toegevoegde waarde van de onderneming genereerde.

Bij gebrek aan informatie over de toegevoegde waarde voor de verschillende activiteiten wordt de hoofdactiviteit bepaald op basis van een van de volgende vervangingscriteria:

- > de gegenereerde omzet per activiteit;
- > de loonmassa per activiteit;
- > het aantal toegewezen personen per activiteit;
- > de gespendeerde werkuren per activiteit.

De hoofdactiviteit van een onderneming wordt doorgaans bepaald op basis van een methode die “van hoog naar laag” genoemd wordt. Volgens deze methode gaat men achtereenvolgens over tot:

- > de identificatie van de hoofdsectie binnen de gedekte secties;
- > de identificatie van de hoofdafdeling binnen de afdelingen aanwezig binnen de hoofdsectie;
- > de identificatie van de hoofdgroep binnen de groepen aanwezig binnen de hoofdafdeling;
- > de identificatie van de hoofdklasse binnen de klassen aanwezig binnen de hoofdgroep;
- > de identificatie van de belangrijkste subklasse binnen de subklassen aanwezig binnen de hoofdklasse;

De hoofdactiviteit is de activiteit van de belangrijkste subklasse, ook al genereerde deze minder toegevoegde waarde dan een of meerdere andere subklassen van de onderneming, die terzijde geschoven worden volgens de methode “van hoog naar laag”. Behalve met deze methode moet ook rekening gehouden worden met bepaalde classificatieregels die eigen zijn aan bepaalde secties, zoals die van de handel¹⁴⁴.

Hoewel de tabellen van deze sectie enkel een classificatie van de ondernemingen volgens de sectie en/of de afdeling voorstellen, zijn deze gegevens beschikbaar tot op het meest gedetailleerde niveau, namelijk de subklasse. Deze gegevens kunnen rechtstreeks gevonden worden op de website van Statbel of ze kunnen op uitdrukkelijke aanvraag geleverd worden door het BISA.

---

¹⁴³ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

¹⁴⁴ Voor meer informatie over de classificatiemethode per activiteit kunt u volgend document raadplegen: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf

Publicatieperiode en -frequentie

Sinds 2016 publiceert Statbel ergens rond september de jaarlijkse gegevens over de stopzettingen van btw-plichtige ondernemingen. De cijfers hebben betrekking op de stopzettingen van het voorgaande jaar. Zo worden in september 2017 bijvoorbeeld de cijfers over de stopzettingen van ondernemingen van 2016 gepubliceerd. De tabellen van het BISA worden doorgaans bijgewerkt in de loop van de herfst.

Interpretatie van de gegevens

De statistieken van deze sectie betreffen enkel de btw-plichtige ondernemingen. De meeste opmerkingen die gemaakt werden over de interpretatie van de statistieken over het aantal btw-plichtige ondernemingen, zijn dus ook hier geldig ([zie 2.5](#)).

Los van deze algemene opmerkingen, moeten de statistieken over de stopzettingen van ondernemingen geïnterpreteerd worden rekening houdend met het feit dat ze niet enkel ondernemingen meetellen die definitief een einde maken aan hun onderwerping aan de btw. Het is mogelijk dat ondernemingen hun statuut van btw-plichtige verliezen en het later opnieuw terugkrijgen.

Bovendien kan de onderwerping aan de btw van bepaalde ondernemingen als gevolg van een wetswijziging in het wetboek betreffende de btw, waardoor ze niet langer genieten van een vrijstelling van de btw, een impact hebben op het aantal stopzettingen dat waargenomen wordt het jaar volgend op hun onderwerping aan de btw. Wat dit betreft, merken we op dat er sprake is van een breuk in deze statistieken voor het jaar 2015. Voor 2015 verschenen de meeste advocaten die hun activiteiten stopzetten niet in deze statistieken aangezien ze doorgaans niet voorkwamen in het register met de btw-plichtigen, want hun prestaties waren niet onderworpen aan de btw. Sinds de wetswijziging van 2015 kunnen advocaten niet langer genieten van de btw-vrijstelling en het aantal stopzettingen is aanzienlijk toegenomen sinds dat jaar. De cijfers kunnen strikt genomen dus niet meer vergeleken worden met het aantal stopzettingen dat de voorgaande jaren werd waargenomen.

De statistieken van de jaren volgend op dat jaar van de wetswijziging worden er eveneens door beïnvloed aangezien elke stoppende advocaat bijvoorbeeld wordt meegeteld als een stopzetting van een onderneming terwijl dit voordien niet het geval was.

Ten slotte wijzen we er nog even op dat deze statistieken opgemaakt worden op basis van administratieve registers. Ze maken het niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen de “reële” stopzettingen van ondernemingen en stopzettingen die bijvoorbeeld overeenstemmen met het verdwijnen van juridische eenheden als gevolg van de oprichting van een nieuwe onderneming (fusie...).

2.4.3. Migraties van ondernemingen

Voorstelling van de gegevensbron

De statistieken over de migraties van ondernemingen zijn afkomstig uit de databanken over de btw-plichtige ondernemingen van Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium). Ze zijn opgesteld op basis van informatie uit de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). De KBO is een administratief register dat wordt beheerd door de FOD Economie en alle identificatiegegevens bevat van de ondernemingen actief in België. De KBO is opgericht op basis van de wet van 16 januari 2003 en heeft tot doel om, door de realisatie van het principe van de unieke gegevensverzameling, de administratieve verplichtingen opgelegd aan ondernemingen te vereenvoudigen.

Inhoud van de tabellen

De tabellen in dit deel geven een overzicht van het aantal migraties van ondernemingen van of naar de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, binnen het Belgische grondgebied.

Alleen bewegingen van ondernemingen tussen in België gelegen gebieden worden hier in aanmerking genomen. Met internationale migraties wordt geen rekening gehouden.

De hier beschouwde migraties van ondernemingen komen, in het algemeen, overeen met juridische eenheden ([zie 2.2](#)), geregistreerd als btw-plichtig, waarvan de lokalisatie is gewijzigd (van een bepaald Belgisch grondgebied naar een ander Belgisch grondgebied).

Concreet worden deze statistieken opgesteld door de toestand van de KBO op 31 december van twee opeenvolgende jaren te vergelijken. Alle btw-plichtige ondernemingen die het adres van de juridische eenheid (maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en domicilie voor natuurlijke personen) op het Belgische grondgebied en in de loop van een jaar hebben gewijzigd, worden meegerekend. De telling kan worden uitgevoerd voor verschillende geografische schalen (gemeente, arrondissement, provincie, gewest). De door het BISA gepubliceerde statistieken over de migraties van ondernemingen zijn uitsluitend afkomstig uit de "jaarlijkse" statistieken van Statbel.

De statistieken over de migraties van ondernemingen hebben betrekking op twee soorten verhuizingen van ondernemingen binnen het Belgische grondgebied: immigratie en emigratie. Voor een gegeven gebied A onderscheiden we:

- > de **immigratie van een onderneming** naar gebied A, namelijk de beweging waarbij een onderneming verhuist vanuit een ander gebied en zich vestigt in gebied A.
- > De **emigratie van een onderneming** vanuit gebied A, namelijk de beweging waarbij een onderneming gebied A verlaat om zich in een ander gebied te vestigen.
- > Het **migratiesaldo** van grondgebied A, dat overeenstemt met het verschil tussen het aantal immigraties en het aantal emigraties van ondernemingen.

De tabellen in dit deel bevatten alleen statistieken over de intergemeentelijke migraties. Dit betekent dat migraties van ondernemingen binnen eenzelfde gemeente niet in deze tabellen zijn opgenomen.

In de tabellen worden twee geografische schalen opgenomen:

- > op gemeentelijk niveau tonen de tabellen gedetailleerde cijfers voor de 19 Brusselse gemeenten.
- > Voor de geografische schalen boven het gemeentelijk niveau tonen de tabellen de totaalcijfers voor 6 bovengemeentelijke gebieden (Vlaams-Brabant, Waals-Brabant, Brussels Gewest, Vlaams Gewest, Waals Gewest en België).

De meeste tabellen tonen het **totale aantal immigraties en/of emigraties van ondernemingen voor een bepaald grondgebied**, ongeacht het grondgebied van herkomst (voor immigraties) of van bestemming (voor emigraties), binnen het Belgische grondgebied. Deze tabel bevat dus de verhuizingen van ondernemingen tussen:

- > een Brusselse gemeente en elke andere gemeente (gelegen in het Brussels Gewest of in een van de twee andere Belgische gewesten);
- > een bovengemeentelijk gebied en elke gemeente die in een ander bovengemeentelijk gebied ligt.

De totalen voor de bovengemeentelijke gebieden omvatten alleen de netto migraties (d.w.z. naar buiten toe), en niet de adreswijzigingen tussen twee gemeenten die binnen het betrokken gebied liggen. Er is geen totaalcijfer voor België, aangezien alleen de migraties binnen het Belgische grondgebied worden geteld.

Een van de tabellen heeft de vorm van een tabel met dubbele invoer die de **matrix van de herkomst en de bestemming van de migraties van ondernemingen** van of naar de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest binnen het Belgische grondgebied weergeeft. Er zijn twee lezingen mogelijk:

- > een **lezing van de rijen** geeft de emigraties weer van ondernemingen uit een gegeven gebied (een Brusselse gemeente of een bovengemeentelijk gebied).
- > Een **lezing van de kolommen** geeft de immigraties weer van ondernemingen naar een gegeven gebied (een Brusselse gemeente of een bovengemeentelijk gebied).

De totalen voor de bovengemeentelijke gebieden tonen de volgende verhuizingen:

- > **Brussels Hoofdstedelijk Gewest:** migraties van ondernemingen tussen twee Brusselse gemeenten (intra-Brusselse bewegingen).
- > **Vlaams- of Waals-Brabant, Vlaams of Waals Gewest:** migraties van ondernemingen tussen een Brusselse gemeente en een andere gemeente die in een van deze bovengemeentelijke gebieden ligt (extra-Brusselse bewegingen).
- > **België:** migraties van ondernemingen tussen een Brusselse gemeente en een andere gemeente in België, al dan niet in het Brussels Gewest (soms van de intra- en extra-Brusselse verhuizingen).

Classificatiecriteria

De tabellen in dit deel geven het aantal migraties van ondernemingen weer door ze in te delen volgens verschillende criteria: jaar, rechtsvorm, geografische ligging en NACE-BEL-sectie (2008).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen van dit deel worden per jaar gepubliceerd. Het aantal immigraties/emigraties van ondernemingen in een bepaald jaar komt overeen met het aantal ondernemingen dat op 31 december van dat jaar nog steeds in de KBO aanwezig is met het statuut van btw-plichtige, maar op een andere locatie dan op 31 december van het voorgaande jaar.

De jaarlijkse statistische reeksen over de migratie van btw-plichtige ondernemingen die door Statbel op basis van KBO-gegevens worden gepubliceerd, beginnen in 2009. De BISA-tabellen omvatten daarom ofwel het laatste beschikbare jaar, ofwel de periode van 2009 tot het meest recente beschikbare jaar.

Juridische vorm

Met dit criterium is het mogelijk om de btw-plichtige ondernemingen te klasseren in verschillende categorieën naargelang hun juridische vorm die geregistreerd stond in de KBO in het jaar van de stopzetting.

De tabellen van deze sectie omvatten onder andere de meest voorkomende juridische vormen, zoals:

- > natuurlijke persoon;
- > vennootschap onder firma (vof) of gewone commanditaire vennootschap (gcv);
- > naamloze vennootschap (nv) of commanditaire vennootschap op aandelen (cva) ;

- > besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (bvba);
- > coöperatieve vennootschap (cv) ;
- > vereniging zonder winstoogmerk (vzw);
- > enz.

Voor de migratie van ondernemingen wordt voor immigratie altijd de rechtsvorm van 31 december van het betrokken jaar en voor emigratie die van 31 december van het voorafgaande jaar gebruikt.

Geografische lokalisatie

De geografische lokalisatie van de ondernemingen die zijn gemigreerd, is gebaseerd op:

- > het adres van de juridische eenheid zoals aangegeven in de KBO op 31 december van het jaar voorafgaand aan de adreswijziging (**plaats van herkomst**) voor de **emigraties**.
- > het adres van de juridische eenheid zoals aangegeven in de KBO per 31 december van het jaar van de adreswijziging (**plaats van bestemming**) voor de **immigraties**.

Voor ondernemingen met meerdere vestigingen wordt alleen het adres van de juridische eenheid (in het algemeen de maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en het domicilie voor natuurlijke personen) in aanmerking genomen, zelfs als de voornaamste activiteiten van de onderneming elders plaatsvinden.

Er zijn verschillende detailniveaus beschikbaar: gewesten, provincies, arrondissementen en gemeenten.

Sectie en afdeling NACE-BEL (2008)

Met dit criterium is het mogelijk om de ondernemingen te klasseren op basis van het type economische activiteit dat ze uitoefenen. De ondernemingen worden hier ingedeeld volgens de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹⁴⁵;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

Indien een onderneming verschillende economische activiteiten uitoefent die geklasseerd zouden moeten worden in verschillende categorieën NACE-BEL, dan stemt de activiteitencode NACE-BEL die haar wordt toegekend overeen met de hoofdactiviteit, namelijk de activiteit die het grootste deel van de toegevoegde waarde van de onderneming genereert.

---

¹⁴⁵ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

Bij gebrek aan informatie over de toegevoegde waarde voor de verschillende activiteiten wordt de hoofdactiviteit bepaald op basis van een van de volgende vervangingscriteria:

- > de gegenereerde omzet per activiteit;
- > de loonmassa per activiteit;
- > het aantal toegewezen personen per activiteit;
- > de gespendeerde werkuren per activiteit.

De hoofdactiviteit van een onderneming wordt doorgaans bepaald op basis van een methode die “van hoog naar laag” genoemd wordt. Volgens deze methode gaat men achtereenvolgens over tot:

- > de identificatie van de hoofdsectie binnen de gedekte secties;
- > de identificatie van de hoofdafdeling binnen de afdelingen aanwezig binnen de hoofdsectie;
- > de identificatie van de hoofdgroep binnen de groepen aanwezig binnen de hoofdafdeling;
- > de identificatie van de hoofdklasse binnen de klassen aanwezig binnen de hoofdgroep;
- > de identificatie van de belangrijkste subklasse binnen de subklassen aanwezig binnen de hoofdklasse;

De hoofdactiviteit is de activiteit van de belangrijkste subklasse, ook al genereert deze minder toegevoegde waarde dan een of meerdere andere subklassen van de onderneming, die terzijde geschoven worden volgens de methode “van hoog naar laag”. Behalve met deze methode moet ook rekening gehouden worden met bepaalde classificatieregels die eigen zijn aan bepaalde secties, zoals die van de handel¹⁴⁶.

Voor de migratie van ondernemingen wordt als hoofdactiviteit altijd die van 31 december van het betrokken jaar genomen voor immigratie en die van 31 december van het voorafgaande jaar voor emigratie.

De tabellen in dit deel stellen slechts een indeling van de ondernemingen per activiteitensector voor.

Publicatieperiode en -frequentie

In december van het jaar T verstrekt Statbel gewoonlijk de jaargegevens inzake de migraties van btw-plichtige ondernemingen voor het jaar T-1. Zo worden bijvoorbeeld in 2020 de cijfers verstrekt over de migraties van ondernemingen in 2019. De tabellen van het BISA worden over het algemeen in de winter bijgewerkt.

Interpretatie van de gegevens

De statistieken in dit deel hebben alleen betrekking op de btw-plichtige ondernemingen. De meeste toelichtingen bij de interpretatie van de statistieken over het aantal btw-plichtige ondernemingen zijn dus ook hier geldig ([zie 2.5](#)).

Naast deze algemene opmerkingen moet bij de interpretatie van de statistieken over de interne migraties van ondernemingen rekening worden gehouden met het feit dat ze alleen betrekking hebben op de adreswijziging van de juridische eenheid. Dit betekent niet noodzakelijk dat de onderneming niet langer

---

¹⁴⁶ Voor meer informatie over de classificatiemethode per activiteit kunt u volgend document raadplegen: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf

actief is op de plaats waar ze was gevestigd, aangezien ze daar nog steeds een of meer vestigingen kan hebben.

2.4.4. Faillissementen van ondernemingen

Voorstelling van de gegevensbronnen¹⁴⁷

De statistieken over de faillissementen van ondernemingen zijn afkomstig van de gegevensbanken over de faillissementen van ondernemingen, gemaakt door Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium).

Tot eind 2014 werden de statistieken over de faillissementen gemaakt op basis van de gegevens van de handelsrechtbanken die sinds januari 1998¹⁴⁸ instaan voor de verzending van de informatie over de faillissementen naar Statbel. Later werd deze informatie aangevuld door het repertorium van de ondernemingen van deze zelfde Directie.

Wegens een administratieve vereenvoudiging worden de statistieken over de faillissementen sinds 2015 eerst gebaseerd op het repertorium van ondernemingen van Statbel dat nadien wordt aangevuld met informatie over de faillissementen van ondernemingen afkomstig van de handelsrechtbanken.

De tabellen van het BISA over het aantal faillissementen van ondernemingen omvatten enkel de jaarlijkse gegevens die verkregen werden door het aantal maandelijks faillissementen op te tellen. Deze laatste worden door het BISA niet verspreid via de website, maar ze zijn verkrijgbaar via e-mail (bisa@perspective.brussels) op aanvraag.

Inhoud van de tabellen

Een onderneming is in staat van faillissement wanneer ze niet langer beschikt over voldoende liquide middelen (onmiddellijk beschikbare som geld) om haar invorderbare schulden te betalen¹⁴⁹ en geen enkele procedure van gerechtelijke reorganisatie¹⁵⁰ overwogen kan worden.

Een faillissement wordt uitgesproken door de handelsrechtbank, of na bekentenis van faillissement, of na een faillissementsaanvraag ingediend door het openbaar ministerie of door een van de of de schuldeisers.

In het kader van een faillissementsprocedure wordt het beheer van het patrimonium van de failliete onderneming overgedragen aan een curator die wordt aangewezen door de handelsrechtbank. Deze zal instaan voor de verkoop van de activa (roerende en onroerende goederen) van de failliete onderneming en voor de verdeling van de fondsen onder de schuldeisers.

---

¹⁴⁷ https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/metadata/T8.STAT_DTST_22.CTAC_ORG_1.DIFF_LVL_1.NL.pdf

¹⁴⁸ Naar aanleiding van de inwerkingtreding van de wet van 8 augustus 1997 betreffende de faillissementen en de wet van 17 juli 1997 betreffende het gerechtelijk akkoord.

¹⁴⁹ De beschikbare activa volstaan niet om te voldoen aan de opeisbare passiva.

¹⁵⁰ De gerechtelijke reorganisatie is een procedure (via minnelijke schikking, collectieve overeenkomst of overdracht onder het gezag van justitie) die toelaat om ondernemingen met financiële moeilijkheden te redden. Dit biedt een onderneming met financiële moeilijkheden de mogelijkheid om geen eind te moeten maken aan haar bestaan en haar activiteiten dus verder te zetten, voor zover ze nog te redden valt.

Het aantal faillissementen dat voorgesteld wordt in de tabellen van deze sectie stemt overeen met het aantal legale eenheden ¹⁵¹ waarvoor een faillietverklaring werd uitgesproken door een handelsrechtbank.

Volgens de nieuwe wet van 11 augustus 2017 betreffende de “Insolventie van ondernemingen”¹⁵² in het Wetboek van economisch recht zijn de ondernemingen die failliet kunnen gaan de volgende:

- > de ondernemingen die hun betalingen aanhoudend hebben stopgezet;
- > de ondernemingen waarvan het krediet aangetast is, wat zich uit in een verlies van vertrouwen bij de schuldeisers (voorbeeld: weigering van de toekenning van een bankfinanciering).

Deze nieuwe wet impliceert een statistische breuk. De term “onderneming” moet immers met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, want de statistieken over de faillissementen van de jaren voor 2018 omvatten enkel de commerciële ondernemingen¹⁵³. Sinds deze nieuwe wet betreffende de “insolventie van ondernemingen”, die van kracht werd op 1 mei 2018, werd het toepassingsdomein van het faillissement uitgebreid. De term “handelaar” is niet langer van toepassing inzake faillissement en maakt plaats voor de term “onderneming”. Voortaan kunnen naast de handelaars ook de volgende ondernemingen failliet gaan:

- > landbouwers;
- > vzw's;
- > en vrije beroepen.

Op het moment dat dit methodologisch document wordt opgesteld, zijn nog maar enkele maanden beschikbaar waarop de wetwijziging van toepassing is. Hoewel momenteel geen enkele noemenswaardige toename wordt waargenomen in de statistieken, moet de evolutie ervan voorzichtig geanalyseerd worden, want het is mogelijk dat ze door deze verandering beïnvloed worden.

Classificatiecriteria

De tabellen van deze sectie tonen het aantal faillissementen van ondernemingen door ze te klasseren op basis van verschillende criteria: jaar, geografische ligging, grootteklasse en sectie en afdeling volgens NACE-BEL (2008).

Hoewel het aantal faillissementen van ondernemingen per juridische vorm niet in de tabellen op de website van het BISA staat, wordt deze informatie gepubliceerd door Statbel en ze is op aanvraag verkrijgbaar via e-mail (bisa@perspective.brussels).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen van deze sectie werden per jaar gepubliceerd. In deze statistieken wordt een onderneming als failliet beschouwd wanneer een handelsrechtbank er een faillissementsverklaring over heeft uitgesproken. Het aantal faillissementen van ondernemingen voor een bepaald jaar stemt

¹⁵¹ In de KBO stemt dit overeen met elke entiteit (natuurlijke persoon of rechtspersoon) waaraan een uniek ondernemingsnummer werd toegekend. Dit nummer dient als officiële identificatie voor de onderneming, zoals opgelegd door de wet.

¹⁵² Deze nieuwe wet bestaat samen met bepaalde veranderingen uit de wet betreffende de faillissementen van 8 augustus 1997 en de wet betreffende de continuïteit van de ondernemingen van 31 januari 2009.

¹⁵³ Volgens artikel 2 van de faillissementswet van 8 augustus 1997 waren de ondernemingen die failliet konden gaan de handelaars die hun betalingen aanhoudend hadden stopgezet en waarvan het krediet aangetast was. http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1997080880&table_name=wet

overeen met het aantal ondernemingen dat in de loop van dat jaar failliet verklaard werd, en dit ongeacht de afsluitingsdatum van het faillissement.

De jaarlijkse statistische reeksen over de faillissementen van ondernemingen die door Statbel gepubliceerd worden beginnen in 2000. Naargelang het geval omvatten de tabellen van het BISA dus of het recentste beschikbare jaar, of de periode gaande van 2000 tot het recentst beschikbare jaar.

Geografische plaatsbepaling

De geografische plaatsbepaling van de failliet verklaarde ondernemingen gebeurt op basis van het adres van de legale eenheid vermeld bij de KBO op datum van de opening van het faillissement.

In het geval van ondernemingen bestaande uit verschillende vestigingseenheden wordt enkel rekening gehouden met het adres van de legale eenheid (doorgaans de maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en de woonplaats voor natuurlijke personen), en dit zelfs wanneer de meeste activiteiten van de onderneming elders uitgeoefend worden.

Er zijn verschillende detailniveaus beschikbaar in de tabellen die door het BISA gepubliceerd worden. Ze stellen immers opsplitsingen per gewest, per provincie en per gemeente voor.

Grootteklasse

Met dit criterium is het mogelijk om de omvang van een onderneming te bepalen op basis van het aantal loontrekkende werknemers dat ze aangaf voor de faillissementsverklaring werd uitgesproken. De omvang van de onderneming wordt door Statbel bepaald op basis van de gegevens van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), waar de ondernemingen die loontrekkend personeel in België tewerkstellen regelmatig aangiftes moeten indienen.

De failliet verklaarde ondernemingen worden nadien gegroepeerd per grootteklasse. Er zijn 9 van deze klassen, van de kleinste (van 1 tot 4 werknemers) tot de grootste (1000 werknemers en meer).

Sectie en afdeling NACE-BEL (2008)

Met dit criterium is het mogelijk om de failliet verklaarde ondernemingen te klasseren op basis van het type economische activiteit dat ze uitoefenden voor het faillissement. De ondernemingen worden hier ingedeeld volgens de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹⁵⁴;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

Indien een onderneming verschillende economische activiteiten uitoefende die geklasseerd hadden moeten worden in verschillende categorieën NACE-BEL, dan stemt de toegekende activiteitencode

---

¹⁵⁴ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

NACE-BEL overeen met de hoofdactiviteit, namelijk de activiteit die het grootste deel van de toegevoegde waarde van de onderneming genereerde.

Bij gebrek aan informatie over de toegevoegde waarde voor de verschillende activiteiten wordt de hoofdactiviteit bepaald op basis van een van de volgende vervangingscriteria:

- > de gegenereerde omzet per activiteit;
- > de loonmassa per activiteit;
- > het aantal toegewezen personen per activiteit;
- > de gespendeerde werkuren per activiteit.

De hoofdactiviteit van een onderneming wordt doorgaans bepaald op basis van een methode die “van hoog naar laag” genoemd wordt. Volgens deze methode gaat men achtereenvolgens over tot:

- > de identificatie van de hoofdsectie binnen de gedekte secties;
- > de identificatie van de hoofdafdeling binnen de afdelingen aanwezig binnen de hoofdsectie;
- > de identificatie van de hoofdgroep binnen de groepen aanwezig binnen de hoofdafdeling;
- > de identificatie van de hoofdklasse binnen de klassen aanwezig binnen de hoofdgroep;
- > de identificatie van de belangrijkste subklasse binnen de subklassen aanwezig binnen de hoofdklasse;

De hoofdactiviteit is de activiteit van de belangrijkste subklasse, ook al genereerde deze minder toegevoegde waarde dan een of meerdere andere subklassen van de onderneming, die terzijde geschoven worden volgens de methode “van hoog naar laag”. Behalve met deze methode moet ook rekening gehouden worden met bepaalde classificatieregels die eigen zijn aan bepaalde secties, zoals die van de handel¹⁵⁵.

Hoewel de tabellen van deze sectie enkel een classificatie van de ondernemingen volgens de sectie en/of de afdeling voorstellen, zijn deze gegevens beschikbaar tot op het vierde niveau, namelijk de klasse. Deze gegevens zijn beschikbaar op de website van Statbel of ze kunnen op aanvraag geleverd worden door het BISA.

Publicatieperiode en -frequentie

De tabellen van het BISA stellen de cijfers over de jaarlijkse faillissementen van ondernemingen voor. Deze zijn in principe beschikbaar tijdens het eerste trimester van het jaar en ze hebben betrekking op de faillissementen van ondernemingen die werden geregistreerd in de loop van het voorgaande jaar.

Interpretatie van de gegevens

De statistieken van deze sectie hebben betrekking op de ondernemingen die onderworpen zijn aan de faillissementswet en ze omvatten dus:

- > enkel de commerciële ondernemingen tot in april 2018;
- > de landbouwers, de vzw's en de vrije beroepen, evenals de commerciële ondernemingen vanaf mei 2018.

---

¹⁵⁵ Voor meer informatie over de classificatiemethode per activiteit kunt u volgend document raadplegen: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf

De wetswijzigingen die werden doorgevoerd in het wetboek van economisch recht inzake het faillissement leiden tot breuken in de reeks waar essentieel rekening mee moet worden gehouden voor de analyse van de evolutie van het aantal faillissementen ([zie "4.3.B. Inhoud van de tabellen"](#)).

Er moet ook rekening mee gehouden worden dat de houding van de handelsrechtbanken een invloed kan hebben op het aantal faillissementen van ondernemingen. Als zij streng zijn, zou dat immers kunnen leiden tot een toename van faillissementen van ondernemingen.

Bovendien hebben de veranderingen in de economische conjunctuur ook een invloed op het aantal faillissementen van ondernemingen: een positieve evolutie van de economische situatie zal a priori leiden tot een daling van het aantal ondernemingen in moeilijkheden. Eens de reeksbreuken en de seizoensgebonden schommelingen geneutraliseerd zijn, is deze statistiek een indicator die dus gebruikt kan worden om conjuncturele analyses te maken.

2.5. OVERLEVING VAN ONDERNEMINGEN

2.5.1. Voorstelling van de gegevensbron

De statistieken over het overleven van ondernemingen zijn afkomstig uit de databanken van Statbel over de btw-plichtige ondernemingen (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium). Ze zijn opgesteld op basis van informatie uit de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO). De KBO is een administratief register dat wordt beheerd door de FOD Economie en dat alle identificatiegegevens bevat van de ondernemingen die in België actief zijn. Ze is opgericht op basis van de wet van 16 januari 2003 en heeft tot doel om, in toepassing van het beginsel van de gecentraliseerde gegevensverzameling, de administratieve procedures van de ondernemingen te vereenvoudigen.

2.5.2. Inhoud van de tabellen

De tabellen in dit deel geven de **overlevingsgraden van de ondernemingen op 1 tot 5 jaar weer**. In het algemeen komen overlevende ondernemingen overeen met juridische eenheden die op 31 december van een jaar voor het eerst in de KBO aanwezig zijn met het statuut van btw-plichtige ([zie 2.2](#)) en die in de jaren na hun oprichting nog steeds actief zijn.

In de praktijk worden deze statistieken samengesteld door alle nieuwe ondernemingen bij de KBO per 31 december van een jaar te identificeren¹⁵⁶ en de status in de KBO van deze nieuw opgerichte ondernemingen gedurende de volgende vijf jaar te volgen.

Ondernemingen die in jaar T nieuw zijn opgericht en aan het einde van jaar T+1 het statuut van btw-plichtige hebben behouden, worden aan het eind van jaar T+1 als overlevend voor één jaar beschouwd.

De door het BISA gepubliceerde statistieken over de overlevingsgraad van ondernemingen zijn uitsluitend afkomstig uit de 'jaarlijkse' statistieken van Statbel.

De overlevingsgraden op N jaar (jaren) worden berekend door het aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen dat in jaar T+N nog actief is te delen door het totale aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen:

---

¹⁵⁶ Alleen de btw-plichtige ondernemingen zijn inbegrepen, niet de herbelastbare. Dit betekent dat alle ondernemingen in aanmerking worden genomen die in jaar t voor het eerst btw-plichtig zijn geworden bij de KBO en aan het einde van jaar t nog steeds die status hebben.

- > De **overlevingsgraad op 1 jaar**: het aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen dat in jaar T+1 nog actief is gedeeld door het totale aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen (als jaar T = 2014, jaar T+1 = 2015).
- > De **overlevingsgraad op 2 jaar**: het aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen dat in jaar T+2 nog actief is gedeeld door het totale aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen (indien jaar T = 2014, jaar T+2 = 2016).
- > De **overlevingsgraad op 3 jaar**: het aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen dat in jaar T+3 nog actief is gedeeld door het totale aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen (indien jaar T = 2014, jaar T+3 = 2017).
- > De **overlevingsgraad op 4 jaar**: het aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen dat in jaar T+4 nog actief is gedeeld door het totale aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen (indien jaar T = 2014, jaar T+4 = 2018).
- > De **overlevingsgraad op 5 jaar**: het aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen dat in jaar T+5 nog actief is gedeeld door het totale aantal in jaar T nieuw opgerichte ondernemingen (indien jaar T = 2014, jaar T+5 = 2019).

2.5.3. Classificatiecriteria

De tabellen in dit deel tonen de verdeling van de overlevingsgraden van ondernemingen volgens verschillende criteria: jaar, geografische locatie, grootteklasse, rechtsvorm en NACE-BEL-sectie (2008).

Jaar

Alle statistieken in de tabellen in dit deel worden per jaar gepubliceerd.

Het overleven van ondernemingen kan worden geïnterpreteerd in relatie tot twee tijdsreferenties:

- > Het **jaar van oprichting**, d.w.z. het jaar waarin de onderneming voor het eerst btw-plichtig werd bij de KBO.
- > Het (de) **overlevingsjaar(jaren)**, d.w.z. de periode van 1 tot 5 jaar gedurende welke de onderneming actief is gebleven (als btw-plichtige geregistreerd bij de KBO).

Het aantal oprichtingen van ondernemingen in jaar T is gelijk aan het aantal bij de KBO aanwezige ondernemingen met het statuut van btw-plichtige op 31 december van jaar T dat dit statuut niet had op 31 december van jaar T-1. Het aantal overlevende ondernemingen komt overeen met het aantal in jaar T opgerichte ondernemingen dat op 31 december van de volgende jaren (overlevingsjaren) nog steeds bij de KBO aanwezig is met het statuut van btw-plichtige.

De BISA-tabellen geven dus het volgende weer:

- > ofwel de periode vanaf het jaar van overleven 2009 (jaar van oprichting 2008) tot het laatste beschikbare jaar van overleven¹⁵⁷;

¹⁵⁷ In 2020 is het laatst beschikbare jaar van overleven 2019. Aan de hand van de in 2020 ontvangen gegevens kunnen de overlevingsgraden van 1, 2, 3, 4 en 5 jaar worden berekend voor respectievelijk in 2018, 2017, 2016, 2015 en 2014 opgerichte ondernemingen.

Volgend jaar zal 2020 het laatst beschikbare jaar van overleven zijn. Aan de hand van de in 2021 ontvangen gegevens kunnen de overlevingsgraden van 1, 2, 3, 4 en 5 jaar worden berekend voor respectievelijk in 2019, 2018, 2017, 2016 en 2015 opgerichte ondernemingen.

- > ofwel de 5 opeenvolgende jaren waarin de in het meest recente jaar opgerichte ondernemingen hebben overleefd en waarvoor de overlevingsgraden voor de volgende 5 jaar beschikbaar zijn¹⁵⁸.

Geografische locatie

De geografische locatie van btw-plichtige ondernemingen is gebaseerd op het adres van de juridische eenheid zoals vermeld bij de KBO op 31 december van het jaar van oprichting. Voor ondernemingen met meerdere vestigingen wordt alleen het adres van de juridische eenheid (meestal de maatschappelijke zetel voor rechtspersonen en het domicilie voor natuurlijke personen) in aanmerking genomen, zelfs als de voornaamste activiteiten van de onderneming elders plaatsvinden.

Er zijn twee geografische schalen beschikbaar: gewesten en provincies.

Grootteklasse

Met dit criterium is het mogelijk om de omvang van een onderneming te bepalen op basis van het aantal loontrekkende werknemers dat ze aangeeft. Deze indeling wordt door Statbel bepaald op basis van de gegevens van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ), waar de ondernemingen die loontrekkend personeel in België tewerkstellen regelmatig aangiftes moeten indienen.

Het aantal loontrekkenden van een onderneming voor een bepaald jaar is het aantal dat geobserveerd wordt voor het vierde trimester van dat jaar.

De ondernemingen worden vervolgens gegroepeerd per grootteklasse. Er zijn vijf van zulke klassen:

- > 0 werknemers;
- > 1 tot en met 9 werknemers;
- > 10 tot en met 49 werknemers;
- > 50 tot en met 249 werknemers;
- > 250 werknemers en meer.

Het aantal loontrekkenden van een onderneming is het aantal loontrekkenden van alle vestigingseenheden gekoppeld aan de legale eenheid van deze onderneming. Zelfs wanneer de meeste loontrekkenden van een onderneming tewerkgesteld zijn in vestigingen in een ander gewest (of in een andere gemeente), dan worden alle loontrekkenden meegeteld op het adres van de legale eenheid. Een onderneming die een tiental loontrekkenden tewerkstelt in haar Brusselse kantoren en een honderdtal in haar Waalse en Vlaamse vestigingen zal bijvoorbeeld ingedeeld worden in de statistieken van het Brussels Gewest als de maatschappelijke zetel zich daar bevindt.

Voor de overlevingsgraden wordt altijd uitgegaan van de grootteklasse van het vierde kwartaal van het jaar van oprichting van de onderneming.

In de tabellen van deze sectie wordt geen gebruik van gemaakt van de indeling van de ondernemingen in heel kleine (of micro-), kleine, middelgrote of grote ondernemingen, hoewel deze benamingen toch courant gebruikt worden. Zoals toegelicht in [punt 2.3](#) zijn de gebruikte grootteklassen uitsluitend

---

¹⁵⁸ In 2020 bevatten dit soort tabellen overlevingsgraden voor ondernemingen die in 2014 zijn opgericht en die 2015, 2016, 2017, 2018 en 2019 hebben overleefd.

In de tabellen van dit type zijn voor het volgende jaar de overlevingsgraden opgenomen voor ondernemingen die in 2015 zijn opgericht en 2016, 2017, 2018, 2019 en 2020 hebben overleefd.

gebaseerd op het aantal werknemers en maken zij het mogelijk de classificatie te benaderen die in de Belgische wetgeving werd vastgelegd m.b.t. de grootte van ondernemingen.

Juridische statuut

Dit criterium maakt het mogelijk btw-plichtige ondernemingen in twee categorieën in te delen op basis van hun juridische statuut, te weten 'natuurlijke persoon' of 'rechtspersoon'. Deze informatie is afkomstig van de KBO.

De categorie “rechtspersoon” in dit gedeelte omvat de volgende rechtsvormen:

- > vennootschap onder firma (VOF) of commanditaire vennootschap (CommV);
- > naamloze vennootschap (nv) of commanditaire vennootschap op aandelen (Comm.VA);
- > besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (bvba);
- > coöperatieve vennootschap (cv);
- > vereniging zonder winstoogmerk (vzw);
- > enz.

Bij de oprichting van een onderneming kiezen de meeste ondernemers ervoor als natuurlijke persoon te werken, anderen oefenen hun activiteiten uit als rechtspersoon (waardoor er een onderscheid kan worden gemaakt tussen privé- en bedrijfsvermogen).

De rechtsvorm van een onderneming kan gewijzigd worden in de periode waarin zij actief is, met name door over te stappen van een natuurlijke persoon naar een rechtspersoon. Voor de overlevingsgraden geldt evenwel altijd de rechtsvorm van 31 december van het jaar waarin de onderneming werd opgericht.

NACE-BEL-sectie (2008)

Met dit criterium is het mogelijk om de ondernemingen te klasseren op basis van het type economische activiteit dat ze uitoefenen. De ondernemingen worden hier ingedeeld volgens de nomenclatuur NACE-BEL (2008). Het gaat om de Belgische versie, herzien in 2008, van de Europese statistische nomenclatuur van de NACE-activiteiten.

De nomenclatuur NACE-BEL (2008) wordt gestructureerd op vijf niveaus, van het meest algemene tot het meest precieze:

- > de secties, geïdentificeerd aan de hand van een hoofdletter (van A tot U);
- > de afdelingen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit twee cijfers van 01 tot 99¹⁵⁹;
- > de groepen, geïdentificeerd aan de hand van drie cijfers;
- > de klassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vier cijfers;
- > de subklassen, geïdentificeerd aan de hand van een getal bestaande uit vijf cijfers;

Indien een onderneming verschillende economische activiteiten uitoefent die geklasseerd zouden moeten worden in verschillende categorieën NACE-BEL, dan stemt de activiteitencode NACE-BEL die haar wordt toegekend overeen met de hoofdactiviteit, namelijk de activiteit die het grootste deel van de toegevoegde waarde van de onderneming genereert.

---

¹⁵⁹ Een bepaald aantal codes werden vrijgelaten om de toevoeging van nieuwe afdelingen mogelijk te maken zonder te moeten overgaan tot een volledige herziening van de nomenclatuur.

Bij gebrek aan informatie over de toegevoegde waarde voor de verschillende activiteiten wordt de hoofdactiviteit bepaald op basis van een van de volgende vervangingscriteria:

- > de gegenereerde omzet per activiteit;
- > de loonmassa per activiteit;
- > het aantal toegewezen personen per activiteit;
- > de gespendeerde werkuren per activiteit.

De hoofdactiviteit van een onderneming wordt doorgaans bepaald op basis van een methode die “van hoog naar laag” genoemd wordt. Volgens deze methode gaat men achtereenvolgens over tot:

- > de identificatie van de hoofdsectie binnen de gedekte secties;
- > de identificatie van de hoofdafdeling binnen de afdelingen aanwezig binnen de hoofdsectie;
- > de identificatie van de hoofdgroep binnen de groepen aanwezig binnen de hoofdafdeling;
- > de identificatie van de hoofdklasse binnen de klassen aanwezig binnen de hoofdgroep;
- > de identificatie van de belangrijkste subklasse binnen de subklassen aanwezig binnen de hoofdklasse;

De hoofdactiviteit is de activiteit van de belangrijkste subklasse, ook al genereert deze minder toegevoegde waarde dan een of meerdere andere subklassen van de onderneming, die terzijde geschoven worden volgens de methode “van hoog naar laag”. Behalve met deze methode moet ook rekening gehouden worden met bepaalde classificatieregels die eigen zijn aan bepaalde secties, zoals die van de handel¹⁶⁰.

Wat de overlevingsgraden betreft, is de weergegeven hoofdactiviteit steeds die van 31 december van het jaar waarin de ondernemingen werden opgericht.

Hoewel de tabellen enkel een classificatie van de ondernemingen volgens de NACE-BEL-sectie voorstellen, zijn deze gegevens ook beschikbaar voor de afdeling. Deze gegevens zijn rechtstreeks te vinden op de website van Statbel of kunnen op verzoek door het BISA worden verstrekt.

2.5.4. Publicatieperiode en -frequentie

Statbel verstrekt de jaarlijkse gegevens over het overleven van btw-plichtige ondernemingen rond de maand december. De in jaar T ontvangen cijfers hebben betrekking op de overlevende ondernemingen in jaar T-1. In 2020 bijvoorbeeld zijn de verstrekte cijfers die voor ondernemingen die in 2019 na hun oprichting nog steeds actief zijn, d.w.z.:

- > Overleven van ondernemingen na 5 jaar voor in 2014 opgerichte ondernemingen;
- > Overleven van ondernemingen na 4 jaar voor in 2015 opgerichte ondernemingen;
- > Overleven van ondernemingen na 3 jaar voor in 2016 opgerichte ondernemingen;
- > Overleven van ondernemingen na 2 jaar voor in 2017 opgerichte ondernemingen;
- > Overleven van ondernemingen na 1 jaar voor in 2018 opgerichte ondernemingen.

---

¹⁶⁰ Voor meer informatie over de classificatiemethode per activiteit kunt u volgend document raadplegen: https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf

De tabellen van het BISA over het overleven van ondernemingen worden over het algemeen in de winter bijgewerkt.

2.5.5. Interpretatie van de gegevens

De statistieken in dit deel hebben alleen betrekking op de btw-plichtige ondernemingen. De meeste opmerkingen bij de interpretatie van de statistieken over het aantal btw-plichtige ondernemingen zijn dus ook hier geldig ([zie 2.5](#)).

Naast deze algemene opmerkingen moet er bij de interpretatie van de statistieken inzake het overleven van ondernemingen rekening mee worden gehouden dat zij alleen betrekking hebben op ondernemingen die op 31 december van een jaar voor het eerst als btw-plichtige bij de KBO zijn geregistreerd. Indien een onderneming dit statuut in een jaar voor het eerst heeft verworven, maar dit op 31 december van dat jaar niet meer heeft, zal zij niet in de statistieken worden opgenomen.

Er moet ook rekening mee worden gehouden dat een voortijdige stopzetting van de bedrijfsactiviteit niet noodzakelijk verband houdt met bedrijfsfaillissementen. De stopzetting van een onderneming kan immers het gevolg zijn van een tijdelijke of definitieve terugtrekking van de ondernemer uit het bedrijf. Indien een onderneming aan het einde van een jaar haar hoedanigheid van btw-plichtige verliest en in het daaropvolgende jaar opnieuw btw-plichtig wordt, wordt zij vanaf het jaar waarin zij haar hoedanigheid van btw-plichtige verliest, niet langer als een overlevende onderneming beschouwd en wordt zij voor eventuele latere overlevingsgraden niet langer in aanmerking genomen.

Ten slotte kan het zijn dat een onderneming die één jaar of langer heeft overleefd, niet wordt meegeteld bij de berekening van de overlevingsgraden van één jaar, ook al heeft ze in feite meer dan één jaar overleefd. Zo zal bijvoorbeeld een onderneming die in januari T is opgericht en op 31 december T nog actief is, maar in maart T+1 niet meer, niet worden meegerekend bij de berekening van de eenjarige overlevingsgraad van het jaar T+1. De overlevingsgraad voor het jaar T+1 wordt immers berekend op basis van de ondernemingen die op 31 december T+1 nog actief zijn. Dit geldt ook voor de overlevingsgraden op 2, 3, 4 en 5 jaar.

Deze statistiek geeft informatie over het overleven van nieuwe ondernemingen in het Brussels Gewest tijdens de eerste jaren van hun activiteit en is een indicator die kan worden gebruikt om:

- > de impact van maatregelen ter ondersteuning van ondernemingen op het overleven van ondernemingen te evalueren;
- > toekomstige nieuwe ondernemers te informeren over hun overlevingskansen in de eerste jaren van hun activiteit;
- > investeerders in nieuwe ondernemingen te informeren over de overlevingskansen ervan.

Referenties

- > BLOOM, Virginie, 2017. *Petit manuel de la faillite*. België : GUIDE BUSINESS DU BARREAU DE LIEGE.
- > CONSEIL DE L'ENSEIGNEMENT DES COMMUNES ET DES PROVINCES, 2018. *L'enseignement : le rôle des communes en matière d'enseignement* [Online]. Beschikbaar op: < <https://www.uvcw.be/articles/3,12,2,0,2269.htm> > (geraadpleegd op 12 juni 2019).
- > EUROPESE RAAD, 2003. *Verordening (EEG) nr. 696/93 van de Raad van 15 maart 1993 inzake de statistische eenheden voor waarneming en analyse van het productiestelsel in de Gemeenschap*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://publications.europa.eu/nl/publication-detail/-/publication/7ca997d0-6824-4ef3-8792-ca6ad648d281> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > CORNIL, Pierre, 2018. *Le Livre XX du Code de Droit Economique et les professions libérales*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://legalworld.wolterskluwer.be/fr/nouvelles/domaine/droit-en-general/le-livre-xx-du-code-de-droit-economique-et-les-professions-liberales/> > (geraadpleegd op 12 juni 2019).
- > IEC, 2014. *Codac: Codex for Tax & Accountancy professionals*. België: HANS SUIJKERBUIJK.
- > JUSTEL, 2017. *Wet houdende invoeging van het Boek XX "Insolventie van ondernemingen", in het Wetboek van economisch recht, en houdende invoeging van de definities eigen aan Boek XX en van de rechtshandhabingsbepalingen eigen aan Boek XX in het Boek I van het Wetboek van economisch recht*. [Online]. Beschikbaar op: < https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2017081114&table_name=wet > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > NOTAIRE.BE, 2019. *Transformations de sociétés*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://www.notaire.be/societes/identification-de-la-societe/forme-de-la-societe/transformations-de-societes> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > RSZ, 2018. *Overzicht*. [Online]. Beschikbaar op: < <http://www.onssrsz.lss.fgov.be/nl/statistieken> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > RSZ, s.d. *Statistische gegevens naar plaats van tewerkstelling: uitbreiding van de statistieken*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://www.onss.fgov.be/nl/statistieken/onlinestatistieken/bijkomende-statistische-gegevens-naar-plaats-van-tewerkstelling> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > RSZ, 2018. *Kleine en middelgrote ondernemingen*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://www.onss.fgov.be/nl/statistieken/onlinestatistieken/kleine-en-middelgrote-ondernemingen> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > RSZ, 2019. *Verdeling van de arbeidsplaatsen naar plaats van tewerkstelling*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://www.onss.fgov.be/nl/statistieken/publicaties/verdeling-van-de-arbeidsplaatsen-naar-plaats-van-tewerkstelling> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2019. *De btw-identificatie*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-oprichten/belangrijkste-stappen-om-een/de-btw-identificatie> > (geraadpleegd op 16 april 2019).

- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2019. *De vennootschapsvormen*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-oprichten/belangrijkste-stappen-om-een/de-vennootschapsvormen> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2018. *Inschrijving in de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO)*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/kruispuntbank-van/inschrijving-de-kruispuntbank> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2019. *Te ondernemen stappen bij een ondernemingsloket*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-oprichten/belangrijkste-stappen-om-een/te-ondernemen-stappen-bij-een> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2018. *Inhoud van de Kruispuntbank van Ondernemingen*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/kruispuntbank-van/inhoud-van-de-kruispuntbank> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2019. *Het juridische statuut voor een onderneming kiezen*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/een-onderneming-oprichten/belangrijkste-stappen-om-een/het-juridische-statuut-voor> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE, 2018. *Inschrijving in de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO)*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://economie.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/kruispuntbank-van/inschrijving-de-kruispuntbank> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD FINANCIËN. *Faillissement*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://financien.belgium.be/nl/betalingen/faillissement-en-vereffening> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD FINANCIËN - ADMINISTRATIE VAN DE ONDERNEMINGS- EN INKOMENSFISCALITEIT, 2005. *Aangifte van stopzetting van een btw-activiteit* [Online]. Beschikbaar op: < https://eservices.minfin.fgov.be/myminfin-rest/finform/pdf/3155?_ga=2.264989574.862508591.1574781939-1239856608.1560414895 > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > FOD JUSTITIE, 2019. *Gerechtelijke reorganisatie en faillissement*. [Online]. Beschikbaar op: < https://justitie.belgium.be/nl/themas_en_dossiers/vennootschappen_verenigingen_en_stichtingen/insolvabiliteit/gerechtelijke > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > STATBEL (ALGEMENE DIRECTIE STATISTIEK - STATISTICS BELGIUM), 2019. *Jaarevolutie van de btw-plichtige ondernemingen*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://statbel.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/btw-plichtige-ondernemingen/jaarevolutie-van-de-btw-plichtige-ondernemingen> > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > STATBEL (ALGEMENE DIRECTIE STATISTIEK - STATISTICS BELGIUM), 2019. *Faillissementen*. [Online]. Beschikbaar op: < <https://statbel.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/faillissementen> > (geraadpleegd op 16 april 2019).

- > STATBEL (ALGEMENE DIRECTIE STATISTIEK - STATISTICS BELGIUM), 2021. *Migraties van btw-plichtige ondernemingen*. [Online]. Beschikbaar op:
< <https://statbel.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/btw-plichtige-ondernemingen/migraties-van-de-btw-plichtige-ondernemingen> > (geraadpleegd op 16 februari 2021).
- > STATBEL (ALGEMENE DIRECTIE STATISTIEK - STATISTICS BELGIUM), 2011. *NACE-BEL Activiteitsnomenclatuur*. [Online]. Beschikbaar op:
< https://statbel.fgov.be/sites/default/files/Over_Statbel_FR/Nomenclaturen/NACE-BEL%202008_NL.pdf > (geraadpleegd op 16 april 2019).
- > STATBEL (ALGEMENE DIRECTIE STATISTIEK - STATISTICS BELGIUM), 2021. *Overleven van btw-plichtige ondernemingen*. [Online]. Beschikbaar op:
< <https://statbel.fgov.be/nl/themas/ondernemingen/btw-plichtige-ondernemingen/overleven-van-de-btw-plichtige-ondernemingen> > (geraadpleegd op 16 februari 2021).

3. CONJUNCTUUR

3.1. INLEIDING

Om de economische conjunctuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te bestuderen baseert het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) zich voornamelijk op de analyse van de resultaten van enquêtes die de Nationale Bank van België (NBB) voert.

Via deze enquêtes stelt de NBB overwegend kwalitatieve vragen aan de Belgische bedrijven en consumenten betreffende hun beoordeling van de huidige toestand en hun prognose van de toekomstige situatie. De Bank leidt daaruit ook twee sleutelindicatoren af: het vertrouwen van de ondernemingen en het consumentenvertrouwen.

Om de gewestelijke en nationale statistieken van de resultaten van de enquêtes op te stellen, maakt het BISA-gebruik van de gegevens die de NBB verzamelt aan de hand van haar enquêtes. Deze gegevens, die de NBB eerst samenvoegt en corrigeert voor seizoensinvloeden, worden vervolgens gestandaardiseerd en afgevlakt door het BISA¹⁶¹. Het Instituut publiceert deze statistieken op het einde van elke maand: de indicator betreffende het vertrouwen van de ondernemingen, de indicator betreffende het consumentenvertrouwen alsook de geaggregeerde antwoorden op de vier vragen van deze laatste indicator.

De enquêteresultaten en de vertrouwensindicatoren hebben hun nut al bewezen wat betreft de beoordeling en de prognose van de economische cycli. Daarvoor bestaan meerdere redenen:

- > De gegevens zijn beschikbaar op maandelijkse basis
- > Er is weinig revisie van de gegevens
- > De enquêtes hebben voorspellende macht betreffende de toekomstige economische situatie daar ze aanleiding geven tot een overzicht van de anticipaties van de micro-economische actoren.

Bovendien is er op historische basis aangetoond dat, wanneer er wordt gewerkt met lange tijdreeksen, deze indicatoren voorspellende macht hebben betreffende de bewegingen van het bbp. Wetende dat de gegevens betreffende het bbp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest slechts op jaarbasis¹⁶² en met één jaar vertraging beschikbaar zijn, wordt het belang van de maandelijkse studie van deze gegevens alleen maar groter.

De resultaten van deze enquêtes moeten echter met de nodige omzichtigheid worden behandeld, daar ze afhankelijk zijn van de subjectiviteit van de economische actoren. Bovendien is er een risico dat factoren van de economische omgeving die slechts een beperkte weerslag hebben op het consumptie-, spaar- of productiegedrag van de economische actoren ook invloed uitoefenen op deze resultaten. Zo zou een politieke revolutie in een ander land invloed kunnen uitoefenen op de perceptie die bij de consumenten leeft ten aanzien van hun consumptie- en spaarintenties, zonder daarom een reële impact te hebben op hun toekomstig gedrag.

---

¹⁶¹ De NBB vlakkt de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde gegevens eveneens af, maar deze afvlakking is pas na meerdere maanden beschikbaar. Om die reden heeft het BISA beslist de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde bruto gegevens te verwerken. De extra verwerking van de gegevens door het BISA biedt een verklaring voor het verschil tussen de enquêteresultaten die de NBB publiceert en die welke verschijnen op de website van het BISA.

¹⁶² Op nationaal niveau zijn de gegevens betreffende het bbp beschikbaar op kwartaalbasis.

3.2. GEGEVENSVERZAMELING

3.2.1. Context

Terwijl de NBB al meer dan 60 jaar enquêtes afneemt bij de Belgische ondernemingen, is er pas veel later (in de jaren 70) begonnen met het afnemen van enquêtes bij de Belgische consumenten. Die enquêtes bij de consumenten vormden aldus een aanvulling op de raming van de economische schommelingen die kon worden gemaakt op basis van de resultaten van de enquêtes bij de ondernemingen. In tegenstelling tot de enquêtes bij de ondernemingen – die de NBB vanaf het begin zelf heeft georganiseerd – werden de enquêtes bij de consumenten afgenomen door een commercieel studiebureau dat van jaar tot jaar een ander kon zijn. Als gevolg daarvan is de historische vergelijkbaarheid vrij kwetsbaar. Sinds het begin van de jaren 2000 echter heeft de NBB de opvolging van de enquêtes bij de consumenten overgenomen.

De gegevens voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn pas beschikbaar sinds januari 1985¹⁶³ voor de ondernemingen en sinds januari 2009 voor de consumenten.

De NBB volgt het door de Europese Commissie vastgestelde harmonisatieprogramma voor de uitwerking van het type vragen, de keuzes van antwoorden en de berekening van de samengevoegde saldi van de antwoorden op de vragen. Voor de creatie van de steekproef van de ondernemingen heeft de NBB samengewerkt met verschillende beroepsfederaties om een dekkinggraad van de steekproef te bereiken die schommelt van 22 tot 33 %¹⁶⁴ van de bestudeerde populatie in de verschillende sectoren. Voor de samenstelling van de steekproef bij de consumenten besliste de NBB over te gaan tot een stratificatie van de steekproef door op voorhand rekening te houden met geografische, demografische en inkomensgerelateerde criteria.

3.2.2. Enquête bij de ondernemingen

Een vast panel van ca. 5.000¹⁶⁵ bedrijfsleiders wordt samengesteld op nationaal niveau en wordt elke maand ondervraagd. Dit panel bestaat uit ondernemingen in de sectoren industrie, bouw, handel en dienstverlening aan de bedrijven. Elke maand wordt er per brief, fax of e-mail contact opgenomen met de bedrijfsleiders die deel uitmaken van de steekproef.

Op het niveau van het BHG wordt ook een minimaal aantal ondernemingen opgelegd opdat de steekproef representatief zou zijn voor de bestudeerde gewestelijke populatie.

De vragenlijst die naar de bedrijven wordt verzonden heeft een drievoudig doel:

- 1) hij probeert te bepalen welke de jongste evoluties zijn waarmee de ondernemingen te maken krijgen
- 2) hij probeert te achterhalen wat de ondernemingen denken van deze evoluties
- 3) hij peilt bij de ondernemingen naar hun prognoses betreffende de evolutie van de indicatoren voor de volgende drie maanden.

¹⁶³ De resultaten van de enquêtes bij de Brusselse ondernemingen zijn echter pas sinds 2008 beschikbaar op de website van de NBB om redenen van een kwetsbare representativiteit van de Brusselse steekproef voorafgaand aan het genoemde jaar.

¹⁶⁴ In percentage van de omzet (verwerkende industrie en handel) of van de werkgelegenheid (diensten aan de bedrijven en bouw) van de sector.

¹⁶⁵ Met een participatiegraad die schommelt tussen 90 % en 96 % voor elke sector.

De variabelen waarop de vragen die aan de ondernemingen van de vier bestudeerde sectoren worden gesteld betrekking hebben, zijn terug te vinden in de bijlage 1 van dit document:

https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2009/ecotijdii2009n_h2.pdf

3.2.3. Enquête bij de consumenten

In tegenstelling tot het vaste panel dat voor de ondernemingen is samengesteld, wordt er maandelijks een nieuwe steekproef samengesteld die 1.850 Belgische consumenten telt van wie er ten minste 350 uit Brussel komen. Deze steekproef wordt geselecteerd op basis van het telefoonboek¹⁶⁶, maar er wordt voorafgaand ook rekening gehouden met demografische, geografische en inkomensgerelateerde criteria. De geselecteerde huishoudens krijgen per brief kennis van het feit dat er met hen telefonisch contact zal worden opgenomen tijdens de eerste twee weken van de betrokken maand. Ze krijgen ook uitleg bij het wetenschappelijk en vertrouwelijk aspect van de enquête.

De vragenlijst die voor de consumenten wordt opgemaakt, heeft meerdere doelstellingen:

- 1) hij probeert na te gaan hoe de consumenten aankijken tegen de recentste economische ontwikkelingen
- 2) hij peilt bij de consumenten naar hun prognoses betreffende de toekomstige economische situatie
- 3) hij probeert hun consumptie- en spaarintenties voor de komende twaalf maanden te bepalen
- 4) hij probeert na te gaan welk belang de consumenten hechten aan consumeren en sparen

Er worden in de vragenlijst vier thema's opgenomen:

- > De algemene economische toestand
- > De persoonlijke financiële toestand en het spaarvermogen
- > De intenties inzake de aankoop van duurzame consumptiegoederen
- > De intenties inzake aankopen/ bouwen of verbeteren van de woning

De vragen die aan de consumenten worden gesteld, zijn te vinden op de website van de Nationale Bank van België, via deze link: https://www.nbb.be/doc/dq/n_pdf_dq/consumer_n.pdf.

3.3. BEREKENING VAN HET SALDO VAN DE ANTWOORDEN OP DE VRAGEN

Om een geaggregeerd resultaat van de individuele antwoorden op elke vraag te verkrijgen, zet de NBB kwalitatieve antwoorden om in een geaggregeerd kwantitatief resultaat door het saldo van de antwoorden op de vragen te berekenen.

---

¹⁶⁶ Daar niet alle huishoudens over een telefoonaansluiting beschikken, kunnen er vragen worden gesteld bij de methode van selectie op basis van het telefoonboek. Daar de gsm inderdaad een steeds grotere concurrent wordt van de vaste telefoon, bestaat het risico dat de geselecteerde steekproef niet langer representatief is voor de bestudeerde bevolking. Uit een studie die de Europese Commissie in 1997 heeft gevoerd, is echter gebleken dat de impact van deze methodologie op dit type enquête niet meer dan secundair was in de westerse landen. Hoewel deze weerslag voorlopig dus secundair blijft, zou het in de toekomst wel eens nodig kunnen blijken om een andere methodologie te ontwikkelen.

3.3.1. Enquête bij de ondernemingen

Elke maand worden 10 tot 13 vragen van overwegend kwalitatieve aard gesteld aan de ondernemingen uit vier verschillende sectoren: de verwerkende industrie, de bouw, de handel en de dienstverlening aan de bedrijven.

De gradatie van de antwoorden op de vragen omvat drie punten en biedt een structuur van het volgende type:

- > Is verbeterd (P)
- > Is onveranderd gebleven (N)
- > Is verslechterd (M)

Terwijl (P) het percentage vertegenwoordigt van de steekproef dat een verbetering van de betrokken variabele verwacht, is (N) het percentage van de steekproef dat een status quo verwacht; (M) is het percentage van de steekproef dat een verslechtering van de variabele verwacht. De individuele antwoorden leiden vervolgens tot de constructie van het saldo van de vraag, dat gelijk is aan het verschil tussen het percentage ondernemingen dat een verbetering van de indicator verwacht en het percentage ondernemingen dat integendeel een verslechtering van de indicator verwacht. Het saldo wordt als volgt uitgedrukt:

$$\text{Saldo} = P - M$$

Voorbeeld: P=60 % N=30 % M=10 % → Saldo = 50 %

Op basis van het saldo van de door de ondernemingen geformuleerde antwoorden op een selectie van vragen wordt er voor elke sector een samenvattende curve vastgesteld. Terwijl, op nationaal niveau, de samenvattende curven van de sectoren en subsectoren te vinden zijn op de website van de NBB, worden ze op het niveau van het BHG niet geëxploiteerd door de NBB. Dit is het gevolg van een voorwaarde van representativiteit van de gewestelijke steekproef per sector.

3.3.2. Enquête bij de consumenten

Elke maand worden 15 vragen van kwalitatieve aard voorgelegd aan een steekproef van consumenten.

De gradatie van de antwoorden op de vragen telt vier of vijf punten en toont een structuur van het type:

- > Is sterk gestegen (PP)
- > Is licht gestegen (P)
- > [Is onveranderd gebleven (N)]
- > Is licht gedaald (M)
- > Is sterk gedaald (MM)

(PP) is het percentage van de steekproef dat een sterke stijging verwacht van de variabele, (P) is het percentage van de steekproef dat een lichte stijging van de variabele verwacht, (N) is het percentage van de steekproef dat rekening houdt met een status quo, (M) is het percentage van de steekproef dat een lichte daling verwacht van de variabele en (MM) is het percentage van de steekproef dat een sterke daling van de variabele verwacht. De individuele antwoorden leiden vervolgens tot de constructie van het saldo van de vraag, dat gelijk is aan het verschil tussen het percentage consumenten dat een stijging

van de variabele bevestigde en het percentage consumenten dat een daling van de variabele meldde. Het saldo wordt uitgedrukt zoals hieronder aangegeven, en kent meer gewicht toe aan de uiterste waarden dan aan de waarden die dicht bij de centrale waarde liggen:

$$\text{Saldo} = \left(PP + \frac{P}{2} \right) - \left(MM + \frac{M}{2} \right)$$

Voorbeeld: PP=35 % P=20 % N=20 % M=20 % MM=5 % → Saldo = 30 %

Zoals gezien in het vorige voorbeeld reeds te zien was, heeft het aandeel van de steekproef dat van mening is dat de variabele stabiel zal blijven (N) geen weerslag op de geaggregeerde indicator.

3.4. VERWERKING VAN DE GEGEVENS DOOR DE NBB

Vervolgens corrigeert de Nationale Bank van België de saldi van de antwoorden op de vragen voor seizoensinvloeden via de procedure Census X-11.

3.4.1. Correctie voor seizoensinvloeden

Een tijdreeks kan worden verdeeld in vier componenten, zoals:

$$X_t = f(T_t, C_t, S_t, I_t)$$

X_t is de tijdreeks; T_t is de tendens; C_t is de cyclische component; S_t is de seizoencomponent en I_t is de onregelmatige component.

Is de frequentie van de indicator van de tijdreeks infra-jaarlijks, dan past de rekening te houden met de seizoenschommelingen en de kalendereffecten. Zo zal het verbruik door de huishoudens zeker groter zijn in een feestperiode en kan een bepaald seizoensinvloed uitoefenen op hun optimisme/pessimisme. Evenzo heeft het aantal werkdagen tijdens een betrokken maand een weerslag op het consumptie- en productiegedrag van de economische actoren.

Wanneer dus de evolutie op korte termijn van een variabele wordt bestudeerd, dan past het de tijdreeks te corrigeren met de periodieke schommelingen van korte termijn. De evolutie die onder de aandacht wordt gebracht, is dan die welke te wijten is aan onregelmatige of niet-periodieke schommelingen, waardoor het mogelijk is de economische cycli te bestuderen.

De NBB gebruikt het programma Census X-11 om haar maandelijkse reeksen te corrigeren voor seizoensinvloeden. Deze statistische methode berust op een iteratief principe van raming door mobiele gemiddelden van de verschillende componenten van de tijdreeks.

Het iteratief proces wordt gesplitst in meerdere fasen van automatische correctie van de reeks alvorens over te gaan tot een correctie voor seizoensinvloeden die leidt tot, enerzijds, de raming van de componenten van de tijdreeks en, anderzijds, de raming van de gecorrigeerde reeks van de seizoenschommelingen. Tot slot worden statistieken getoond die toelaten de kwaliteit van de methode te beoordelen.

3.5. UITWERKEN VAN DE VERTROUWENSINDICATOREN

Op basis van de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde saldi van de antwoorden op een selectie van vragen werkt de NBB-vertrouwensindicatoren van de ondernemingen en de consumenten uit.

3.5.1. Vertrouwensindicator van de ondernemingen

Sinds 2009 wordt de vertrouwensindicator van de ondernemingen berekend op basis van de onderstaande specifieke vragen die aan de bedrijven in de verschillende sectoren worden gesteld:

- > **Verwerkende industrie:** beoordeling van het totale orderboekje, beoordeling van het voorraadniveau aan afgewerkte producten, voorziene werkgelegenheid en voorziening van de vraag.
- > **Handel:** prognoses wat betreft de vraag, de bestellingen en de werkgelegenheid.
- > **Bouw:** evolutie van het orderboekje, evolutie van het gebruikte materieel, beoordeling van het orderboekje en prognoses wat betreft de vraag.
- > **Dienstverlening aan de ondernemingen:** beoordeling van de activiteit, prognoses van de activiteit en prognoses betreffende de algemene vraag.

De vertrouwensindicator van de ondernemingen wordt dan vastgesteld als een gewogen gemiddelde van de vier voor seizoensinvloeden gecorrigeerde synthetische curven, die een gewicht geven van 65 % aan de verwerkende industrie, 5 % aan de handel, 15 % aan de bouw en 15 % aan de dienstverlening aan de ondernemingen. De keuze van deze weging evenals de keuze van de vragen zijn toerekenbaar aan drie kwaliteitscriteria: (1) een sterke correlatie met het bbp, (2) een zwakke volatiliteit op korte termijn en (3) een vooroplopend karakter¹⁶⁷ ten opzichte van het bbp.

3.5.2. Vertrouwensindicator van de consumenten

De vertrouwensindicator van de consumenten wordt berekend op basis van vier vragen die betrekking hebben op de prognoses van de evolutie tijdens de volgende twaalf maanden van de volgende economische variabelen:

- > De economische activiteit in België (vraag 6)
- > De werkloosheid in België (vraag 11)
- > De financiële situatie van de huishoudens (vraag 19)
- > Het spaargeld van de huishoudens (vraag 20)

---

¹⁶⁷ Een indicator is vooroplopend wanneer zijn cyclus voorafgaat aan die van het bbp; in dit geval helpt hij de economische cycli voorspellen.

Met behulp van de saldi van de vier betrokken vragen wordt dan de vertrouwensindicator van de consumenten opgebouwd: het gaat om het wiskundig gemiddelde van de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde saldi van de vier betrokken vragen:

$$\begin{aligned} & \text{Indicator van het consumentenvertrouwen}_t \\ & = \frac{\text{Economische act}_t - \text{Werkloosheid} + \text{Fin. situatie}_t + \text{Sparen}_t^{168}}{4} \end{aligned}$$

Het is interessant om op te merken dat het saldo van de vraag betreffende de evolutie van de werkgelegenheid wordt voorafgegaan door een minteken, daar een toename (afname) van de werkloosheid overeenstemt met een verslechtering (verbetering) van de situatie.

De geaggregeerde resultaten van de antwoorden op de vragen die niet in de vertrouwensindicator van de consumenten zijn opgenomen, zijn ook te vinden op de website van de NBB.

3.6. VERWERKING VAN DE GEGEVENS DOOR HET BISA

Zoals hierboven gezegd¹, verschillen de enquêteresultaten die het BISA publiceert van de resultaten die de NBB publiceert, als gevolg van een extra verwerking van de gegevens.

3.6.1. Standaardisatie

Het BISA verricht een standaardisatie van de saldi van de antwoorden op de vragen en de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde vertrouwensindicatoren. Dergelijke standaardisatie is een transformatie van gegevens van een steekproef met een distributie met als gemiddelde μ en als standaardafwijking σ tot gegevens die compatibel zijn met een verdeling met als gemiddelde 0 en als standaardafwijking 1. Deze bewerking komt erop neer dat de waarnemingen worden gestandaardiseerd via de volgende vergelijking:

$$Z = \frac{X - \mu}{\sigma}$$

Z is de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde en gestandaardiseerde observatie; X is de voor seizoensinvloeden gecorrigeerde bruto observatie; μ is het gemiddelde en σ is de standaardafwijking.

Deze statistische methode laat toe zich een beter oordeel te vormen over de manier waarop de observaties zich ten opzichte van elkaar spreiden, daar ze dan onafhankelijk zijn van de gekozen schaal en eenheid. Daar de verschillende indicatoren bovendien hetzelfde gemiddelde en dezelfde distributie hebben, is het ook gemakkelijker om ze met elkaar te vergelijken.

¹⁶⁸ Hoewel positieve spaarintenties vanwege de consumenten ook de afspiegeling kunnen zijn van een onzekerheid betreffende de toekomstige economische evolutie, vestigt de door de NBB gestelde vraag de aandacht op de positieve relatie tussen sparen en de economische situatie. Vraag 20: "Wanneer u de algemene economische toestand bekijkt, denkt u dan dat vandaag: (1) een zeer gunstig moment is om te sparen; (2) vrij gunstig is om te sparen; (3) veeleer ongunstig is om te sparen; (4) zeer ongunstig is om te sparen.

3.6.2. Afvlakking

Vervolgens worden de saldi van de antwoorden op de vragen en de vertrouwensindicatoren afgevlakt per mobiel gemiddelde over 3 maanden met als doel de volatiliteit op zeer korte termijn van de reeks te beperken.

Voor een tijdreeks van horizon T worden dan de volgende bewerkingen toegepast:

- > Voor de eerste observatie: $M_1 \text{ afgevlakt} = \frac{M_1 + M_1 + M_2}{3}$
- > Voor de observaties 2 tot T-1: $M_t \text{ afgevlakt} = \frac{M_{t-1} + M_t + M_{t+1}}{3}$
- > Voor de laatste observatie: $M_T \text{ afgevlakt} = \frac{M_{T-1} + M_T + M_T}{3}$

3.7. INTERPRETATIE VAN DE GRAFIEKEN

Na de verwerking van de tijdreeksen worden er grafieken gemaakt. Deze bieden de volgende mogelijkheden:

> De waarde van een indicator vergelijken met zijn langetermijngemiddelde

De standaardisatie impliceert dat het langetermijngemiddelde van elke indicator wordt voorgesteld door de horizontale as van de grafiek (0). Een waarde boven (of onder) het langetermijngemiddelde wijst erop dat de bestudeerde indicator hoger (of lager) is dan gewoonlijk.

Zo wijst een consumentenvertrouwen van meer dan nul erop dat de consumenten optimistischer zijn dan gewoonlijk. Dit betekent dat een groter aantal consumenten dan gewoonlijk (erg) optimistisch is over de toekomst.

> De indicator van twee geografische zones van verschillende grootte vergelijken

Een hoger vertrouwen van de Brusselse ondernemingen vergeleken met de Belgische ondernemingen, wijst erop dat de Brusselse ondernemingen méér optimistisch zijn in vergelijking met hun gewoontelijke gesteldheid, dan dat de Belgische ondernemingen dat zijn. Door de standaardisering kunnen de indicatoren van twee zones worden vergeleken aan de hand van een gemeenschappelijk langetermijngemiddelde (0). De standaardisatie biedt aldus de mogelijkheid om verder te kijken dan het structurele aspect van een meer uitgesproken pessimisme bij de Brusselse ondernemingen dan bij de Belgische.

> De evolutie van een indicator tussen perioden analyseren

Een stijging (of daling) van een waarde ten opzichte van de vorige maand wijst erop dat een groter aantal economische actoren de komende maanden een stijging (of daling) van de onderzochte variabelen voorziet.

Voor alle indicatoren leidt een stijging tot een gunstige evolutie van de economische context, behalve voor de werkloosheid. Een stijging van de waarde met betrekking tot de voorspellingen voor de werkloosheid wijst erop dat de consumenten een toename van de werkloosheid voorzien, wat negatief is vanuit een normatief oogpunt.

Referenties

- > Bodart, V. (2007-2008). Cycles économiques, analyse conjoncturelle et prévisions : Notes de cours. Université Catholique de Louvain.
- > De Greef, I., Van Nieuwenhuyze C. (2009). De nieuwe conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België. NBB.
- > Online https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2009/ecotijdii2009n_h2.pdf
- > Ladiray, D., Quenneville B. (1999). Comprendre la méthode X11. United States Census Bureau. Online <https://www.census.gov/ts/papers/x11doc.pdf>
- > Nationale Bank van België. Methodologie, Conjunctuurenquêtes.
- > Online <https://www.nbb.be/nl/statistieken/opinie-enquetes/methodologie>
- > Nationale Bank van België. Methodologische toelichting bij de consumentenenquête.
- > Online https://www.nbb.be/doc/dq/n_method/m_snb00iii.pdf